

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัย ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เรียบเรียงนำเสนอตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตร
2. แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรแฝง
3. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546
4. หลักการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย
5. การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน
6. หลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 7.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 7.2 งานวิจัยต่างประเทศ
8. กรอบแนวคิดการวิจัย

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตร

1. ความหมายของหลักสูตร

ในแวดวงการศึกษา มีผู้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้มากมาย โดยไม่สามารถทำให้ทุกคนเห็นพ้องกับความหมายใดเพียงความหมายเดียว เพราะหลักสูตรเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาแต่อาจแบ่งกลุ่มความหมายของหลักสูตรได้เป็น 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มความหมายที่เน้นถึงเนื้อหาสาระที่จะต้องเรียนรู้ 2) กลุ่มความหมายที่เน้นความหมายสำคัญของจุดหมายที่ต้องการให้เกิดกับนักเรียน และ 3) กลุ่มความหมายที่เน้นกระบวนการที่จะพัฒนานักเรียน

วิจัย วงษ์ใหญ่ (2547 : 12) ได้นิยามว่า หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ทั้งปวงที่จัดให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ครบถ้วนตามมาตรฐานคุณภาพสากล มาตรฐานความเป็นชาติไทย และมาตรฐานที่ชุมชนท้องถิ่นต้องการ

สังค อูทรานันท์ (2548 : 66) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง ลักษณะใดลักษณะหนึ่งต่อไปนี้

1. หลักสูตร คือ สิ่งที่เกิดขึ้นในลักษณะของรายวิชา ซึ่งประกอบไปด้วย เนื้อหาสาระที่จัดเรียงลำดับความยากง่าย หรือเป็นขั้นตอนอย่างดีแล้ว
2. หลักสูตร ประกอบด้วยประสบการณ์ทางการเรียนซึ่งได้วางแผนล่วงหน้า เพื่อมุ่งหวังจะให้เด็ก ได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ต้องการ
- 3.หลักสูตร เป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้นสำหรับให้ประสบการณ์ทางการศึกษาแก่ เด็กในโรงเรียน
4. หลักสูตร ประกอบด้วยมวลประสบการณ์ทั้งหมดของนักเรียน ซึ่งเขาได้ทำ ได้รับรู้ และได้ตอบสนองต่อการแนะนำของโรงเรียน

ธำรง บัวศรี (2542 : 71) ได้นิยามว่า หลักสูตร คือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้น เพื่อแสดงจุดมุ่งหมายการจัดเนื้อหาสาระกิจกรรมและมวลประสบการณ์ในแต่ละ โปรแกรม การศึกษา เพื่อให้ นักเรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้

Tyler (1971 : 79) ได้สรุปว่าหลักสูตรเป็นสิ่งที่เด็กจะต้องเรียนรู้ทั้งหมด โดยมี โรงเรียนเป็นผู้วางแผนและกำกับเพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายของการศึกษา

Good (1973 : 157) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. หลักสูตร หมายถึง เนื้อหาวิชาที่จัดไว้เป็นระบบให้นักเรียนได้ศึกษา เพื่อ สำเร็จหรือรับประกาศนียบัตรในสาขาวิชาหนึ่ง
2. หลักสูตร หมายถึง คำโครงสร้างทั่วไปของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอน ซึ่งโรงเรียนจัดให้แก่เด็กเพื่อให้สำเร็จการศึกษาและสามารถเข้าศึกษาต่อในทางอาชีพต่อไป
3. หลักสูตร หมายถึง กลุ่มวิชาและการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ให้ นักเรียนได้เรียนภายใต้การแนะนำของโรงเรียนและสถานศึกษา

สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ความรู้ต่าง ๆ ที่จัดให้นักเรียนทั้ง ในและนอกห้องเรียน ซึ่งมีลักษณะเป็นกิจกรรม โครงการหรือแผน เพื่อเป็นแนวทางในการ จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้พัฒนาและมีคุณลักษณะตามความมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้

2. ความสำคัญของหลักสูตร

ความสำคัญของหลักสูตร นอกจากจะเป็นเครื่องกำหนดแนวทางในการจัด การศึกษา และเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงคุณภาพของผลผลิตทางการศึกษาแล้ว ความสำคัญของหลักสูตร อาจพอสรุปได้ดังนี้

2.1 เป็นเอกสารของทางราชการหรือเป็นบัญญัติของรัฐ เพื่อให้บุคคลที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษานำไปปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นสถาบันของรัฐหรือเอกชน ดังนั้น หลักสูตรจึงเปรียบเสมือนคำสั่ง หรือข้อบังคับของทางราชการ

2.2 เป็นเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษาเพื่อควบคุมการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ รวมทั้งเป็นเกณฑ์มาตรฐานอย่างหนึ่ง ในการที่จะจัดสรรงบประมาณ บุคลากร อาคาร สถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาของรัฐให้แก่โรงเรียน

2.3 เป็นแผนการดำเนินงานของนักบริหารการศึกษา ที่จะต้องอำนวยความสะดวก ควบคุม กำกับดูแล และติดตามประเมินผล ให้เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐ

2.4 เป็นแผนการปฏิบัติงาน หรือเครื่องชี้แนวทางในการปฏิบัติงานของครู เพราะหลักสูตรจะเสนอแนะจุดมุ่งหมาย การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียนการสอน ซึ่งครูควรปฏิบัติตามอย่างจริงจัง

2.5 เป็นเครื่องมือของรัฐในอันที่จะพัฒนาคน และพัฒนากำลังคน ซึ่งเป็นตัวสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตามแผนและนโยบายของรัฐ

2.6 เป็นเครื่องชี้ถึงความเจริญของชาติ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน ประเทศชาติใดมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย และมีประสิทธิภาพ รู้จักเลือกสรรและใช้ชีวิตอย่างชาญฉลาด สามารถนำพาสังคมและคนในสังคมก้าวไปพร้อม ๆ กับกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างมั่นคงและสันติสุข

สรุปได้ว่า หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการศึกษา เพราะหลักสูตรเปรียบเสมือนตัวแม่บทหรือหัวใจของการศึกษาที่ถือเป็นแก่นสำคัญในการวางแนวทางการจัดการศึกษา เป็นตัวกำหนดทิศทางของการศึกษาในการที่จะให้ความรู้ การเสริมสร้างเจตคติ ตลอดจนการฝึกฝนในด้านต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนเกิดการพัฒนารอบด้าน

3. องค์ประกอบของหลักสูตร

3.1 จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (Curriculum Aims) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หมายถึง ความตั้งใจหรือความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้ที่จะผ่านหลักสูตร โดยจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีอยู่หลายระดับ ได้แก่

3.1.1 จุดมุ่งหมายระดับหลักสูตร

3.1.2 จุดมุ่งหมายของกลุ่มวิชา

3.1.3 จุดมุ่งหมายรายวิชา

3.2 เนื้อหาวิชา (Content) เมื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแล้ว กิจกรรมขั้นต่อไป คือ การเลือกเนื้อหาประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะช่วยนักเรียนพัฒนาไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้ โดยดำเนินการตั้งแต่เลือกเนื้อหาและประสบการณ์ การเรียงลำดับเนื้อหาสาระ พร้อมทั้งการกำหนดเวลาเรียนที่เหมาะสม

3.3 การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation) เป็นการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น

3.3.1 การจัดทำวัสดุหลักสูตร ได้แก่ คู่มือครู เอกสารหลักสูตร แผนการสอน แนวการสอน และแบบเรียน เป็นต้น

3.3.2 การจัดเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรและสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดโต๊ะเก้าอี้ ห้องเรียน วัสดุอุปกรณ์ในการเรียน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

3.3.3 การดำเนินการสอน เป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดในขั้นการนำหลักสูตรไปใช้ เพราะหลักสูตรจะได้ผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการสอนของครู

3.4 การประเมินผลหลักสูตร (Evaluation) เป็นองค์ประกอบที่ชี้ให้เห็นว่าการนำหลักสูตรแปลงไปสู่การปฏิบัตินั้น บรรลุจุดมุ่งหมายหรือไม่ หลักสูตรเกิดสัมฤทธิ์ผลมากน้อยเพียงใด ข้อมูลจากการประเมินผลนี้จะเป็นแนวทางไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรต่อไป

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง และส่งผลถึงลักษณะโครงสร้าง รูปแบบของหลักสูตรว่าจะเป็นอย่างใด โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร คือ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาวิชา การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร

4. ระดับของหลักสูตร

ระดับของหลักสูตรมี 4 ระดับ ได้แก่

4.1 หลักสูตรระดับชาติ หรือหลักสูตรแม่บท เป็นหลักสูตรแกนที่เขียนไว้กว้าง และบรรจุมสาระที่จำเป็นที่ทุกคนในประเทศต้องเรียนรู้เหมือนกัน

4.2 หลักสูตรระดับท้องถิ่น เป็นหลักสูตรที่เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น สาระการเรียนรู้จะสอดคล้องสัมพันธ์กับท้องถิ่น

4.3 หลักสูตรระดับสถานศึกษา เป็นหลักสูตรที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นเพื่อนำไปใช้จริง โดยนำหลักสูตรแม่บทมาปรับให้เป็นหลักสูตรสถานศึกษา รวมทั้งการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษานั้นเอง เช่น หลักสูตรท้องถิ่นที่ทำเพื่อใช้ในสถานศึกษา

4.4 หลักสูตรระดับห้องเรียน เป็นหลักสูตรที่สำคัญที่สุด ผู้ที่เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรระดับนี้ ได้แก่ ครู ซึ่งจะนำหลักสูตรระดับชาติ ระดับท้องถิ่น และหลัก

สถานศึกษามาพิจารณาปรับใช้ให้เหมาะสม เพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้

สรุปได้ว่า หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการศึกษาซึ่งมีหลายระดับ คือ หลักสูตรระดับชาติ เป็นการชี้ให้เห็นถึงแนวทางการจัดการศึกษาโดยภาพรวมที่ทุกคนในประเทศต้องเรียนรู้เหมือนกัน หลักสูตรระดับท้องถิ่น สารการเรียนรู้จะสอดคล้องสัมพันธ์กับท้องถิ่น หลักสูตรระดับสถานศึกษา เป็นหัวใจและจุดเด่นของการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา และหลักสูตรระดับห้องเรียน มีความสำคัญต่อการนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อจัดการเรียนรู้ให้เกิดกับนักเรียน โดยตรง

แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรแฝง (Hidden Curriculum Monitoring)

1. ความหมายของหลักสูตรแฝง

นักการศึกษาหรือนักหลักสูตรได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับ ความหมายของหลักสูตรแฝงในทัศนคติที่แตกต่างกัน ดังนี้

อนุศักดิ์ สมิตสันต์ (2550 : 39-40) ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับหลักสูตรแฝงไว้ว่า จากนิยามหลักสูตรซึ่งมีมากมายหลายนิยาม แต่มีจุดร่วมกันประการหนึ่ง คือ “เป็นรูปธรรม” อย่างไรก็ตาม หลักสูตรก็ยังไม้อาจสรุปประเด็นได้ชัดเจนทั้งหมด ทุกหลักสูตรยังมีสิ่งแอบแฝงอยู่ ซึ่งเรียกสิ่งนี้ว่าเป็น หลักสูตรแฝง มีความหมายว่า เป็นหลักสูตรที่ไม่ได้มีการกำหนดไว้ล่วงหน้า การจะทำให้เกิดความชัดเจนเกี่ยวกับหลักสูตรแฝงได้ไม่ถนัดนัก แต่ก็อาจจะมองเห็นได้จากพลังที่มีอยู่ใน โรงเรียน และส่งผลต่อการยอมรับของ โรงเรียน เขตพื้นที่ และชุมชน กระบวนการทางสังคม ซึ่งอาจเกิดจาก โรงเรียน ชุมชน มักจะส่งผลให้เกิดหลักสูตรแฝง โดยธรรมชาติของหลักสูตรแฝงมักจะ ไม่ค่อยมีการเปิดเผยหรือมีผู้เอาใจใส่มากนัก อาจเป็นวิธีการในการสอนนักเรียนเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางสังคม ค่านิยม การดำเนินชีวิตซึ่งสั่งสมมาจนทำให้เป็นความคาดหวังหรือปฏิบัติเป็นประจำมาก่อนเป็นเวลานาน ข้อเสียประการหนึ่งของหลักสูตรแฝง คือ การเกิดความเคยชินต่อนักเรียนในด้านวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ เชื้อชาติ วิธีการขจัดปัญหาในด้านนี้ คือ โรงเรียนจะต้องวิเคราะห์สภาพทั่ว ๆ ไปของโรงเรียนให้ถ่องแท้

ธวัชชัย ชัยจิราธยากุล (2555 : 93-97) ได้ให้นิยามเกี่ยวกับ หลักสูตรแฝงไว้ว่าเป็นหลักสูตรที่ไม่ได้กำหนดแผนการเรียนรู้เอาไว้ล่วงหน้า และเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ที่โรงเรียนไม่ได้ตั้งใจจะจัดให้ จากนิยามนี้สามารถอธิบายเพิ่มเติมเพื่อให้เข้าใจดีขึ้น โดยตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมดังนี้ในทางเปิดเผย โรงเรียนสอนคณิตศาสตร์และจัดให้เด็กชายหญิงเรียนรู้ การ

อ่าน การเขียน การสะกดคำและอื่น ๆ แต่โรงเรียนได้สอนหลายสิ่งหลายอย่างโดยไม่ได้ตั้งใจ จากการสอนตามหลักสูตรปกติในรูปของกฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นมา และเรียนรู้จากสภาพการณ์ และเงื่อนไขเชิงสังคมและเชิงกายภาพที่โรงเรียนจัดให้ เป็นต้นว่า สอนนักเรียนให้ทำงานตาม ลำพังในเชิงของการแข่งขัน หรือให้นักเรียนทำงานด้วยกันเป็นกลุ่ม สอนให้นักเรียนเป็น ผู้กระทำหรือเป็นผู้ถูกกระทำ ให้รู้จักพอใจเกี่ยวกับข้อเท็จจริงพื้น ๆ หรือให้เกิดความเข้าใจ อย่างแจ่มแจ้งและอื่น ๆ กล่าวโดยสรุป คือ ครูหรือโรงเรียนสอนค่านิยมให้แก่เด็กอย่างแอบแฝง หรือโดยไม่ตั้งใจ

อุทัย ดุลยเกษม (2551 : 45-49) ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับหลักสูตรแฝงไว้ ว่า หลักสูตรแฝง เป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือหลักสูตร แต่สามารถถ่ายทอดไปถึงนักเรียนนักศึกษา ได้อย่างน่าประหลาด และเนื้อหาสาระของหลักสูตรแฝงนั้นมิได้เกิดขึ้นภายในห้องเรียนอย่าง เดียว แต่เกิดขึ้นจากระบบโรงเรียนหรือจากสถาบันการศึกษาทั้งหมดที่นักเรียนหรือนักศึกษา ศึกษาอยู่ด้วย เช่น ถ้าสถาบันการศึกษาแห่งนั้นมีแต่กิจกรรมประเภทฟุ้งเฟ้อฉาบฉวย นักศึกษาที่ สถาบันแห่งนั้นก็ย่อมเรียนรู้คุณค่าความฟุ้งเฟ้อฉาบฉวยไปด้วย

กฤษมันต์ วัฒนานรงค์ (2553 : 117-110) ได้นิยามว่า การใช้คำว่าซ่อนเร้น (Hidden) มักจะให้ความหมายในทางที่ไม่ดี แต่ในการจัดการสอนในสถาบันการศึกษา นักเรียน มักจะได้เรียนหรือรับรู้ในสิ่งที่ทางสถาบันการศึกษาไม่ได้ตั้งใจให้เกิดขึ้นกับนักเรียน หลักสูตร ที่ซ่อนเร้นนี้บางทีเรียกว่า Unstudied Curriculum หรือ Implicit Curriculum ลักษณะและ ธรรมชาติของสถานศึกษาแต่ละแห่งจะทำให้เกิดการเปลี่ยนค่านิยม ความคิด และพฤติกรรม ของนักเรียนในสถาบันการสอนวิชาชีพลักษณะเฉพาะบางอย่าง ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรม เปลี่ยนไปจากเดิมเมื่อก่อนเข้าเรียน และค่านิยม ความคิด และพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปนั้น ไม่ได้ อยู่ในจุดมุ่งหมายของหลักสูตรในการเรียนการสอนแต่อย่างใด การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อาจจะมีทั้งเป็นสิ่งที่ดีกับวิชาชีพ และอาจเป็นสิ่งไม่พึงปรารถนาก็ได้

Roland Meighan (1981 : 23) ได้ให้นิยามเกี่ยวกับหลักสูตรแฝงไว้ว่า หลักสูตร แฝงเป็นสิ่งที่ถูกสอนโดยโรงเรียน ไม่ใช่โดยครูซึ่งส่งผลให้นักเรียนนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน หรือเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของตนเอง

Michael Haralambous (1991 : 52) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรแฝงไว้ว่า หลักสูตรแฝงประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ที่นักเรียนเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ในขณะที่มาโรงเรียน มากกว่าเรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ครูกำหนด

Oliva (2001 : 529) ได้ให้นิยามไว้ว่า หลักสูตรแฝง เกี่ยวข้องกับบรรยากาศ โรงเรียนความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่ม ค่านิยม และทัศนคติทั้งฝ่ายนักเรียนและผู้สอน การควบคุมความประพฤตินักเรียน ความคาดหวังที่ไม่พูดออกมา และรหัสของความประพฤติที่เขียนออกมาไม่ได้

สรุปได้ว่า หลักสูตรแฝง หมายถึง หลักสูตรที่ไม่ได้มีการกำหนดไว้อย่างเป็นทางการ เป็นสิ่งที่นักเรียนเกิดการเรียนรู้ขึ้นนอกเหนือจากความคาดหวังของครูผู้สอน จากการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ซึ่งมีอิทธิพลต่อนักเรียนทั้งทางบวกและทางลบ

2. ความสำคัญของหลักสูตรแฝง

Kohlberg (1970 : 120) เป็นนักสังคมวิทยาการศึกษาจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ผู้ซึ่งล่วงลับไปแล้ว ได้มีความเชื่อและจุดยืนเดียวกันเกี่ยวกับความสำคัญและอิทธิพลของหลักสูตรแฝงในรูปของการเรียนรู้ทางสังคม (Socialization) ของนักเรียน เขามองว่าหลักสูตรแฝงมีลักษณะและธรรมชาติที่จำเป็นและเอื้อต่อการพาไปสู่ความเจริญงอกงามทางจริยธรรม เพราะในโรงเรียนประกอบไปด้วยผู้สอน การยกย่องและอำนาจ โดยโคลเบอร์กจะให้ความสำคัญกับการสอนจริยธรรมตามแนวของหลักสูตรแฝง

Silberman (1970 : 91) ได้ยืนยันความจริงว่าสิ่งที่นักการศึกษาจะต้องตระหนักให้มากที่สุดคือ วิธีการที่เขาสอนและการกระทำของพวกเขามีความสำคัญมากกว่าสิ่งที่เขาสอน นั่นก็คือว่าวิถีทางที่เรากระทำกับสิ่งต่าง ๆ จะสร้างค่านิยมได้ตรงกว่า และมีประสิทธิผลมากกว่าการที่เราได้สอนหรือพูดคุยกับเขาโดยตรง การปฏิบัติการณ์ในเชิงการบริหารที่มีลักษณะเฉพาะประเภทการเลื่อนชั้น โดยอัตโนมัติ การแบ่งกลุ่มนักเรียนตามความสามารถ การแบ่งแยกผิวพรรณและเชื้อชาติ หรือการสอบแข่งขันเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาจะมีผลต่อหน้าที่พลเมืองมากกว่าการเรียนรู้โดยตรงในหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา เด็ก ๆ จะถูกสอนให้เรียนรู้เกี่ยวกับค่านิยม จริยธรรม ศิลธรรม บุคลิกภาพ และความประพฤติทุกวันจากการจัดและดำเนินการของโรงเรียน เช่น วิถีทางที่ครูและพ่อแม่ประพฤติ วิถีทางที่เขาพูดกับเด็กและระหว่างผู้ใหญ่ด้วยกันเอง ชนิดของพฤติกรรมที่พวกเขายอมรับและให้รางวัลและชนิดของพฤติกรรมที่พวกเขาไม่ยอมรับ และมีการลงโทษ มากกว่าการเรียนรู้จากเนื้อหาที่บรรจุไว้ในหลักสูตรปกติ

Posner (1992 : 115) ให้ความสำคัญเกี่ยวกับหลักสูตรแฝงไว้ว่า หลักสูตรแฝงเป็นหลักสูตรที่บุคลากรใน โรงเรียนอาจไม่ได้รับรู้อย่างเป็นทางการ แต่มีอิทธิพลโดยตรงต่อนักเรียนอย่างลุ่มลึกและยาวนานมากกว่าหลักสูตรที่เป็นทางการของโรงเรียน และเชื่อว่าหลักสูตรที่เป็นทางการไม่สามารถสอนจริยธรรมและค่านิยมให้แก่ นักเรียน ได้ดีเท่าหลักสูตรแฝง

Glatthorn Allan A (1999 : 26-34) เป็นอีกบุคคลหนึ่งที่ยืนยันว่าหลักสูตรแฝงมีผลกระทบที่ทรงพลังต่อนักเรียนในทุก ๆ วัน นักเรียนจะได้สัมผัสหลักสูตรแฝง ซึ่งคุณครูจะทำงานร่วมกันเพื่อเปิดเผยหลักสูตรแฝง พวกเขาควรจะระบอบองค์ประกอบเกี่ยวกับหลักสูตรแฝงที่เป็นบทเรียนส่งผ่านที่มีความตรงข้ามกับสิ่งที่ตั้งใจสอนของหลักสูตร ต่อมาควรจะปรับหลักสูตรแฝง เพื่อที่จะทำให้มั่นใจได้ว่าสามารถจะไปสู่สาระที่ตั้งใจสอน

Pierre Bourdieu (2008 : 130) นักสังคมวิทยาที่มีชื่อเสียงชาวฝรั่งเศสได้กล่าวยืนยันว่า ต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา (education-related capital) จะช่วยสนับสนุนให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ ด้วยเหตุนี้ ประสิทธิภาพของโรงเรียนจึงมีข้อจำกัด ถ้าต้นทุนในรูปแบบนี้ยังกระจายไม่ทั่วถึงภายในโรงเรียน (เนื่องจากมีหลักสูตรแฝง)

สำนักคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2548 : 124) ได้ให้ความสำคัญว่า “หอพัก” เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรแฝง (hidden curriculum) เพราะหอพักเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยพัฒนานิสิตให้มีการพัฒนาอย่างเหมาะสม อีกทั้งยังสามารถสนับสนุนในด้านการเรียนรู้ เป็นสถานที่เสริมสร้างความเจริญงอกงามทางสติปัญญา พัฒนาคือเป็นผู้มีความรับผิดชอบ ความเอื้อเฟื้อ ความมีวินัย ความสามัคคี และสอนให้รู้จักการปรับตัวในการอยู่ใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

สรุปได้ว่า หลักสูตรแฝงมิใช่หลักสูตรที่บัญญัติไว้อย่างเป็นทางการแต่บุคลากรทางการศึกษาต้องตระหนักถึงความสำคัญเพราะหลักสูตรแฝงมีอิทธิพลที่ยาวนาน และคงทนต่อตัวนักเรียน นอกจากนี้หลักสูตรแฝงยังแฝงเร้นอยู่ภายใต้สังคครอบข้างภายในโรงเรียน ครอบครั้ว ชุมชน ที่นักเรียนต้องสัมผัส และเรียนรู้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

1. หลักการ

เป็นหลักสำคัญในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาหลักการของหลักสูตรให้เข้าใจ เพราะในการจัดประสบการณ์ให้เด็กอายุ 3-5 ปี จะต้องยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูควบคู่กับการให้การศึกษา โดยต้องคำนึงถึงความสนใจ และความต้องการของเด็กทุกคน ทั้งเด็กปกติ เด็กที่มีความสามารถพิเศษ และเด็กที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา รวมทั้งการสื่อสารและการเรียนรู้ เด็กที่มีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ บุคคลที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส เพื่อให้เด็กพัฒนาทุกด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างสมดุล โดยจัด

กิจกรรมที่หลากหลาย บูรณาการผ่านการเล่น และกิจกรรมที่ประสบการณ์ตรงผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 เหมาะสมกับวัยและความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดูหรือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษาศึกษาเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กแต่ละคนได้มีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการสูงสุดตามศักยภาพ นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข เป็นคนดีและคนเก่งของสังคม และสอดคล้องกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา สภาพเศรษฐกิจ สังคม โดยความร่วมมือจากบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันทางสังคมอื่น หลักการของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 มีสาระสำคัญ ดังนี้

- 1.1 ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกประเภท
- 1.2 ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษานี้ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคมและวัฒนธรรมไทย
- 1.3 พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่น และกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย
- 1.4 จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข
- 1.5 ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก

2. จุดมุ่งหมาย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยมุ่งให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เมื่อเด็กจบการศึกษาระดับปฐมวัย เด็กจะบรรลุตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่กำหนดไว้ในจุดหมาย 12 ข้อ และในแต่ละช่วงอายุ ผู้สอนต้องคำนึงถึงคุณลักษณะตามวัยของเด็กด้วย มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 จะต้องครอบคลุมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ดังนี้

- 2.1 ร่างกายเจริญเติบโตตามวัยและมีสุขนิสัยที่ดี
- 2.2 กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่ว และประสานสัมพันธ์กัน
- 2.3 มีสุขภาพจิตที่ดีและมีความสุข

2.4 มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจดีงาม

2.5 ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว และรักการออกกำลังกาย

กาย

2.6 ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย

2.7 รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย

2.8 อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

2.9 ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย

2.10 มีความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย

2.11 มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

2.12 มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

3. คุณลักษณะตามวัย

เป็นความสามารถตามวัยหรือพัฒนาการตามธรรมชาติเมื่อเด็กอายุถึงวัยนั้น ๆ พัฒนาการแต่ละวัยอาจเกิดขึ้นตามวัยมากน้อยแตกต่างกันไปแต่ละบุคคล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม การอบรมเลี้ยงดูและประสบการณ์ที่เด็กได้รับ ผู้สอนจำเป็นต้องทำความเข้าใจคุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 3-5 ปี เพื่อนำไปพิจารณาจัดประสบการณ์ให้เด็กแต่ละวัยได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ขณะเดียวกันจะต้องสังเกตเด็กแต่ละคนซึ่งมีความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อนำข้อมูลไปช่วยในการพัฒนาเด็กให้เต็มตามความสามารถและศักยภาพหรือช่วยเหลือเด็กได้ทันทั่วทั้ง ในกรณีที่พัฒนาการของเด็กไม่เป็นไปตามวัย ผู้สอนจำเป็นต้องหาจุดบกพร่อง และรีบแก้ไขโดยจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็ก ถ้าเด็กมีพัฒนาการสูงกว่าวัย ผู้สอนควรจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการเต็มตามศักยภาพ ซึ่งคุณลักษณะตามวัยซึ่งเกิดในเด็กวัย 3-5 ปี ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2546 มีดังนี้

คุณลักษณะตามวัย : เด็กอายุ 3 ปี

1. พัฒนาการด้านร่างกาย

1.1 กล้ามเนื้อใหญ่

1.1.1 รับลูกบอลที่กระดอนจากพื้นด้วยแขนทั้งสอง

1.1.2 เดินขึ้นลงบันไดได้ด้วยตนเอง

1.1.3 กระโดดขึ้นลงอยู่กับที่ได้

1.1.4 วิ่งตามลำพังได้

1.2 กล้ามเนื้อเล็ก

1.2.1 ใช้กรรไกรตัดกระดาษให้ขาดได้

1.2.2 เขียนรูปร่างกลมตามแบบได้

1.2.3 ร้อยลูกปัดขนาดใหญ่ได้

1.3 สุขภาพอนามัย

1.3.1 มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ มีน้ำหนัก ส่วนสูง และมีเส้นรอบศีรษะ

ตามเกณฑ์

2. พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ

2.1 การแสดงออกทางด้านอารมณ์

2.1.1 ชอบที่จะทำให้ผู้ใหญ่พอใจ และได้คำชม

2.1.2 แสดงอารมณ์ตามความรู้สึก

2.2 ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น

2.2.1 เริ่มรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง

2.2.2 เริ่มรู้จักเลือกเล่นสิ่งที่ตนเองชอบ และสนใจ

2.3 คุณธรรมและจริยธรรม

2.3.1 เริ่มแสดงความรักเพื่อน และสัตว์เลี้ยง

2.3.2 ไม่ทำร้ายผู้อื่นเมื่อไม่พอใจ

2.3.3 เริ่มรู้ว่าของสิ่งใดเป็นของตน และสิ่งใดเป็นของผู้อื่น

2.3.4 เริ่มรู้จักเก็บของเล่น

2.3.5 เริ่มรู้จักการรอคอย

2.3.6 เริ่มตัดสินใจในเรื่องง่าย ๆ ได้

3. พัฒนาการด้านสังคม

3.1 การช่วยเหลือตนเอง

3.1.1 ล้างมือได้

3.1.2 รับประทานอาหารได้ด้วยตนเอง

3.1.3 เริ่มรู้จักใช้ห้องน้ำห้องส้วม

3.2 การอยู่ร่วมกับผู้อื่น และการมีคุณธรรม จริยธรรม

3.2.1 ชอบเล่นแบบคู่ขนาน (เล่นของเล่นชนิดเดียวกันแต่ต่างคน

ต่างเล่น)

3.2.2 ชีตตนเองเป็นศูนย์กลาง

3.2.3 เริ่มปฏิบัติตามกฎ กติกาง่าย ๆ

3.2.4 รู้จักทำงานที่ได้รับมอบหมาย

3.3 การอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

3.3.1 รู้จักแสดงความเคารพ

3.3.2 ทิ้งขยะได้ถูกที่

3.3.3 ไม่ทำลายสิ่งของเครื่องใช้

4. พัฒนาการด้านสติปัญญา

4.1 ฟังแล้วปฏิบัติตามคำสั่งง่าย ๆ ได้

4.2 บอกชื่อของตนเองได้

4.3 รู้จักใช้คำถาม “ อะไร ”

4.4 ชิดเขียนเส้นอย่างอิสระได้

4.5 จับคู่สีต่าง ๆ ได้ประมาณ 3-4 สี

4.6 ยังคิดสิ่งที่เป็นนามธรรมไม่ได้

4.7 จำแนกสิ่งต่าง ๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า

4.8 อยากรู้อยากเห็นทุกอย่างรอบตัว

4.9 วาดภาพตามความพอใจของตน

4.10 สนทนาโต้ตอบ เล่าเรื่องด้วยประโยคสั้น ๆ ได้

4.11 เลียนแบบท่าทางการเคลื่อนไหวต่าง ๆ

4.12 เรียนรู้จากการสังเกตและเลียนแบบผู้อื่น

สรุปได้ว่า คุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 3 ปี กล้ามเนื้อเล็ก และกล้ามเนื้อใหญ่ใช้สำหรับการเดิน การกระโดด และการวิ่ง เพื่อนำไปสู่การมีสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรงทั้งทางด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา

คุณลักษณะตามวัย : เด็กอายุ 4 ปี

1. พัฒนาการด้านร่างกาย

1.1 กล้ามเนื้อใหญ่

1.1.1 รับลูกบอลได้ด้วยมือทั้งสอง

1.1.2 เดินขึ้นลงบันไดสลับเท้าได้

1.1.3 กระโดดขาเดียวอยู่กับที่ได้

1.1.4 วิ่งและหยุดได้คล่อง

1.2 กล้ามเนื้อเล็ก

1.2.1 ใช้กรรไกรตัดกระดาษให้อยู่ในแนวเส้นตรงตามที่กำหนดได้

1.2.2 เขียนรูปสี่เหลี่ยมตามแบบได้

1.2.3 ร้อยลูกปัดขนาดเล็กได้

1.3 สุขภาพอนามัย

1.3.1 มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ มีน้ำหนัก ส่วนสูง และมีเส้นรอบศีรษะ

ตามเกณฑ์

2. พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ

2.1 การแสดงออกทางด้านอารมณ์

2.1.1 ชอบทำทนายผู้ใหญ่

2.1.2 เริ่มควบคุมอารมณ์บางขณะ

2.2 ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น

2.2.1 รู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง

2.2.2 รู้จักเลือกเล่นสิ่งที่ตนเองชอบ และสนใจ

2.2.3 เริ่มรู้จักชื่นชมความสามารถ ผลงานของตนเอง และผู้อื่น

2.3 คุณธรรมและจริยธรรม

2.3.1 เริ่มแสดงความรักเพื่อน และสัตว์เลี้ยง

2.3.2 ไม่ทำร้ายผู้อื่น และไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

2.3.3 ไม่แย่งหรือหยิบของผู้อื่นมาเป็นของตน

2.3.4 รู้จักเก็บของเล่นเข้าที่

2.3.5 รู้จักการรอคอยอย่างเหมาะสมกับวัย

2.3.6 รู้จักการตัดสินใจในเรื่องง่าย ๆ และเริ่มเรียนรู้ผลที่เกิดขึ้น

3. พัฒนาการด้านสังคม

3.1 การช่วยเหลือตนเอง

3.1.1 แต่งตัวได้

3.1.2 รับประทานอาหารได้ด้วยตนเองโดยไม่หกเลอะเทอะ

3.1.3 รู้จักทำความสะอาดหลังจากเข้าห้องน้ำห้องส้วม

3.2 การอยู่ร่วมกับผู้อื่น และการมีคุณธรรม จริยธรรม

- 3.2.1 เล่นร่วมกับผู้อื่นได้
- 3.2.2 เริ่มช่วยเหลือผู้อื่น
- 3.2.3 ปฏิบัติตามกฎ กติกาที่ตกลงร่วมกัน
- 3.2.4 มีความรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย
- 3.3 การอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
  - 3.3.1 รู้จักแสดงความเคารพ
  - 3.3.2 ทิ้งขยะได้ถูกที่
  - 3.3.3 รักษาสิ่งของที่ใช้ร่วมกัน

4. พัฒนาการด้านสติปัญญา

- 4.1 ฟังแล้วปฏิบัติตามคำสั่งที่ต่อเนื่องได้
- 4.2 บอกชื่อ นามสกุลของตนเองได้
- 4.3 ชอบถาม “ทำไม”
- 4.4 เขียนภาพ และสัญลักษณ์ตามความต้องการของตนเองได้
- 4.5 ชี้และบอกสีได้ประมาณ 4-6 สี
- 4.6 พูดเกี่ยวกับ “เมื่อวานนี้” “วันนี้” และ “พรุ่งนี้”
- 4.7 จำแนกสิ่งต่าง ๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้าได้
- 4.8 ตำรวจ และทดลองเล่นกับของเล่น หรือสิ่งของต่าง ๆ ตามความคิดของ

ตนได้

- 4.9 วาดภาพตามความคิดสร้างสรรค์ของตนได้
- 4.10 เล่านิทาน หรือเรื่องราวตามจินตนาการได้
- 4.11 เคลื่อนไหวท่าทางตามความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการได้
- 4.12 เรียนรู้จากการสังเกต ฟังด้วยตนเอง

สรุปได้ว่า คุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 4 ปี กล้ามเนื้อเล็กและกล้ามเนื้อใหญ่ มีความสัมพันธ์ระหว่างการใช้มือและเท้า เป็นวัยแห่งความท้าทายสลับกับการควบคุมอารมณ์ในบางช่วงเวลา และพยายามเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นให้ได้

คุณลักษณะตามวัย : เด็กอายุ 5 ปี

1. พัฒนาการด้านร่างกาย

- 1.1 กล้ามเนื้อใหญ่
  - 1.1.1 รับลูกบอลที่กระดอนจากพื้นได้ด้วยมือทั้งสอง

1.1.2 เดินขึ้นลงบันไดสลับเท้าได้อย่างคล่องแคล่ว

1.1.3 กระโดดขาเดียวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง

1.1.4 วิ่งได้รวดเร็ว และหยุดได้ทันที

1.2 กล้ามเนื้อเล็ก

1.2.1 ใช้กรรไกรตัดกระดาษให้อยู่ในแนวเส้นโค้งตามที่กำหนดได้

1.2.2 เขียนรูปสามเหลี่ยมตามแบบได้

1.2.3 ใช้เชือกร้อยวัสดุตามแบบได้

1.2.4 ใช้กล้ามเนื้อเล็กได้ดี เช่น ตัดกระดาษเย็บ ผูกเชือกกรองเท้า ฯลฯ

1.3 สุขภาพอนามัย

1.3.1 มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ มีน้ำหนัก ส่วนสูง และมีเส้นรอบศีรษะ

ตามเกณฑ์

2. พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ

2.1 การแสดงออกทางด้านอารมณ์

2.1.1 รักครู รักผู้สอน

2.1.2 ควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น มีเหตุผล

2.2 ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น

2.2.1 รู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง และหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

2.2.2 รู้จักเลือกเล่น ทำงานตามที่ตนเองชอบ สนใจ และทำได้

2.2.3 รู้จักชื่นชมในความสามารถ ผลงานของตนเอง และผู้อื่น

2.3 คุณธรรมและจริยธรรม

2.3.1 เริ่มแสดงความรักเด็กที่เล็กกว่า และสัตว์ต่าง ๆ

2.3.2 ไม่ทำร้ายผู้อื่น และไม่ทำให้ผู้อื่นเสียใจ

2.3.3 ไม่หยิบของผู้อื่นมาเป็นของตน

2.3.4 รู้จักเก็บของเล่นเข้าที่

2.3.5 รู้จักการรอคอย และเข้าแถวตามลำดับก่อนหลัง

2.3.6 รู้จักการตัดสินใจในเรื่องง่าย ๆ และยอมรับผลที่เกิดขึ้น

3. พัฒนาการด้านสังคม

3.1 การช่วยเหลือตนเอง

3.1.1 เลือกเครื่องแต่งกายของตนเองได้ และแต่งตัวได้

3.1.2 ใช้เครื่องมือเครื่องใช้ในการรับประทานอาหารได้

3.1.3 ทำความสะอาดร่างกายได้

3.2 การอยู่ร่วมกับผู้อื่น และการมีคุณธรรม จริยธรรม

3.2.1 เล่นหรือทำงานร่วมกันในกลุ่มย่อยได้

3.2.2 รู้จักการให้และการรับ

3.2.3 ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานศึกษา

3.2.4 ตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ

3.3 การอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

3.3.1 แสดงความเคารพได้เหมาะสมกับโอกาส

3.3.2 ทิ้งขยะได้ถูกที่

3.3.3 ช่วยดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมรอบตัว

4. พัฒนาการด้านสติปัญญา

4.1 ฟังแล้วนำมาเล่าถ่ายทอดได้

4.2 บอกชื่อ นามสกุล อายุ ที่อยู่ของตนเองได้

4.3 ซอถาม “ ทำไม ” “ อย่างไร ” และ “ ที่ไหน ”

4.4 เขียนชื่อ นามสกุลของตนเองตามแบบได้

4.5 บอกและจำแนกสีต่าง ๆ ได้

4.6 บอกเวลา “ เมื่อวานนี้ ” “ วันนี้ ” และ “ พรุ่งนี้ ”

4.7 จำแนกสิ่งต่าง ๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้าได้ดี

4.8 ใช้สิ่งรอบ ๆ ตัวเป็นสื่อในการเล่น และเล่นบทบาทสมมติตาม

จินตนาการ

4.9 วาดภาพตามความคิดสร้างสรรค์ของตนได้

4.10 เล่านิทาน เล่าสิ่งที่ตนคิด หรือเรื่องราวตามจินตนาการได้

4.11 เคลื่อนไหวท่าทางตามความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการได้

สรุปได้ว่า คุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 5 ปี การแสดงออกทางด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จะควบคุมได้ภายใต้เหตุผล และกฎระเบียบของสังคมส่วนรวมได้เป็นอย่างดี ซึ่งคุณลักษณะตามวัยที่สำคัญของเด็กปฐมวัยที่กล่าวมาข้างต้น เป็นสิ่งที่ผู้สอนต้องตระหนัก เพราะเด็กในแต่ละช่วงอายุมีลักษณะสำคัญที่เด่นแตกต่างกันไป ถ้าผู้สอนไม่เข้าใจย่อมทำให้การพัฒนาเด็กไม่เกิดผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้ ดังนั้น พัฒนาการของเด็ก

ทุกด้านจึงมีความสำคัญเท่าเทียมกันและเด็กต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในสภาพบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา และการเรียนรู้ของเด็ก

4. โครงสร้างของหลักสูตร

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก การปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย มีการกำหนดโครงสร้างหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

4.1 การจัดชั้นหรือกลุ่มเด็ก ให้ยึดอายุเป็นหลัก และอาจเรียกชื่อแตกต่างกันไปตามหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแล เช่น กลุ่มเด็กที่มีอายุ 3 ปี อาจเรียกชื่ออนุบาลศึกษาปีที่ 1 กลุ่มเด็กที่มีอายุ 4 ปี อาจเรียกชื่ออนุบาลศึกษาปีที่ 2 และกลุ่มเด็กที่มีอายุ 5 ปี อาจเรียกชื่ออนุบาลศึกษาปีที่ 3 หรือเด็กเล็ก ฯลฯ

4.2 ระยะเวลาเรียน ใช้เวลาในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก 1-3 ปีการศึกษา โดยประมาณ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอายุของเด็กที่เริ่มเข้ารับการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษา

4.3 สารการเรียนรู้ ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ประสบการณ์สำคัญ และสาระที่ควรเรียนรู้ทั้งสองส่วนใช้เป็นสื่อกลางในการจัดประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเด็กให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยผู้สอนและผู้จัดการศึกษาอาจจัดในรูปแบบหน่วยการสอนแบบบูรณาการหรือเลือกใช้รูปแบบที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย รวมถึงต้องสอดคล้องกับปรัชญาและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

1. ประสบการณ์สำคัญ

ประสบการณ์สำคัญเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาเด็กทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ช่วยให้เด็กเกิดทักษะที่สำคัญสำหรับการสร้างองค์ความรู้ โดยให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุ สิ่งของ บุคคลต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมไปพร้อมกันด้วย ซึ่งประสบการณ์สำคัญ มีดังนี้

1.1 ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้มี โอกาสดูแลสุขภาพและสุขอนามัย รักษาความปลอดภัย พัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ และกล้ามเนื้อเล็ก ดังนี้

1.1.1 การทรงตัวและการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อใหญ่

- 1) การเคลื่อนไหวอยู่กับที่ และการเคลื่อนไหวเคลื่อนที่
- 2) การเคลื่อนไหวพร้อมวัสดุอุปกรณ์

3) การเล่นเกมเล่นสนาม

1.1.2 การประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อเล็ก

1) การเล่นเกมเล่นสัมพันธ์

2) การเขียนภาพและการเล่นกับสี

3) การปั้นและประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ ด้วยดินเหนียว ดินน้ำมัน ทราย

เศษวัสดุ

4) การต่อของ บรรจุ เท และแยกชิ้นส่วน

1.1.3 การรักษาสุขภาพ

1) การปฏิบัติตนตามสุขอนามัย

1.1.4 การรักษาความปลอดภัย

1) การรักษาความปลอดภัยของตนเอง และผู้อื่นในกิจวัตรประจำวัน

1.2 ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ เป็นการ

สนับสนุนให้เด็กได้แสดงออกทางด้านอารมณ์และความรู้สึกที่เหมาะสมกับวัย มีความสุขร่าเริง แจ่มใส พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม สุนทรียภาพ ความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และความเชื่อมั่นในตนเองขณะปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1.2.1 คนตรี

1) การแสดงปฏิกริยาโต้ตอบเสียงดนตรี

2) การเล่นเกมคนตรีแบบง่าย ๆ เช่น เครื่องดนตรีประเภทเคาะ

หรือประเภทตี

3) การร้องเพลง

1.2.2 สุนทรียภาพ

1) การชื่นชม และสร้างสรรค์สิ่งสวยงาม

2) การแสดงออกอย่างสนุกสนานกับเรื่องตลกขำขัน ตลอดจน

เรื่องราวและเหตุการณ์ที่สนุกสนานต่าง ๆ

1.2.3 การเล่น

1) การเล่นอิสระ

2) การเล่นรายบุคคล และการเล่นเป็นกลุ่ม

3) การเล่นในห้องเรียน และนอกห้องเรียน

1.2.4 คุณธรรม จริยธรรม

- 1) การปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่นับถือ

1.3 ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม เป็นการสนับสนุน

ให้เด็กได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคล กับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัว จากการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการเรียนรู้ทางสังคม เช่น การเล่น การทำงานกับผู้อื่น การปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน การแก้ปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ ดังนี้

1.3.1 การเรียนรู้ทางสังคม

- 1) การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตนเอง
- 2) การเล่น และการทำงานร่วมกับผู้อื่น
- 3) การวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ
- 4) การมีโอกาสได้รับรู้ความรู้สึก ความสนใจ และความต้องการของตนเองและผู้อื่น
- 5) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น
- 6) การแก้ปัญหาในการเล่น
- 7) การปฏิบัติตามวัฒนธรรมท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ และความเป็นไทย

1.4 ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา เป็นการ

สนับสนุนให้เด็กได้รับรู้ หรือเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า ผ่านการคิด การใช้ภาษา การสังเกต การจำแนก และเปรียบเทียบจำนวน มิติสัมพันธ์ (พื้นที่/ระยะ) และเวลาดังนี้

1.4.1 การคิด

- 1) การรู้จักสิ่งต่าง ๆ ด้วยการมอง ฟัง สัมผัส ชิมรส และดมกลิ่น
- 2) การเลียนแบบการกระทำ และเสียงต่าง ๆ
- 3) การเชื่อมโยงภาพ ภาพถ่าย และรูปแบบต่าง ๆ กับสิ่งของหรือสถานที่จริง
- 4) การรับรู้ และแสดงความรู้สึกผ่านสื่อ วัสดุ ของเล่นและผลงาน
- 5) การแสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ และวัสดุต่าง ๆ

1.4.2 การใช้ภาษา

- 1) การแสดงความรู้สึกด้วยคำพูด

- เกี่ยวกับตนเอง
- 2) การพูดกับผู้อื่นเกี่ยวกับประสบการณ์ของตนเอง หรือเล่าเรื่องราว
  - 3) การอธิบายเกี่ยวกับสิ่งของ เหตุการณ์ และความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ
  - 4) การฟังเรื่องราวนิทาน คำคล้องจอง คำกลอน
  - 5) การเขียนในหลายรูปแบบผ่านประสบการณ์ที่สื่อความหมายต่อเด็ก เช่น เขียนภาพ เขียนขีดเขียน เขียนคล้ายตัวอักษร เขียนเหมือนสัญลักษณ์ หรือเขียนชื่อตนเอง
  - 6) การอ่านในหลายรูปแบบผ่านประสบการณ์ที่สื่อความหมายต่อเด็ก เช่น อ่านภาพ หรือสัญลักษณ์จากหนังสือนิทาน เรื่องราวที่สนใจ

1.4.3 การสังเกต การจำแนก และการเปรียบเทียบ

- 1) การสำรวจ และอธิบายความเหมือน ความต่างของสิ่งต่าง ๆ
- 2) การจับคู่ การจำแนก และการจัดกลุ่ม
- 3) การเปรียบเทียบ เช่น ยาว สั้น ขรุขระ เรียบ ฯลฯ
- 4) การเรียงลำดับสิ่งต่าง ๆ
- 5) การคาดคะเนสิ่งต่าง ๆ
- 6) การตั้งสมมติฐาน
- 7) การทดลองสิ่งต่าง ๆ
- 8) การสืบค้นข้อมูล
- 9) การใช้หรืออธิบายสิ่งต่าง ๆ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย

1.4.4 จำนวน

- 1) การเปรียบเทียบจำนวน มากกว่า น้อยกว่า หรือเท่ากัน
- 2) การนับสิ่งต่าง ๆ
- 3) การจับคู่หนึ่งต่อหนึ่ง
- 4) การเพิ่มขึ้น หรือลดลงของจำนวน หรือปริมาณ

1.4.5 มิติสัมพันธ์ (พื้นที่/ระยะ)

- 1) การต่อเข้าด้วยกัน การแยกออก การบรรจุ และการเทออก
- 2) การสังเกตสิ่งต่าง ๆ และสถานที่จากมุมมองที่ต่าง ๆ กัน
- 3) การอธิบายในเรื่องตำแหน่งของสิ่งต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน
- 4) การอธิบายในเรื่องทิศทางการเคลื่อนที่ของคน และสิ่งต่าง ๆ

5) การสื่อความหมายของมิติสัมพันธ์ด้วยภาพวาด ภาพถ่าย และรูปภาพ

1.4.6 เวลา

- 1) การเริ่มต้น และการหยุดการกระทำโดยสัญญาณ
- 2) การเปรียบเทียบเวลา เช่น ตอนเช้า ตอนเย็น เมื่อวาน พรุ่งนี้
- 3) การเรียงลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ
- 4) การสังเกตความเปลี่ยนแปลงของฤดู

2. สารที่ควรเรียนรู้

สารที่ควรเรียนรู้ เป็นเรื่องราวรอบตัวเด็กที่นำมาเป็นสื่อในการจัดกิจกรรมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ไม่เน้นการท่องจำเนื้อหา ผู้สอนสามารถกำหนดรายละเอียดขึ้นเองให้สอดคล้องกับวัย ความต้องการ และความสนใจของเด็ก โดยให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์สำคัญที่ระบุไว้ข้างต้น ทั้งนี้อาจยืดหยุ่นเนื้อหาได้ โดยคำนึงถึงประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริงของเด็ก สารที่เด็กอายุ 3-5 ปี ควรเรียนรู้ มีดังนี้

2.1 เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เด็กควรรู้จักชื่อนามสกุล รูปร่างหน้าตาของตน รู้จักอวัยวะต่าง ๆ และวิธีระมัดระวังร่างกายให้สะอาด ปลอดภัย มีสุขอนามัยที่ดี เรียนรู้ที่จะเล่นและทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง คนเดียว หรือกับผู้อื่น ตลอดจนเรียนรู้ที่จะแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกและแสดงมารยาทที่ดี

2.2 เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก ซึ่งเด็กควรมีโอกาสรู้จักและรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน รวมทั้งบุคคลต่าง ๆ ที่เด็กต้องเกี่ยวข้องหรือมีโอกาสใกล้ชิด และมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน

2.3 ธรรมชาติรอบตัวเด็ก เด็กควรรู้จักสิ่งมีชีวิตที่เป็นต้นไม้ ดอกไม้ สัตว์ รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของโลกที่แวดล้อมเด็กตามธรรมชาติ เช่น ฤดูกาล กลางวัน กลางคืน ฯลฯ

2.4 สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก เด็กควรรู้จักสิ่งของเครื่องใช้ ยานพาหนะ การสื่อสารต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน

หลักการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 3-5 ปี ไม่จัดเป็นรายวิชา แต่จัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เกิดความรู้ ทักษะ

คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเกิดการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยมีหลักการ และแนวทางการจัดประสบการณ์ ดังนี้

1. หลักการจัดประสบการณ์

- 1.1 จัดประสบการณ์การเล่น และการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง
- 1.2 เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคล และบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่
- 1.3 จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกระบวนการ และผลผลิต
- 1.4 จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์
- 1.5 ให้ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

2. แนวทางการจัดประสบการณ์

- 2.1 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือ เหมาะสมกับอายุ วุฒิภาวะ และระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ
- 2.2 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็ก คือ เด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง คิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง
- 2.3 จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ คือบูรณาการทั้งทักษะ และสาระการเรียนรู้
- 2.4 จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่ม คิด วางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำ และนำเสนอความคิด โดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก
- 2.5 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น กับผู้ใหญ่ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ในบรรยากาศที่อบอุ่นมีความสุข และเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่าง ๆ กัน
- 2.6 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และอยู่ในวิถีของเด็ก
- 2.7 จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดี และทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

2.8 จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า และประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในสภาพจริงโดยไม่ได้คาดการณ์ไว้

2.9 ให้ผู้ปกครอง ชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ ทั้งการวางแผน การสนับสนุน สื่อการสอน การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการ

2.10 จัดทำสารนิทัศน์ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล นำข้อมูลที่ได้มาไตร่ตรองและใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กและการวิจัยในชั้นเรียน

3. การจัดกิจกรรมประจำวัน

จัดกิจกรรมสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี สามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมประจำวันได้หลายรูปแบบ เป็นการช่วยให้ทั้งผู้สอนและเด็กทราบว่าแต่ละวันจะทำกิจกรรมอะไร เมื่อใด และอย่างไร การจัดกิจกรรมประจำวันมีหลักการจัดและขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน ดังนี้

3.1 หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน

3.1.1 กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรม ให้เหมาะสมกับวัยของเด็กในแต่ละวันและยืดหยุ่นได้ตามความต้องการ และความสนใจของเด็ก เช่น

- 1) วัย 3 ปี มีความสนใจช่วงสั้นประมาณ 8 นาที
- 2) วัย 4 ปี มีความสนใจอยู่ได้ประมาณ 12 นาที
- 3) วัย 5 ปี มีความสนใจอยู่ได้ประมาณ 15 นาที

3.1.2 กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิดทั้งในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องนานกว่า 20 นาที

3.1.3 กิจกรรมที่เด็กมีอิสระเลือกเล่นเสรี เช่น การเล่นตามมุมการเล่นกลางแจ้ง ใช้เวลาประมาณ 40-60 นาที

3.1.4 กิจกรรมควรมีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในห้องและนอกห้อง กิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เป็นรายบุคคล กลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่ม และผู้สอนเป็นผู้ริเริ่ม กิจกรรมที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลัง จัดให้ครบประเภท ทั้งนี้กิจกรรมต้องออกกำลังกายควรจัดสลับกิจกรรมที่ไม่ต้องออกกำลังมากนักเพื่อเด็กจะได้ไม่เหนื่อยเกินไป

3.2 ขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน การเลือกกิจกรรมที่จะนำมาจัดในแต่ละวัน ต้องให้ครอบคลุมสิ่งต่อไปนี้

3.2.1 การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของ กล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหว ความคล่องแคล่วในการใช้วัยวะต่าง ๆ จึงควรจัดกิจกรรมโดย ให้เด็กได้เล่นอิสระกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี

3.2.2 การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ เล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นเครื่องเล่น สัมผัส เล่นเกมต่อภาพ ฝึกช่วยเหลือตนเองในการแต่งกาย หยิบช้อนส้อม ใช้อุปกรณ์ศิลปะ เช่น สีเทียน กรรไกร พู่กัน ดินเหนียว ดินน้ำมัน เป็นต้น

3.2.3 การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกที่ดี ต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก มีวินัยในตนเอง รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ประหยัด เมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน มีมารยาทและปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทยและศาสนาที่นับถือ จึงควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการเล่นให้เด็กได้มีโอกาสตัดสินใจเลือก ได้รับการตอบสนอง ตามความต้องการ ได้ฝึกปฏิบัติโดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ตลอดเวลาที่โอกาส เอื้ออำนวย

3.2.4 การพัฒนาสังคมนิสัย เพื่อให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดี แสดงออกอย่าง เหมาะสม และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวัน มี นิสัยรักการทำงาน รู้จักระมัดระวังความปลอดภัยของตนเอง และผู้อื่น จึงควรจัดให้เด็กได้ ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ เช่น รับประทานอาหาร พักผ่อนนอนหลับ ขับถ่าย ทำ ความสะอาดร่างกาย เล่น และทำงานร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎกติกาข้อตกลงของส่วนรวม เก็บของเข้าที่เมื่อเล่นหรือทำงานเสร็จ

3.2.5 การพัฒนาความคิดเพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดรวบยอด การสังเกต การ จำแนก การเปรียบเทียบ การจัดหมวดหมู่ การเรียงลำดับเหตุการณ์ และการแก้ปัญหา จึงควรจัด กิจกรรมให้เด็กได้สนทนาอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก ค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทดลองศึกษานอกสถานที่ ประกอบอาหาร หรือให้เด็กได้เล่นเกม การศึกษาที่เหมาะสมกับวัยอย่างหลากหลาย ฝึกการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและในการทำ กิจกรรมทั้งที่เป็นกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ หรือเป็นรายบุคคล

3.2.6 การพัฒนาภาษาเพื่อให้เด็กได้มีโอกาสใช้ภาษาสื่อสาร ถ่ายทอด ความรู้สึกนึกคิด ความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กมีประสบการณ์ จึงควรจัดกิจกรรมทาง ภาษาให้มีความหลากหลายในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังให้เด็กรักการอ่าน

และบุคลากรที่แวดล้อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงหลักการจัดกิจกรรมทางภาษาที่เหมาะสมกับเด็กเป็นสำคัญ

3.2.7 การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก และเห็นความสวยงามของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว โดยใช้กิจกรรมศิลปะและดนตรีเป็นสื่อ ใช้การเคลื่อนไหว และจังหวะตามจินตนาการ ให้ประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ อย่างอิสระตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็ก เล่นบทบาทสมมติในมุมเล่นต่าง ๆ เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ

4. กิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม : แนวทางในการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการในระดับปฐมวัยที่สอดคล้องกับหลักการทำงานของสมอง

แนวทางการจัดประสบการณ์ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยกำหนดให้จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการทั้งทักษะและสาระการเรียนรู้ คำว่า “บูรณาการ” จึงเป็นคำที่คุ้นเคยสำหรับครู แต่อาจเกิดความเข้าใจที่สับสนว่าการบูรณาการเป็นการนำองค์ความรู้ต่าง ๆ มากองรวมกัน และอ้างว่าให้เด็กทำกิจกรรม ทั้ง ๆ ที่ครูก็ไม่ชัดเจนว่าผสมผสานอะไรไว้ด้วยกัน การบูรณาการถือว่าเป็นแนวทางหนึ่งของการสอน รวมทั้งเป็นปรัชญาในการสอนที่นำเนื้อหาความรู้จากหลายวิชามาสัมพันธ์ที่จุดเดียวกัน (Focus) หรือหัวเรื่อง (Theme) เดียวกัน (วัลย์พานิช, 2546 : 78) ทั้งนี้ (วรนาท รักสกุลไทย, 2548 : 57) ได้สรุปความหมายของการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการไว้ว่าเป็นการจัดประสบการณ์ที่นำความรู้ ความคิดรวบยอด ทักษะ และประสบการณ์สำคัญทั้งหมดที่นักเรียนจะได้รับในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มาเชื่อมโยงผสมผสานเข้าด้วยกันอย่างมีความหมาย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ ซึ่งเป็นการขจัดความซ้ำซ้อน ความไม่สัมพันธ์ และความไม่ต่อเนื่อง โดยเฉพาะในระดับปฐมวัยศึกษา ซึ่งเน้นการพัฒนาโดยองค์รวม เมื่อพิจารณาความหมายของการบูรณาการจะเห็นได้ว่าความรู้ ความคิด และประสบการณ์สำคัญต่าง ๆ นั้นต่างมีความสัมพันธ์กัน และหน่วยย่อยที่สัมพันธ์กันเหล่านี้เกิดการผสมผสานหลอมรวมจนเกิดเอกลักษณ์ใหม่ที่มีความเป็นหนึ่งเดียว ซึ่งแนวทางหนึ่งในการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของการจัดประสบการณ์ในระดับปฐมวัย คือการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม ดังนี้

4.1 กิจกรรมเสรี

กิจกรรมเสรี เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กเล่นกับสื่อและเครื่องเล่นอย่างอิสระตามมุมเล่น หรือมุมประสบการณ์ หรือศูนย์การเรียนรู้ที่จัดไว้ โดยให้เด็กมีโอกาสเลือกเล่น

ได้อย่างเสรีตามความสนใจและความต้องการของเด็ก ทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม ลักษณะของการเล่นของเด็กมีหลายลักษณะ เช่น การเล่นบทบาทสมมติและเล่นเลียนแบบ ในมุมบ้าน มุมหม้อ มุมร้านค้า มุมวัด มุมเสริมสวย ฯลฯ การอ่านหรือดูภาพในมุมหนังสือ การเล่นสร้างในมุมบล็อก การสังเกตและทดลองในมุมวิทยาศาสตร์หรือมุมธรรมชาติ การเล่นฝึกทักษะต่าง ๆ ในมุมเครื่องเล่นสัมผัสหรือมุมของเล่นหรือมุมเกมการศึกษา เป็นต้น

การจัดกิจกรรมเสรี หากครูจัดมุมเล่นโดยจัดวางวัสดุอุปกรณ์ที่ไม่เหมาะสมกับวัย ไม่ท้าทาย หรือไม่เคยเปลี่ยนแปลงอะไรเลยย่อมทำให้เด็กเสียโอกาสในการเรียนรู้ เพราะสมองจะเรียนรู้ได้ดีเมื่อมีสิ่งจูงใจที่ชักนำให้สมองสนใจผลิตความรู้ สมองจะมีกระบวนการเลือกคัดกรองเฉพาะสิ่งที่น่าสนใจเท่านั้นเข้าสู่การรับรู้ของสมอง ทั้งนี้ การจัดมุมเล่นที่ดีที่สามารถส่งเสริมจึงควรจัดสื่อที่ตรงกับความสนใจของเด็ก เหมาะสมกับระดับพัฒนาการ จัดอุปกรณ์ให้เพียงพอกับเด็ก และจัดวางให้เด็กหยิบใช้และเก็บเองได้ จัดให้น่าสนใจ และดึงดูดให้เด็กเข้าไปเล่น โดยมีการเปลี่ยนแปลงสื่อที่จัดไว้อย่างสม่ำเสมอตามหัวข้อที่เด็กสนใจและกำลังเรียนรู้ตามหลักสูตรเพื่อกระตุ้นให้เด็กต้องการเรียนรู้ ทั้งนี้ครูอาจให้เด็กมีส่วนร่วมในการจัดมุมเล่นด้วยก็ได้ สิ่งสำคัญคือต้องจัดเวลาให้เด็กมีโอกาสดูเล่นได้เล่นหรือจัดกระทำกับสื่อต่าง ๆ อย่างเพียงพอ

4.2 กิจกรรมสร้างสรรค์

กิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กได้แสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และจินตนาการโดยใช้ศิลปะ เช่น การเขียนภาพ การปั้น การฉีกปะ ตัดปะ การพิมพ์ภาพ การร้อย การประดิษฐ์ หรือวิธีการอื่น ๆ ที่เด็กได้คิดสร้างสรรค์ ได้รับรู้เกี่ยวกับความงาม และได้แสดงออกทางความรู้สึก และความสามารถของตนเอง การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ควรจัดให้เด็กทำทุกวัน โดยอาจจัดวันละ 3-5 กิจกรรม ให้เด็กเลือกทำอย่างน้อย 1-2 กิจกรรมตามความสนใจ

การจะพัฒนาด้านศิลปะและการสร้างสรรค์ให้เด็กต้องเข้าใจว่า ศิลปะคือกระบวนการที่สมองถอดความคิดออกมาเป็นภาพและชิ้นงานต่าง ๆ กระบวนการพัฒนาศิลปะและการสร้างสรรค์ของเด็กจึงเน้นให้เด็กคิดและลงมือทำออกมาเมื่อเด็กทำงานศิลปะเด็กจะเกิดการเชื่อมโยงในสมอง คิดจินตนาการ และผลโดยตรงที่เด็กได้รับ คือ ความรู้สึกพอใจ มีความสุข และได้สัมผัสสุนทรียะของโลกตั้งแต่วัยเยาว์ การแสดงออกทางศิลปะจึงเปรียบเสมือนการสร้างจินตนาการเป็นรูปร่างภายนอกแล้วป้อนกลับเข้าสู่สมอง เป็นการทำให้สมองได้จัดการกับจินตนาการต่าง ๆ ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ยิ่งทำ ยิ่งจัดระบบความคิดได้ดีขึ้น ในการใช้

กิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสมอง ครูจึงควรให้เด็กมีเวลาเต็มที่ในการทำงานศิลปะ ให้เด็กมีประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส มีโอกาสทดลองใช้วัสดุ และเครื่องมือที่หลากหลาย ได้พูดคุยเกี่ยวกับงานของตนเองหรือให้เด็กได้จัดแสดงและนำเสนอผลงาน ศิลปะของเด็กไม่ควรเน้นการลอกเลียนแบบ หรือการทำให้เหมือนของจริง เนื่องจากสายตาและจินตนาการของเด็กวัยนี้ ยังไม่ได้มุ่งไปสู่ความถูกต้องของสัดส่วน แสง หรือเงา

4.3 กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ

กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายอย่างอิสระตามจังหวะ โดยใช้เสียงเพลง คำคล้องจอง เครื่องเคาะจังหวะ หรืออุปกรณ์อื่น ๆ มาประกอบการเคลื่อนไหว เพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ เด็กวัยนี้ร่างกายกำลังอยู่ในระหว่างพัฒนา การใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายยังไม่ผสมผสานหรือประสานสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ การทำกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะช่วยให้เด็กเรียนรู้จังหวะและควบคุมการเคลื่อนไหวของตนเองได้

สมองส่วนที่รับผิดชอบหลักเกี่ยวกับการจัดสมดุลของร่างกาย คือ สมองเล็ก หรือซีรีเบลลัม (Cerebellum) การกระตุ้นสมรรถนะของสมองส่วนนี้จะส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถในด้านการรับข้อมูลจากสิ่งแวดล้อมไปด้วยพร้อม ๆ กัน ช่วงปฐมวัยเป็นช่วงเวลาที่ดีที่สุดในการพัฒนาทักษะเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยพัฒนาระบบความสัมพันธ์ของประสาทสัมผัส เด็กต้องพัฒนาความสามารถในการใช้ตา มือ เท้า และประสาทรับความรู้สึกต่าง ๆ ให้สัมพันธ์กัน การเคลื่อนไหวร่างกายของเด็กเป็นการเตรียมสมรรถนะของร่างกายทุกส่วนเพื่อใช้ประโยชน์ในการมีชีวิตอยู่ และพร้อมกันนั้นการเคลื่อนไหวร่างกายก็พัฒนาความสามารถของสมองอันเป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ไปด้วย

4.4 กิจกรรมเสริมประสบการณ์

กิจกรรมเสริมประสบการณ์ เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เด็กได้พัฒนาทักษะการเรียนรู้ ฝึกการทำงานและอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มทั้งกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่จัดมุ่งฝึกให้เด็กได้มีโอกาสฟัง พูด สังเกต คิดแก้ปัญหา ใช้เหตุผล และฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน โดยจัดกิจกรรมด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น สนทนา อภิปราย เล่านิทาน สาธิต ทดลอง ศึกษาออกสถานที่ เล่นบทบาทสมมติ ร้องเพลง เล่นเกม ท่องคำคล้องจอง ประกอบอาหาร เชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก ฯลฯ

กระบวนการให้สมองเรียนรู้ที่จะให้ความหมายสิ่งที่เห็น สิ่งที่เขาเผชิญ ตีความ และสร้างความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งต่าง ๆ ที่รับรู้มา เป็นการพัฒนาระบบการคิดของเด็ก ซึ่ง

ต้องอาศัยข้อมูลจากการรับรู้ของสมองจำนวนมาก ถ้าไม่มีข้อมูลในความทรงจำ ก็ไม่สามารถคิดอะไรออกมาได้ ดังนั้น กระบวนการพัฒนาการคิดของของเด็กจึงต้องมุ่งเน้นให้เด็กได้มีประสบการณ์ที่ต้องใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า สิ่งที่ก่อรูปในการคิดของเด็กเริ่มต้นที่การจับต้องสัมผัส และมีประสบการณ์โดยตรง สมองรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า แล้วก่อรูปเป็นวงจรแห่งการคิดขึ้นมาในสมอง ประสบการณ์ของเด็กผ่านการสัมผัส การชิม การดมกลิ่น การได้ยิน และการเห็น จึงเป็นพื้นฐานของการสร้างความหมายให้แก่สิ่งต่าง ๆ ครูจึงควรออกแบบกิจกรรมเสริมประสบการณ์ให้เด็กเรียนรู้แบบลงมือกระทำซึ่งจะทำให้เด็กมีโอกาสใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า รวมทั้งจัดให้เด็กมีประสบการณ์ในสถานการณ์จำลองทุกอย่างที่เป็นไปได้ เพื่อกระตุ้นให้เด็กคิดสิ่งที่ซับซ้อนขึ้นตามลำดับ เด็กจะได้เคยชินกับการใช้ความคิดและคิดเป็นในที่สุด

4.5 กิจกรรมกลางแจ้ง

กิจกรรมกลางแจ้ง เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้มีโอกาสออกไปนอกห้องเรียน เพื่อออกกำลังกาย เคลื่อนไหวร่างกายและแสดงออกอย่างอิสระ โดยยึดความสนใจและความสามารถของเด็กแต่ละคนเป็นหลัก กิจกรรมกลางแจ้งที่ควรจัดให้เด็กได้เล่น เช่น การเล่นเครื่องเล่นสนามที่เด็กได้ปีนป่าย โยกหรือไกว หมุน โหน เดินทรงตัว หรือ เล่นเครื่องเล่นล้อเลื่อน การเล่นทราย การเล่นน้ำ การเล่นสมมติในบ้านจำลอง การเล่นในมุมช่างไม้ การเล่นกับอุปกรณ์กีฬา การเล่นเกมการละเล่น ฯลฯ

การพัฒนาด้านการเคลื่อนไหวของร่างกาย เป็นการพัฒนาโครงสร้างทั้งระบบของร่างกายที่ใช้ในการควบคุมสั่งการตัวเอง และการรับข้อมูลจากสิ่งแวดล้อม กระบวนการพัฒนาร่างกายและการเคลื่อนไหวของเด็กจำเป็นต้องได้รับการกระตุ้นอย่างเต็มที่ เพื่อให้ร่างกายทุกส่วนทั้งกล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการเหล่านี้ต้องเน้นให้เด็กได้ใช้งานร่างกายให้ครบถ้วน และพัฒนาจนมีสมรรถนะดีเต็มตามศักยภาพของเด็ก นอกจากนี้การที่เด็กได้เล่น ไม่ว่าจะเป็นการหมุนตัว กระโดด คลาน กลิ้ง วิ่ง ไต่ ฯลฯ จะช่วยพัฒนาความสามารถในการรับรู้ระยะ มิติ มีการพัฒนาสมองให้สมดุล เป็นปกติ สิ่งที่เด็กเล่น เช่น การควบคุมท่าทางการเดิน การวิ่งแข่ง การเล่นเกมบะทราย การเดินบนกระดานแผ่นเดียว ล้วนเป็นการทำซ้ำ ๆ ดัดแปลงท่าทางที่ไม่สมบูรณ์เพื่อสร้างสมองให้พร้อมสำหรับการใช้งานในวัยถัดไป

4.6 กิจกรรมเกมการศึกษา

กิจกรรมเกมการศึกษา เป็นเกมการเล่นที่ช่วยพัฒนาสติปัญญา มีกฎเกณฑ์ กติกาอย่างง่าย ๆ เด็กสามารถเล่นคนเดียว หรือเล่นเป็นกลุ่มก็ได้ ช่วยให้เด็กรู้จักสังเกต คิดหาเหตุผล และเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสี รูปร่าง จำนวน ประเภท และความสัมพันธ์เกี่ยวกับพื้นที่/ ระยะ เกมการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย เช่น เกมจับคู่ เกมแยกประเภท จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับ โดมิโน ลอตโต ภาพตัดต่อ ฯลฯ

การให้เด็กเล่นเกมการศึกษาคือเป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาสมรรถนะด้านการคิด เมื่อ เซลล์สมองถูกกระตุ้นด้วยสัญญาณต่าง ๆ เกิดเป็นข้อมูลจำนวนมาก การคิดจะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลเหล่านั้นซึ่งจะกลายเป็นข้อมูลใหม่อีกชั้นหนึ่งซึ่งซับซ้อนขึ้น การที่เด็กเล่นเกมการศึกษาจึงเป็นการกระตุ้นให้สมองได้จัดความสัมพันธ์ของข้อมูลที่มีอยู่เดิม ทำให้เกิดความสัมพันธ์ของข้อมูลแบบใหม่ เมื่อเกิดซ้ำ ๆ กัน ก็จะเกิดความคงตัวในวงจรแห่งของ เซลล์สมองนั่นเอง

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม เป็นกิจกรรมที่ครอบคลุมการพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่ พัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็ก พัฒนาการอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม พัฒนาศักยภาพ พัฒนาการคิด พัฒนาภาษา และส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก เป็นการจัดการประสบการณ์แบบบูรณาการที่สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย และหลักการดำเนินงานของสมองอย่างชัดเจน แม้ว่าจะเป็นแนวทางการจัดการประสบการณ์ที่มีมานานมากแล้วก็ตาม หากครูจัดได้ถูกต้อง และครบถ้วนอย่างสม่ำเสมอ นำไปสู่การทำให้เด็กกระตือรือร้น ใฝ่รู้ใฝ่เรียน และเกิดแรงจูงใจในการเรียน เด็กได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ครบทุกด้าน ช่วยเกิดการพัฒนาแบบองค์รวม ทั้งสาระการเรียนรู้ ทักษะ และประสบการณ์สำคัญ ช่วยเพิ่มพูนความสามารถในการจำ การคิด และการแก้ปัญหา และช่วยให้เด็กมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ รวมทั้งคุณธรรมและจริยธรรมควบคู่กันไป เด็กจะสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยความรู้เป็นความรู้ที่คงทนไม่ลบเลือนไปโดยง่าย

5. การประเมินพัฒนาการ

การประเมินพัฒนาการ หมายถึง กระบวนการสังเกตพฤติกรรมของเด็กในขณะที่ทำกิจกรรม แล้วจดบันทึกลงในเครื่องมือที่ผู้สอนสร้างขึ้น หรือกำหนดอย่างต่อเนื่อง เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกในแต่ละครั้ง เป็นข้อมูลในการพัฒนาการให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย เป็นกระบวนการต่อเนื่อง เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติตามตารางกิจกรรมประจำวัน และครอบคลุม

พัฒนาการของเด็กทุกด้าน ได้แก่ ทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เพื่อนำผลมาใช้ในการจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ พัฒนาเด็กให้เต็มตามศักยภาพของแต่ละคน ด้วยเหตุผลนี้ ผู้สอนซึ่งเป็นผู้ที่จะทำหน้าที่ประเมินพัฒนาการเด็กจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจในพัฒนาการเด็กวัย 3-5 ปีเป็นอย่างดี และต้องเข้าใจโครงสร้างของการประเมินอย่างละเอียดว่าจะประเมินเมื่อไร และอย่างไร ต้องมีความสามารถในการเลือกเครื่องมือ และวิธีการที่จะใช้ได้อย่างถูกต้อง จึงจะทำให้ผลของการประเมินนั้นเที่ยงตรง และเชื่อถือได้ การประเมินพัฒนาการอาจทำได้หลายวิธี แต่วิธีที่ง่ายต่อการปฏิบัติและนิยมใช้กันมาก คือ การสังเกต ซึ่งต้องทำอย่างต่อเนื่องและบันทึกไว้เป็นหลักฐานอย่างสม่ำเสมอ อาจกล่าวได้ว่า ผู้สอนหรือผู้เกี่ยวข้องกับเด็กต้องคำนึงถึงเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

5.1 หลักการประเมินพัฒนาการของเด็ก

5.1.1 ประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้าน และนำผลมาพัฒนาเด็ก

5.1.2 ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี

5.1.3 สภาพการประเมินควรมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกิจกรรม

ประจำวัน

5.1.4 ประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผนเลือกใช้เครื่องมือ และจดบันทึก

ไว้เป็นหลักฐาน

5.1.5 ประเมินสภาพจริงด้วยวิธีการหลากหลายเหมาะสมกับเด็ก

สำหรับวิธีการประเมินที่เหมาะสม และควรใช้กับเด็กอายุ 3-5 ปี ได้แก่ การสังเกต การบันทึกพฤติกรรม การสนทนา การสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์ข้อมูลจากผลงานเด็กที่เก็บอย่างมีระบบ

5.2 ขั้นตอนการประเมินพัฒนาการ

5.2.1 ศึกษาและทำความเข้าใจพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงอายุทุกด้าน

5.2.2 วางแผนเลือกใช้วิธีการและเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับใช้บันทึก และ

ประเมินพัฒนาการ

5.2.3 ดำเนินการประเมิน และบันทึกพัฒนาการ

5.2.4 ประเมิน และสรุปผลพัฒนาการ

5.2.5 รายงานผลพัฒนาการ

5.2.6 ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมิน

5.3 วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินพัฒนาการเด็ก

การสรุปผลการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยแต่ละครั้ง ควรใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ที่สุด วิธีการที่เหมาะสมและนิยมใช้ในการประเมินเด็กปฐมวัย มีด้วยกันหลายวิธี ดังต่อไปนี้

5.3.1 การสังเกตและการบันทึก มี 2 แบบ คือ การสังเกตอย่างมีระบบ และการสังเกตแบบไม่เป็นทางการ เช่น แบบบันทึกพฤติกรรม แบบบันทึกรายวัน และแบบสำรวจรายการ

5.3.2 การสนทนา สามารถใช้การสนทนาได้ทั้งเป็นกลุ่มหรือรายบุคคลเพื่อประเมินความสามารถในการแสดงความคิดเห็นและพัฒนาการด้านการใช้ภาษาของเด็ก และบันทึกผลการสนทนาลงในแบบบันทึกพฤติกรรม หรือบันทึกรายวัน

5.3.3 การสัมภาษณ์ ด้วยวิธีพูดคุยกับเด็กเป็นรายบุคคลและควรจัดในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเพื่อไม่ให้เกิดความเครียด และวิตกกังวล ผู้สอนควรใช้คำถามที่เหมาะสม เปิดโอกาสให้เด็กได้คิด และตอบอย่างอิสระ ซึ่งจะทำให้ผู้สอนประเมินความสามารถทางสติปัญญาของเด็ก และค้นพบศักยภาพตัวเด็กได้ โดยบันทึกข้อมูลลงในแบบสัมภาษณ์

5.3.4 การรวบรวมผลงานที่แสดงออกถึงความก้าวหน้าแต่ละด้านของเด็กเป็นรายบุคคล โดยจัดเก็บรวบรวมไว้ในแฟ้มผลงาน (Portfolio) ซึ่งเป็นวิธีรวบรวม และจัดระบบข้อมูลต่าง ๆ รวบรวมเอาไว้อย่างมีจุดหมายชัดเจน แสดงการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการในแต่ละด้าน ซึ่งข้อควรพิจารณาในการเลือกข้อมูลไว้ในแฟ้มผลงาน มีดังนี้

- 1) ข้อมูลที่แสดงถึงระดับพัฒนาการ และความสำเร็จเกี่ยวกับกิจกรรมที่เด็กกระทำ ซึ่งได้มาจากเครื่องประเมิน
- 2) ข้อมูลที่รวบรวมจากผลงานต่าง ๆ ของเด็ก อาจให้เด็กช่วยเลือกเก็บด้วยตัวเอง หรือผู้สอนกับเด็กร่วมกันเลือกเก็บ
- 3) ข้อมูลของเด็กที่ได้จากผู้ปกครอง

5.3.5 การประเมินการเจริญเติบโตของเด็ก ตัวชี้วัดของการเจริญเติบโตในเด็กที่ใช้ทั่ว ๆ ไป ได้แก่ น้ำหนัก ส่วนสูง เส้นรอบศีรษะ ฟัน และการเจริญเติบโตของกระดูก แนวทางการประเมินการเจริญเติบโต มีดังนี้

- 1) การประเมินการเจริญเติบโตของเด็ก โดยการชั่งน้ำหนักและการวัดส่วนสูงเด็กแล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ปกติ

2) การวัดเส้นรอบศีรษะ มีความสำคัญในการติดตามการเจริญเติบโตของสมอง

3) การตรวจสุขภาพปากและฟัน คือ การตรวจสอบและรักษาลักษณะผิดปกติของฟันและปาก ผู้สอนควรแนะนำให้ผู้ปกครองพาเด็กไปให้ทันตแพทย์ตรวจอย่างสม่ำเสมอปีละ 1-2 ครั้ง

4) การได้รับวัคซีนป้องกันโรคขั้นพื้นฐาน การให้ภูมิคุ้มกันโรคต่าง ๆ แก่เด็กเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็น เช่น โรคตับอักเสบบี โรคโปลิโอ บาดทะยัก ไอกรณ ฯลฯ

การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน

บรรยากาศในชั้นเรียนมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมความสนใจใคร่รู้ใคร่เรียนให้แก่ นักเรียน ชั้นเรียนที่มีบรรยากาศเต็มไปด้วยความอบอุ่น ความเห็นอกเห็นใจและความเอื้อเฟื้อเพื่อแผ่ต่อกันและกันย่อมเป็นแรงจูงใจภายนอกที่กระตุ้นให้นักเรียนรักการเรียนรักการอยู่ร่วมกันในชั้นเรียน และช่วยปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมความประพฤติอันดีงามให้แก่ นักเรียน นอกจากนี้การมีห้องเรียนที่มีบรรยากาศแจ่มใสสะอาด สว่าง กว้างขวางพอเหมาะ มีโต๊ะเก้าอี้ที่เป็นระเบียบเรียบร้อยมีมุมวิชาการส่งเสริมความรู้ มีการตกแต่งห้องให้สดใสก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ส่งผลทำให้นักเรียนพอใจมาโรงเรียนเข้าห้องเรียนและพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียนกับนักเรียนมีความสัมพันธ์กันที่มีมิตรต่อกันที่มีระเบียบมีความสะอาดเหล่านี้เป็นบรรยากาศที่นักเรียนต้องการทำให้นักเรียนมีความสุขที่ได้มาโรงเรียนและในการเรียนร่วมกับเพื่อน ๆ ถ้าครูผู้สอนสามารถสร้างความรู้สึกลึกซึ้งนี้ให้เกิดขึ้นต่อนักเรียนได้ก็นับว่าครูได้ทำหน้าที่ในการพัฒนาเยาวชนของประเทศชาติให้เติบโตขึ้นอย่างสมบูรณ์ทั้งทางด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ และสังคมโดยแท้จริง

1. ความหมายของการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน

การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนเพื่อช่วยส่งเสริมให้กระบวนการเรียนการสอนให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและช่วยสร้างความสนใจใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษาตลอดจนช่วยสร้างเสริมความมีระเบียบวินัยให้แก่ นักเรียน ดังนั้น ครูผู้สอนจึงควรตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาโดยปรับบุคลิกภาพความเป็นครูให้เหมาะสมปรับพฤติกรรมการสอนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี มีเทคนิคในการปกครองชั้นเรียนและสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ นักเรียน

2. วัตถุประสงค์ของการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน

การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนระดับการศึกษาปฐมวัยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

2.1 การตอบสนองเชิงพัฒนาการ เป็นการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่มีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนพัฒนาการโดยรวมของเด็กทั้งด้านทางร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา โดยมีลักษณะการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน ดังนี้

2.1.1 การจัดพื้นที่ตอบสนองธรรมชาติของเด็ก เป็นการจัดพื้นที่ที่เพียงพอต่อการเคลื่อนไหว การต้องการใช้พลังงาน และการทำกิจกรรมเพื่อสำรวจ สืบค้น และจัดกระทำต่อสิ่งต่าง ๆ การจัดพื้นที่จึงต้องมีพื้นที่ที่เพียงพอให้เด็กเคลื่อนไหวอย่างอิสระและไม่แน่นอนจนเกิดความเบียดเสียดและการกระทบกระทั่งกัน ซึ่งจะนำไปสู่การเกิดปัญหาทางวินัยของห้องเรียน

2.1.2 การจัดบรรยากาศแห่งความสุข เป็นการจัดชั้นเรียนที่สนับสนุนให้เด็กสามารถปรับตัวเข้ากับบรรยากาศทางการศึกษาที่เด็ก ๆ จะได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ทั้งด้านความรู้ วิธีการเรียนรู้ และบทบาทการเป็นสมาชิกของสถานศึกษาและสมาชิกที่ดีของสังคม

2.1.3 การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับกิจวัตรประจำวันของเด็ก เด็กปฐมวัยเข้าสู่สถานศึกษาโดยถือว่าสถานศึกษาจะจัดประสบการณ์ให้กับเด็กโดยยึดพื้นฐานความต้องการของเด็กเป็นหลัก ดังนั้นกำหนดการต่าง ๆ จึงเป็นการกำหนดตามสภาพการดำเนินชีวิตประจำวันของเด็ก การจัดการเวลา ข้อตกลงในการปฏิบัติ วัตถุประสงค์ของกิจกรรม และตลอดจนการจัดพื้นที่ สื่อวัสดุต่าง ๆ จึงต้องสอดคล้องกับกิจวัตรประจำวัน เพื่อสนับสนุนให้เด็กเกิดการพัฒนาและการเรียนรู้ควบคู่กันไป

2.1.4 การจัดชั้นเรียนที่คำนึงถึงเป้าหมายของการศึกษาปฐมวัย ทั้งนี้การจัดการชั้นเรียนจะเกี่ยวข้องกับการกำหนดข้อตกลง ข้อปฏิบัติ ระเบียบต่าง ๆ ที่เกิดจากความเห็นของครู เพื่อจะนำไปสู่การกำหนดบทบาทของนักเรียนในทางปฏิบัติ โดยมีเป้าหมายให้เด็กเกิดการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ ทั้งด้านความรู้ในสาระความรู้ ความรู้ในการปฏิบัติในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น และความรู้สึกลึกซึ้งที่ดีต่อการเรียนรู้ด้วยวิธีที่เหมาะสมกับตน ครูจึงจัดการชั้นเรียนโดยสอนให้เด็กรู้ว่าทำอะไร อย่างไร เมื่อใด และปฏิบัติตามข้อตกลงที่กำหนดไว้

2.2 การเพิ่มเวลาการเรียนรู้ การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนเพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่ายและดีที่สุด โดยการกำหนดระยะเวลาที่ใช้ในการเรียนรู้ เนื่องจากเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทั้งความสามารถในการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ และระยะเวลาที่ใช้ในการเรียนรู้ ดังนั้น การจัดระยะเวลาที่ใช้ในการเรียนรู้จึงคำนึงถึงการจัดการใน 2 ลักษณะ คือ

2.2.1 การจัดการเกี่ยวกับระยะเวลาในการเรียนรู้เชิงปริมาณ ซึ่งหมายถึงการจัดการเวลาที่กำหนดให้ทำกิจกรรมต่าง ๆ แต่ขณะเดียวกันก็มีความยืดหยุ่นสำหรับเด็กที่มีความสามารถในการทำงานในระดับที่แตกต่างกัน

2.2.2 การจัดการระยะเวลาในด้านคุณภาพ ซึ่งหมายถึง การให้เวลาที่เพียงพอต่อการทำงานอย่างมีคุณภาพ ไม่จำกัดเวลาจนไม่สามารถทำได้ทันหรือทำเสร็จในเวลาแต่ไม่มีคุณภาพเท่าที่นักเรียนต้องการ ทั้งนี้การจัดการเวลาด้านคุณภาพจึงเป็นการจัดการเพื่อให้เด็กประสบความสำเร็จในการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยไม่ถูกจำกัดเรื่องเวลา

2.3 การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนเพื่อช่วยให้นักเรียนได้รับความสะดวกในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่ทำให้นักเรียนรู้สึกถึงบรรยากาศการทำงานอย่างมีความสุข และทำกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ ครูจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับลักษณะของกิจกรรมทั้งกิจกรรมกลุ่มใหญ่ กิจกรรมกลุ่มย่อย และกิจกรรมที่ทำตามลำพัง

2.4 การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนเพื่อจูงใจให้เด็กเกิดความต้องการที่จะเรียน เป้าหมายของการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนประการหนึ่ง คือ การช่วยให้นักเรียนสามารถจัดการตนเองให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปสู่ลักษณะที่พึงประสงค์ รวมทั้งการรู้จักควบคุมตนเองให้มีความรับผิดชอบ มีความใส่ใจต่องานและหน้าที่ มีการตั้งใจและมีสมาธิต่อสิ่งที่เรียนและงานของตน โดยปราศจากการบังคับหรือการตักเตือนจากผู้อื่น

ดังนั้น วัตถุประสงค์ของการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนจึงเป็นการจัดการเพื่อสนับสนุนให้นักเรียนเกิดการพัฒนาตนเองไปสู่การมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตาม วัตถุประสงค์ของการศึกษาทั้งด้านทางร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา

3. บรรยากาศที่พึงปรารถนาในชั้นเรียน

ในการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนต่างปรารถนาให้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างราบรื่น และนักเรียนเกิดพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร บรรยากาศในชั้นเรียนมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้ความปรารถนานี้เป็นจริงซึ่ง พรณี ชูทัย (2552 : 261 – 263) ได้กล่าวถึงบรรยากาศในชั้นเรียนที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการสอนจัดแบ่งได้ 6 ลักษณะ สรุปได้ดังนี้

3.1 บรรยากาศที่ท้าทาย (Challenge) เป็นบรรยากาศที่ครูกระตุ้นให้กำลังใจนักเรียนเพื่อให้ประสบผลสำเร็จในการทำงาน นักเรียนจะเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและ

พยายามทำงานให้สำเร็จ

3.2 บรรยากาศที่มีอิสระ (Freedom) เป็นบรรยากาศที่นักเรียนมีโอกาสได้คิด ได้ตัดสินใจเลือกสิ่งที่มีความหมายและมีคุณค่า รวมถึงโอกาสที่จะทำผิดด้วย โดยปราศจากความกลัวและวิตกกังวล บรรยากาศเช่นนี้จะส่งเสริมการเรียนรู้ นักเรียนจะปฏิบัติกิจกรรมด้วยความตั้งใจโดยไม่รู้สึกตึงเครียด

3.3 บรรยากาศที่มีการยอมรับนับถือ (Respect) เป็นบรรยากาศที่ครูรู้สึกว่านักเรียนเป็นบุคคลสำคัญ มีคุณค่า และสามารถเรียนได้ อันส่งผลให้นักเรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและเกิดความยอมรับนับถือตนเอง

3.4 บรรยากาศที่มีความอบอุ่น (Warmth) เป็นบรรยากาศทางด้านจิตใจ ซึ่งมีผลต่อความสำเร็จในการเรียน การที่ครูมีความเข้าใจนักเรียน เป็นมิตร ยอมรับให้ความช่วยเหลือ จะทำให้นักเรียนเกิดความอบอุ่น สบายใจ รักครู รักโรงเรียน และรักการมาเรียน

3.5 บรรยากาศแห่งการควบคุม (Control) การควบคุมในที่นี้ หมายถึง การฝึกให้นักเรียนมีระเบียบวินัย มิใช่การควบคุม ไม่ให้มีอิสระ ครูต้องมีเทคนิคในการปกครองชั้นเรียน และฝึกให้นักเรียนรู้จักใช้สิทธิหน้าที่ของตนเองอย่างมีขอบเขต

3.6 บรรยากาศแห่งความสำเร็จ (Success) เป็นบรรยากาศที่นักเรียนเกิดความรู้สึกประสบความสำเร็จในงานที่ทำ ซึ่งส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น ผู้สอนจึงควรพูดถึงสิ่งที่นักเรียนประสบความสำเร็จให้มากกว่าการพูดถึงความล้มเหลว เพราะการที่คนเราคำนึงถึงแต่สิ่งที่ล้มเหลวจะมีผลทำให้ความคาดหวังต่ำ ซึ่งไม่ส่งเสริมให้การเรียนรู้ดีขึ้น

บรรยากาศทั้ง 6 ลักษณะนี้ มีผลต่อความสำเร็จของผู้สอนและความสำเร็จของนักเรียนซึ่งผู้สอนควรสร้างให้เกิดในชั้นเรียน

4. ประเภทของบรรยากาศในชั้นเรียน

บรรยากาศชั้นเรียนเรียนต้องมีลักษณะทางกายภาพที่อำนวยความสะดวกต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สร้างความสนใจใฝ่รู้และศรัทธาต่อการเรียน นอกจากนี้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มนักเรียน และระหว่างครูกับนักเรียน ความรักและศรัทธาที่ครูและนักเรียนมีต่อกัน การเรียนที่รื่นรมย์ปราศจากความกลัวและวิตกกังวล สิ่งเหล่านี้จะช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนได้ดี ดังนั้น จึงสามารถแบ่งประเภทของบรรยากาศในชั้นเรียนได้ 2 ประเภท คือ บรรยากาศทางกายภาพ และบรรยากาศทางจิตวิทยา ซึ่งบรรยากาศทั้ง 2 ประเภทนี้ มีส่วนส่งเสริมการเรียนรู้ในห้องเรียน ดังต่อไปนี้

4.1 การจัดบรรยากาศทางด้านกายภาพ (Physical Atmosphere) เป็นการจัดวัสดุ อุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน รวมตลอดไปถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เสริมความรู้ เช่น ป้ายนิเทศ มุมวิชาการ ชั้นวางหนังสือ โต๊ะวางสื่อการสอน ฯลฯ ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ทำให้เกิดความสบายตา สบายใจ แก่ผู้พบเห็น ถ้าจะกล่าวโดยละเอียดแล้ว การจัดบรรยากาศทางด้านกายภาพ ได้แก่ การจัดสิ่งต่อไปนี้

4.1.1 การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน

พริ้ง อินทามระ (2548 : 96-104) ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนให้กับเด็กปฐมวัย ควรคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้

- 1) การจัดวางวัสดุ ควรจัดวัสดุ อุปกรณ์ สื่อ เครื่องเล่น ครุภัณฑ์ ให้เหมาะสมสอดคล้องกับวัยและพัฒนาการ เพื่อให้เด็กสามารถใช้หรือทำกิจกรรมได้สะดวกด้วยตนเอง โดยวัสดุ อุปกรณ์ สื่อ เครื่องเล่น และครุภัณฑ์ ที่จัดให้สำหรับเด็กปฐมวัยมีหลากหลาย เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ม้านั่ง กระจาดขายของ บอร์ดคิดผลงาน ตู้เก็บของ ที่แขวนถ้วย ที่แขวนผ้าเช็ดหน้า ที่เก็บเครื่องนอน ห้องน้ำ ห้องส้วม ที่ล้างมือ ประตู หน้าต่าง สื่อ เครื่องเล่น เป็นต้น
- 2) วัสดุ อุปกรณ์ สื่อ เครื่องเล่น ครุภัณฑ์ ควรให้มีขนาดเหมาะสมกับเด็กปฐมวัย
- 3) การจัดพื้นที่ในห้องเรียนควรจัดให้เหมาะสม เลือกที่ตั้งครุภัณฑ์ อุปกรณ์ต่าง ๆ และมุมประสบการณ์ โดยคำนึงถึง
  - ทิศทางลมเหมาะสม และแสงสว่างเพียงพอต่อการทำกิจกรรม
  - มีแสงแดดส่องเหมาะสม ไม่รบกวนสายตาเด็กขณะปฏิบัติกิจกรรม
  - สร้างบรรยากาศให้ร่มรื่น
  - ทุกจุดของห้องควรให้มองเห็นได้โดยรอบ
  - จัดวาง/ตั้ง ครุภัณฑ์ และอุปกรณ์ ที่สะดวกต่อการปฏิบัติกิจกรรม
- 4) สภาพแวดล้อมในห้องควรมีความปลอดภัย โดยคำนึงถึง
  - พื้นห้องควรโล่ง กว้าง มีบริเวณนุ่ม มีบริเวณที่ตั้งอุปกรณ์ สื่อ เครื่องเล่น
  - ตรวจสอบความเรียบร้อยของวัสดุ อุปกรณ์ สื่อ และเครื่องเล่นหากชำรุดต้องรีบซ่อมแซมโดยเร็ว
  - กำหนดขอบเขตของมุมประสบการณ์ให้เด็กรู้
  - หน้าต่าง ครุภัณฑ์ต่าง ๆ ไม่ควรทำด้วยกระจก
  - คูแฉบริเวณทั่วไปให้ปลอดภัยจากสัตว์ แมลง พืช และสารเคมีที่มีพิษ

- ครูภัณฑิลา ไทฮ่อ เก้าอี้ ไม่ควรเป็นมุมแหลมที่เป็นอันตราย
- 5) การจัดแสดงผลงานและการเก็บของ ควรคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้
  - จัดให้มีที่แสดงผลงานเสนอภาพเขียน หรืองานหัตถกรรมเด็ก ๆ
  - จัดที่แสดงให้น่าสนใจและสดชื่น
  - ให้เด็กเห็นของแปลก ๆ ใหม่ ๆ ที่เด็กไม่เคยเห็น
  - ส่งเสริมให้เด็ก ๆ รู้จักเลือกสรรว่าจะทำอะไร จัดแสดงอะไร
  - กระตุ้นให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น
  - สอนให้รู้จักจัดของเป็นกลุ่ม และเลือกของออกมาใช้ตามความ

ต้องการ

- สร้างนิสัยในการเก็บของให้เป็นที่เป็นทาง

4.1.2 การจัดมุมเสริมทักษะ และการพัฒนาเด็ก (มุมประสบการณ์)

มุมเสริมทักษะและการพัฒนาการเด็กหรือมุมประสบการณ์ เป็นสถานที่จัดไว้ในห้องเรียนเพื่อให้เด็กได้เล่นสื่อและเครื่องเล่นประเภทต่าง ๆ โดยมุมเสริมทักษะและการพัฒนาการเด็ก (มุมประสบการณ์) จะมีสื่อและเครื่องเล่นจัดไว้ให้เด็กได้เล่น ซึ่งแต่ละมุมประสบการณ์จะมีลักษณะแตกต่างกัน ภายในห้องเรียนควรจัดมุมประสบการณ์ให้เด็กเล่นอย่างน้อย 5 มุมประสบการณ์ ทั้งนี้ ควรจัดมุมสงบกับมุมที่ส่งเสียงดัง ไว้ห่างกัน มุมที่เด็กต้องใช้สมาธิในการเล่นหรือทำกิจกรรมควรอยู่ใกล้กัน มุมที่เล่นแล้วทำให้เกิดเสียงดังก็ควรอยู่ใกล้กัน เช่น มุมหนังสือกับ มุมเกมการศึกษาอยู่ใกล้กันได้ มุมศิลปะกับมุมบล็อกอยู่ใกล้กัน เป็นต้น มุมที่จัดให้เด็กได้เล่น มีดังต่อไปนี้

1) มุมบ้าน มุมร้านค้า มุมวัด มุมหมอ มุมเกษตรกร ฯลฯ จัดเพื่อให้เด็กได้เล่นในสิ่งที่ตนชอบ เรียนรู้บทบาทหน้าที่ของบุคคลต่าง ๆ ในครอบครัว สังคม สิ่งที่จะได้ควบคู่กันมา คือ การใช้ภาษา การปรับตัวให้เข้ากับเพื่อน การพัฒนาทางอารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งสื่ออุปกรณ์ที่จัดในมุมนี้ ได้แก่ เครื่องครัว เครื่องใช้ในบ้าน เช่น เสื้อ หมอน กระจก ตุ๊กตา เสื้อผ้าตุ๊กตา เครื่องแบบของคนอาชีพต่าง ๆ เช่น หมอ ตำรวจ ทหาร เครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ เช่น กระบุง ตะกร้า ไม้คาน เครื่องมือจับปลา รองเท้า และเสื้อผ้าที่ไม่ใช่แล้ว สำหรับเด็กแสดงบทบาทสมมติ อุปกรณ์เหล่านี้ควรทำขึ้นวางหรือจัดวางไว้ในลังไม้ ลังกระดาษ แยกเป็นหมวดหมู่ ไม่ควรใช้ของที่ทำด้วยแก้ว กระจกหรือพลาสติกที่ใช้เป็นอันตรายกับเด็ก

2) มุมหนังสือ แม้จะไม่มีการสอนอ่านเขียน สำหรับเด็กระดับปฐมวัยแต่การหาภาพสวย ๆ นิทานภาพมาจัดวางไว้ย่อมเป็นสิ่งจูงใจให้แก่เด็กได้มาจับต้องเปิดดู เป็นการ

ปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน ไปโดยไม่รู้ตัว สิ่งประกอบสำหรับมูมนี้อือ เสื้อ หมอน รูปทรงต่าง ๆ จะช่วยจูงใจให้เด็กอยากนั่งนอนอ่านในท่วงท่าสบาย ๆ ก่อให้เกิดความเพลิดเพลิน ทั้งที่อ่านไม่ได้ แต่ก็สนุกสนานเพลิดเพลินกับรูปสวย ๆ เหล่านั้น

3) มุมธรรมชาติศึกษาหรือมุมวิทยาศาสตร์ เป็นมุมที่เด็กจะศึกษาหาความรู้ ด้วยการสังเกตทดลองด้วยตนเอง จึงต้องจัดหาอุปกรณ์ เช่น เครื่องชั่ง ตัวอย่างพืช เปลือกหอย ลำลี กระจาด หินชนิดต่าง ๆ ฯลฯ นำมาจัดวางไว้เป็นหมวดหมู่ เพื่อให้เด็กค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง

4) มุมบล็อก บล็อก หมายถึง แท่งไม้หรือวัสดุทดแทนอย่างอื่น เช่น ก่อ่งชนิดต่าง ๆ บล็อกแต่ละชุดอาจมีแบบและจำนวนแตกต่างกัน บางชุดมีขนาดเล็ก มีจำนวนเพียง 20 ชิ้น บางชุดก็มีขนาดใหญ่ จำนวนอาจมากถึงกว่าร้อยชิ้น บล็อกเหล่านี้อาจทำขึ้นเองได้จากเศษไม้นำมาตกแต่งให้เป็นรูปทรง ข้อควรระวังคือต้องจัดให้เรียบร้อย ไม่มีเส้นแยกเก็บใส่ ก่อ่งหรือลังไว้ ถ้าไม่ต้องการเกิดเสียงรบกวนเวลาเล่นก็หาเสื้อปรองรับมูมนี้อไว้ พอที่เด็กจะนั่งเล่นได้คราวละ 3-4 คน และควรให้ห่างจากมุมหนังสือที่ต้องการความสงบเงียบ

5) มุมเกมการศึกษา พลาสติกสร้างสรรค์ เครื่องเล่นสัมผัส ในมูมนี้อเป็นมุมที่ฝึกเด็กในเรื่องการรับรู้ทางสายตา การคิดหาเหตุผล และการทำงานสัมพันธ์ระหว่างตาและมือ ประกอบไปด้วยเกมการศึกษา พลาสติกสร้างสรรค์ ก่อ่งหยอดบล็อก ลูกบิด สำหรับร้อยอาจมีแบบร้อยไว้ให้เด็กด้วย

6) มุมเครื่องเล่นสัมผัส มูมนี้อเป็นมุมที่ฝึกเด็กในเรื่องการรับรู้ทางสายตา การสังเกต การเปรียบเทียบ การจัดหมวดหมู่ ภาษา การคิดหาเหตุผล ความคิดสร้างสรรค์ และการทำงานสัมพันธ์ระหว่างตาและมือ ประกอบไปด้วยเสื้อ เครื่องเล่นต่าง ๆ เช่น พลาสติกสร้างสรรค์ ก่อ่งหยอดบล็อก ลูกบิดสำหรับร้อย ฯลฯ

7) กระจะบะทราย กระจะบะทรายในมุมห้องเรียน จัดไว้เพื่อให้เด็กมีโอกาสดกแต่งกระจะบะทรายเกี่ยวกับเรื่องที่ใกล้ตัวเด็ก เช่น เรื่องบ้านจัดแบ่งเป็นส่วน ส่วนที่เป็นบ้าน ต้นไม้ รั้ว คน สัตว์เลี้ยง จึงต้องจัดหาอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องไว้ ควรวางกระจะบะให้ออยู่ในระดับที่เด็กจะยืนเล่นได้ และเตรียมอุปกรณ์ไว้ให้ เช่น ถ้วยตวง ขวด ซ้อน ตัวสัตว์พลาสติก ต้นไม้จำลอง ฯลฯ เพื่อให้เด็กนำมาจัดตามความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง

4.1.3 การจัดอาคารสถานที่และห้องเรียนสำหรับเด็กปฐมวัย

เขาวภา เดชะคุปต์ (2542 : 129-132) ได้ให้ความสำคัญกับการจัดอาคารสถานที่และห้องเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยไว้ว่าจะต้องประกอบไปด้วย

1) อุปกรณ์สำหรับพักผ่อน อุปกรณ์ในการพักผ่อนเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับเด็กที่มาโรงเรียนตลอดวัน อุปกรณ์ในการพักผ่อนได้แก่ ผ้าปูที่นอน ผ้าห่ม ในการจัดอาคารหรือสถานที่ควรมีเนื้อที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็กได้นอนพักผ่อน ไม่ควรสว่างมากจนเกินไป นอกจากนี้ครูควรเปิดเพลงเบา ๆ ให้เด็กฟังขณะที่นอนพัก เนื้อที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็กนอนพักผ่อนควรมีขนาด 27×48 นิ้ว สำหรับเด็กอายุระหว่าง 4 – 5 ปี 27×52 นิ้ว สำหรับเด็กอายุระหว่าง 4-6 ปี และ 27×54 นิ้ว สำหรับเด็กอายุระหว่าง 4 – 7 ปี บางโรงเรียนที่เด็กมาโรงเรียนแค่ครึ่งวันครูอาจจะใช้พรมปูให้เด็กนอนพักผ่อนในช่วงกลางวันได้

2) ตู้เก็บของและตู้ช่อง ตู้ช่องควรเป็นสิ่งที่เตรียมเอาไว้ให้เด็กทุกคนเพื่อช่วยให้เด็กรู้จักเก็บของเข้าที่ แต่เด็กแต่ละคนควรมีที่เก็บของใช้ส่วนตัว ตู้ช่องอาจจะทำให้ได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการใช้ ตู้ช่องที่ให้เด็กเก็บของใช้ควรมีขนาดความสูง 35 นิ้ว ยาว 10-12 นิ้ว และลึกประมาณ 10-15 นิ้ว ควรมีตะขอเกี่ยวสำหรับแขวนเสื้อ มีชั้นยาวประมาณ 7 นิ้ว และมีที่วางรองเท้า ตู้ช่องควรอยู่ในด้านประตูทางเข้าออกเพราะถ้าอยู่ไกลจากประตูเด็กมักจะลืมสิ่งของของตนเอง นอกจากนี้เด็กแต่ละคนควรมีกล่องหรือกระเป๋าสำหรับใส่ของส่วนตัว ทั้งที่ตู้ช่องและกระเป๋าควรมีชื่อเด็กและสัญลักษณ์เฉพาะตัวของเด็กแต่ละคนไว้ข้าง ๆ เพื่อให้เด็กจำชื่อของตนเอง

3) ห้องน้ำ อ่างล้างมือ และอุปกรณ์ทำความสะอาด อ่างล้างมือเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการทำความสะอาดของเด็กๆ หลังจากการทำกิจกรรมต่าง ๆ ห้องน้ำและอุปกรณ์ในการล้างมือควรจัดไว้ในห้องและนอกห้อง ห้องน้ำจะมีทั้งห้องน้ำเด็กหญิงและเด็กชายหรือสำหรับใช้ด้วยกันภายในห้องเรียนควรมีหน้าต่างและพัดลมสำหรับระบายอากาศ ประตูห้องน้ำควรทำจากเซรามิคหรืออุปกรณ์ที่ทำความสะอาดง่าย สัดส่วนของห้องน้ำควรมีขนาดที่เหมาะสม โถส้วมและอ่างล้างมือควรมีขนาดที่เหมาะสมสำหรับเด็ก อ่างล้างมือควรอยู่ใกล้ประตูทางออก เพราะเมื่อเด็กเข้าห้องน้ำเสร็จแล้วจะได้ล้างมือ ที่ดื่มน้ำสำหรับเด็กควรจัดตู้ น้ำเย็นหรือใส่น้ำดื่มเอาไว้ให้ในและนอกห้องเรียน โดยควรมีขนาดสูงพอที่เด็กจะกดดื่มได้ แต่ถ้าเป็นไปได้ควรเตรียมแก้วน้ำเฉพาะตัวเด็กแต่ละคนเอาไว้ได้

4) ระบบเสียง เป็นสิ่งที่มีผลต่อเราทั้งทางร่างกายและจิตใจ ดังนั้น โรงเรียนสำหรับเด็กควรจัดระบบเสียงให้เหมาะสม การเรียนการสอนภายในห้องเรียนจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพถ้ามีเสียงรบกวนจากภายนอกที่ไม่พึงประสงค์เข้ามาในห้องเรียน เพื่อที่จะช่วยลดเสียงต่าง ๆ ที่ไม่พึงประสงค์ควรใช้พรมหรือวัสดุต่าง ๆ กรุดตามผนัง พื้นห้องหรือเพดาน อาจจะ

ช่วยให้ระบบเสียงดีขึ้น การใช้พรหมนอกจากจะช่วยให้ระบบเสียงดีขึ้นแล้วยังสามารถช่วยทำให้ห้องนำน้ำดูขึ้นหรือจะใช้เป็นที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้

5) ผนังห้อง ฝาผนังเป็นเนื้อที่ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ต่าง ๆ ได้ ฝาผนังห้องควรทำจากวัสดุที่สามารถทำความสะอาดได้ง่าย และควรทำจากวัสดุที่อ่อนที่เสียงผ่านได้น้อยและสามารถใช้เป็นที่ติดผลงานเด็ก ผนังห้องเรียนควรมีขนาดสูงไม่มากนักและควรมีการทาสีให้แสงสว่างแก่ห้อง ห้องที่ทาสีต่าง ๆ จะทำให้เกิดความสวยงามและให้ความรู้สึกที่ท้าทายแก่เด็กและทำให้ดูมีเนื้อที่กว้าง นอกจากนี้ยังให้ความรู้สึกสบาย เท่ากับท้าทายให้เด็กอยากมาโรงเรียน แต่ไม่ควรเป็นสีที่กระตุ้นเด็กมากเกินไปและยังควรเลือกใช้อุปกรณ์ของเล่นเป็นสีหลัก ๆ ที่เด็กชอบจะช่วยให้ห้องเรียนมีชีวิตชีวาอีกด้วย

6) พื้นห้อง พื้นห้องเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยควรสะอาดใช้วัสดุที่เรียบ ทำความสะอาดได้ง่ายและไม่ทำให้เกิดริ้วรอยขีดข่วนเมื่อโดนของหนัก ทั้งนี้เพราะกิจกรรมของเด็กปฐมวัยส่วนใหญ่จะทำอยู่บนพื้นห้อง ดังนั้น พื้นจึงไม่ควรมีสิ่งกีดขวางและจะทำให้เด็กสามารถเคลื่อนไหวได้อย่างอิสระ พื้นห้องที่ดีควรทำจากไม้ อลูมิเนียมหรือพื้นยาง ส่วนบริเวณสำหรับที่รับประทานอาหารและห้องเรียนซึ่งอาจจะใช้บริเวณเดียวกันเป็นบริเวณที่ทำความสะอาดได้ง่าย โต๊ะและเก้าอี้ควรเคลื่อนย้ายได้สะดวก การเตรียมอาหารและบริเวณที่ตักอาหารควรมีขนาดมาตรฐานและสะอาดถูกต้องตามหลักอนามัย

7) หน้าต่างและประตู ประตูทางเข้า-ออกและหน้าต่างเป็นสิ่งที่สำคัญประการหนึ่งของการจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ให้แก่เด็ก ดังนั้น บริเวณที่จะเป็นประตูและหน้าต่างควรได้รับการพิจารณาอย่างถี่ถ้วน หน้าต่างควรมีระดับต่ำพอที่เด็กจะมองออกไปข้างนอกห้องได้ นอกจากนี้ยังมีผ้าม่าน ม่านบังตาหรือบานเกร็ด ทั้งนี้เพื่อป้องกันแสงสว่างที่อาจจะจ้าเกินไป ส่วนหลังคาควรมีช่วงยาวพอเหมาะที่จะให้เด็กเกิดร่มเงาที่เหมาะสม หน้าต่างควรมีขนาดเหมาะสมกับผ้าม่านหรือม่านบังตา บริเวณที่รับประทานอาหารควรใช้หน้าต่างที่เป็นบานเกร็ด หน้าต่างที่เปิดออกไปแล้วพบแต่กำแพงอิฐหรือบริเวณที่ไม่มีอะไรให้ดู ควรจัดให้บริเวณที่วางของไว้โชว์จะดีกว่า ประตูควรมีที่ล็อกได้ในตัวและประตูไม่ควรมีบานบังตาที่จะตีกลับมาโดนตัวเด็ก

8) ระบบการระบายอากาศ แสงสว่างและความร้อน ระบบการระบายอากาศที่ดีที่สุดคือการเปิดหน้าต่างให้อากาศถ่ายเท แต่บางครั้งสภาพอากาศก็ไม่อำนวยให้ทำ หน้าต่างจึงควรสามารถปรับให้ปิด-เปิดได้ด้วยตัวเด็ก ถ้าอากาศร้อนเกินไปควรมีพัดลมเพดานเพื่อที่จะช่วยระบายอากาศ ไฟฟ้าควรมีขนาดสูงจากพื้นและควรมีโตะไฟเพื่อไม่ให้เคื่องตา

สวิตซ์ไฟฟ้าควรอยู่ระดับที่เด็กเอื้อมไม่ถึง แสงสว่างในห้องไม่ควรจ้าจนเกินไปเพราะจะทำให้เกิดการเคืองตา บริเวณที่มีดควรทาสีสว่างเพื่อช่วยให้บริเวณนั้นดูสว่างขึ้น

9) เครื่องเรือนหรือ โต๊ะเก้าอี้

- โต๊ะเก้าอี้ควรสามารถโยกย้ายได้และควรมีขนาดพอเหมาะกับตัวเด็ก มีความสะดวกในการทำความสะอาดและใช้งานได้ง่าย
- โต๊ะควรมีความสูงแตกต่างกันไปตามอายุของเด็กตั้งแต่ 12 -22 นิ้ว โต๊ะที่มีรูปร่างต่าง ๆ จะใช้ประโยชน์ได้หลายอย่างและสามารถเคลื่อนย้ายได้
- เก้าอี้ควรมีขนาดพอเหมาะกับเด็กและเบาพอที่เด็กจะยกและเคลื่อนย้ายได้โดยไม่เกิดเสียง เก้าอี้ควรมีขนาดสูงตั้งแต่ 14 -20 นิ้ว
- เวทีเล็ก ๆ สำหรับให้เด็กแสดงละครหรือบทบาทสมมติ ควรมีขนาดกว้าง 3 ฟุต 6 นิ้ว ยาว 5 ฟุต และสูง 1 ฟุตจากพื้น เพื่อให้สะดวกต่อการทำความสะอาด
- นาฬิกาควรมีติดเอาไว้ข้างฝาผนังโดยมีเข็มสีดำบนหน้าปัด

4.2 การจัดบรรยากาศทางด้านจิตวิทยา (Psychological Atmosphere)

บรรยากาศทางจิตวิทยา หมายถึง บรรยากาศทางด้านจิตใจที่นักเรียนรู้สึกสบายใจ มีความอบอุ่น มีความเป็นกันเอง มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และมีความรักความศรัทธาต่อผู้สอน ตลอดจนมีอิสระในความกล้าแสดงออกอย่างมีระเบียบวินัยในชั้นเรียน ซึ่งการจัดบรรยากาศทางด้านจิตวิทยาหรือทางด้านจิตใจ จะช่วยสร้างความรู้สึกลงให้นักเรียนเกิดความสบายใจในการเรียน ปราศจากความกลัวและวิตกกังวล มีบรรยากาศของการสร้างสรรค์ไว้ ความสนใจให้นักเรียนร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยความสุข นักเรียนจะเกิดความรู้เช่นนี้ขึ้นอยู่กับ “ครู” เป็นสำคัญ ในข้อเหล่านี้ คือ 1) บุคลิกภาพของครู 2) พฤติกรรมการสอนของครู 3) เทคนิคการปกครองชั้นเรียน และ 4) ปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียน ซึ่งในแต่ละข้อมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 บุคลิกภาพของครู

สภาพบรรยากาศของห้องเรียนมีส่วนสัมพันธ์กับบุคลิกภาพของครู ครูที่มีบุคลิกภาพดี เช่น การแต่งกาย การยืน การเดิน ท่าทาง น้ำเสียง การใช้คำพูด การแสดงออกทางสีหน้า แววตา ฯลฯ เหมาะสมกับการเป็นครู จะช่วยส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้อย่างดี บุคลิกภาพของครูมีผลต่อความรู้สึกของนักเรียน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. 2551 : 48-53)

ครูประเภทที่ 1 จะสร้างบรรยากาศแบบประชาธิปไตย นักเรียนและครูจะยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ได้รู้จักทำงานร่วมกัน รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเอง มีเหตุมีผล นักเรียนจะรู้สึกสบายใจในการเรียน เป็นบรรยากาศที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี

ครูประเภทที่ 2 จะสร้างบรรยากาศแบบเผด็จการ นักเรียนไม่ได้แสดงความคิดเห็น ครูจะเข้มงวด ครูเป็นผู้บอกหรือทำกิจกรรมทุกอย่าง นักเรียนไม่มีโอกาสคิด หรือทำกิจกรรมที่ต้องการ นักเรียนจะรู้สึกเครียดอึดอัด นักเรียนจะขาดลักษณะการเป็นผู้นำ ขาดความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ เป็นบรรยากาศที่ไม่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี

ครูประเภทที่ 3 จะสร้างบรรยากาศแบบตามสบาย เป็นบรรยากาศที่น่าเบื่อหน่าย นักเรียนย่อท้อ สับสน วุ่นวาย ขาดระเบียบวินัย ไม่มีความคงเส้นคงวา ครูไม่สามารถควบคุมชั้นเรียนให้อยู่ในความสงบเรียบร้อยได้ เป็นบรรยากาศที่ไม่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี

จากครูทั้ง 3 ประเภทที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า ครูประเภทที่ 1 มีลักษณะความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย ก็จะสร้างบรรยากาศแบบประชาธิปไตย ทำให้นักเรียนรู้สึกสบายใจที่จะเรียน มีความกระตือรือร้นในการเรียนมากกว่าประเภทอื่น ๆ บุคลิกภาพของครูจึงมีส่วนสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ได้อย่างมาก

4.2 พฤติกรรมการสอนของครู

พฤติกรรมการสอนของครูมีบทบาทในการสร้างความรู้ที่ดีให้แก่ นักเรียน เช่นเดียวกับบุคลิกภาพของครู ในการสอนครูต้องใช้เทคนิคและทักษะการสอนที่สอดคล้องเหมาะสมกับนักเรียนและบทเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้ เจตคติ และทักษะตามที่หลักสูตรกำหนด พฤติกรรมของครูปฐมวัยควรเป็นดังนี้

4.2.1 คุณลักษณะและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของครูปฐมวัย

ครูปฐมวัยเป็นครูคนแรกในสถานศึกษาที่เด็กจะได้พบ ความประทับใจในครั้งแรกเป็นเรื่องสำคัญ ครูปฐมวัยต้องสร้างความประทับใจให้เด็กเห็นว่าประสบการณ์จากโรงเรียนเป็นเรื่องสนุกสนาน (สายชน หมวกเหล็ก, 2542 : 27) ครูปฐมวัยจะต้องทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง เป็นครู เป็นตัวแทนพ่อแม่ตลอดจนเป็นเพื่อนเล่นของเด็กไปในขณะเดียวกัน อีกทั้งให้คำแนะนำดูแล เลี้ยงดู ตลอดจนจัดกิจกรรมและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้เด็กเจริญเติบโต สามารถช่วยเหลือตนเองและปรับตัวเข้ากับสังคมได้ เพื่อเตรียมความพร้อมในการเรียนขั้นต่อไปและเป็นกำลังสำคัญของชาติต่อไป

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2541 : 387-400) ได้กล่าวถึง
คุณลักษณะและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของครูปฐมวัย ไว้ดังนี้

1. รักเด็ก ต้องมีนิสัยรักเด็กอย่างแท้จริง จึงจะอยู่กับเด็กได้
2. ให้ความอบอุ่นแก่เด็ก เด็กวัยนี้ยังต้องการความเอาใจใส่และดูแล
อย่างใกล้ชิด ให้ความอบอุ่นแก่เด็กเสมือนเป็นบุคลากรในครอบครัวของเด็กเอง
3. เมตตากรุณา จะต้องเป็นผู้มีจิตใจรักและเอ็นดูเด็ก ปรารถนาจะให้
เด็กได้รับความสุขและช่วยเหลือเมื่อเด็กได้รับความทุกข์
4. อารมณ์ดี ผู้อยู่กับเด็กวัยนี้ต้องเป็นผู้สามารถควบคุมอารมณ์ได้ไม่
โกรธง่าย โมโหร้าย ขุนเขี้ยว แต่มีอารมณ์สนุกร่วมกับเด็ก
5. ใจเย็น เนื่องจากปัญหาเกี่ยวกับเด็กจะมีอยู่เสมอ อาจได้รับการต่อ
ว่าหรือกล่าวร้ายต่าง ๆ จึงต้องฝึกจิตใจให้เป็นคนใจเย็น รู้จักรับฟังพิจารณาเรื่องราวและชี้แจง
อย่างมีเหตุผล
6. ออดทน ต้องทำหน้าที่เลี้ยงดูเด็ก จึงต้องฝึกฝนตนเองให้มีความ
อดทนเนื่องด้วยเด็กเล็กยังไม่เข้าใจและทำอะไรได้เท่าผู้ใหญ่ จึงต้องใช้เวลาและความอดทน
อย่างมาก
7. ขยัน บุคลากรผู้อยู่กับเด็กวัยนี้ต้องเป็นผู้เอาใจใส่ต่อหน้าที่ ไม่เบื่อ
หน่ายในการงาน ปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ รับผิดชอบในหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี
8. ยุติธรรม การร่วมงานกับเด็กย่อมพบปัญหาอยู่เสมอจึงควร
พิจารณาอย่างรอบคอบ ตัดสินตามเหตุผลโดยวางตนเป็นกลางจริง ๆ
9. ซื่อสัตย์ ต้องเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ สุจริต และซื่อตรง ซึ่งจะ
เป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็กปฏิบัติตาม
10. ยิ้มแย้มแจ่มใส จะต้องเป็นผู้ที่ยิ้มแย้มง่าย มองดูร่าเริงแจ่มใส
พุดนำคบหาสมาคมด้วย ทำให้ผู้อยู่ใกล้ชิดรู้สึกอบอุ่น
11. ตัดสินใจดี รู้ปัญหาที่แท้จริงแก้ปัญหาอย่างมีขั้นตอน
12. แคล่วคล่องว่องไว การอยู่กับเด็กซึ่งซุกซนและเคลื่อนไหวอยู่
ตลอดเวลา ฉะนั้นจึงควรเป็นผู้ที่คล่องแคล่วว่องไว กระฉับกระเฉงสามารถติดตามได้ทัน แต่
ไม่ใช่หลุกหลิกหลุกหลี่หลุน

13. หน้าตา ทรวดทรง ท่าทางดี ควรฝึกการนั่ง ยืน เดิน ให้ถูกท่าหน้าดู ระวังให้ทรวดทรงตัวตรงอยู่เสมอ เพื่อให้เป็นแบบอย่างแก่เด็ก หน้าตาควรตกแต่งพองาม มองดู สดชื่น ไม่ควรตกแต่งหน้าตามากเกินไป ทรงผมที่เหมาะสมกับวัยและใบหน้า ชวนให้มีส่วนหน้าดู

14. สุขภาพดี จำเป็นต้องรักษาสุขภาพให้แข็งแรง ระวังเรื่องสุขภาพ ให้มากเนื่องด้วยต้องใช้เสียงพูด ต้องเคลื่อนไหวอยู่เสมอ และต้องร่วมเล่นกับเด็กด้วย

15. แต่งกายดี ควรเป็นผู้ที่แต่งกายหน้าดู สะอาดและเรียบร้อย เหมาะสมกับวัยและหน้าที่ เลือกแบบที่สวยงามเหมาะสมกับการปฏิบัติงานได้สะดวก ไม่ควร แต่งกายนำสมัยหรือล้ำสมัยมากเกินไป

16. วาจาสุภาพไพเราะ ต้องระมัดระวังการใช้ความหมายของคำพูด ที่เด็กสามารถเข้าใจได้ พุดภาษาออกเสียงได้ถูกต้องชัดเจน สุภาพและไพเราะ

17. กิริยามารยาทดี ควรมีกิริยามารยาทงาม รู้จักกาลเทศะ รู้จัก มารยาทต่าง ๆ ที่จะใช้ในสังคมเพื่อเป็นตัวอย่างแก่เด็ก และฝึกฝนให้เด็กปฏิบัติด้วย

18. ตรงต่อเวลาและหน้าที่ มาปฏิบัติงานได้ตรงเวลา และเตรียม กิจกรรมต่าง ๆ สำหรับเด็กไว้ให้เรียบร้อยพร้อมสื่อการเรียนการสอนก่อนที่เด็กจะมาถึง สถานศึกษา

18.1 มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี การปฏิบัติงานในสถานศึกษาจะได้รับความ สะดวกและสบายใจได้นั้น ครุปลฐมว้ยจำเป็นต้องปฏิบัติตนให้เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์กับ เพื่อนร่วมงานเป็นสำคัญ มีหลักการสำคัญในการปฏิบัติงาน ดังนี้

18.1.1 ยิ้มแย้ม เมื่อปฏิบัติงาน หรือติดต่อกับงานหรือร่วมงานกับ ผู้อื่นควรต้องยิ้มแย้มเสมอ

18.1.2 ยืดหยุ่น ต้องเป็นผู้มีสุขภาพจิตดี ใจเย็น อดทน รอคอย โอกาสเหมาะ ๆ ในการติดต่อกับผู้อื่น อย่าเอาแต่ใจตนเอง

18.1.3 ยกย่อง โดยปกติทั่วไป คนเราชอบการยกย่อง สรรเสริญยินยอม ฉะนั้นควรเลือกยกย่อง สรรเสริญ ยินยอมส่วนที่ดีของผู้ที่เราพูดด้วยจึงจะมี ประโยชน์ในการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

18.1.4 ยินยอม จะต้องไม่เป็นคนดื้อรั้น ขอมรับข้อบกพร่อง ขอกอภัย โอนอ่อน ผ่อนตามคนอื่นบ้าง และยอมเสียสละในบางโอกาส

18.1.5 ยืนหยัด จะต้องเป็นผู้ที่มีใจคอหนักแน่น ไม่โลเล ตัดสินใจได้รวดเร็วด้วยเหตุผล เด็ดขาด มั่นคง

18.2 เข้าใจธรรมชาติและความต้องการของเด็ก ครูปฐมวัยจำเป็นต้องเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในการเตรียมและจัดกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการของเด็ก มีเทคนิคการสอนและการควบคุมดูแลเด็ก

18.3 ชอบศิลปะ ครูปฐมวัยควรวาดภาพระบายสีได้ สามารถร้องเพลงและแสดงท่าประกอบเพลงได้ มีฝีมือทางงานประดิษฐ์สร้างสรรค์

18.4 รับฟังคำพูดและคำตอบของเด็ก จำเป็นต้องให้ความสนใจและรับฟังคำพูดของเด็ก เนื่องจากเด็กวัยนี้มีความอยากรู้อยากเห็น จึงชอบถามสิ่งต่าง ๆ ที่อยากรู้ ครูต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถตอบคำถามของเด็กได้ตรงกับความเป็นจริงเท่าที่เด็กจะเข้าใจความหมายได้

18.5 ให้ความร่วมมือกับพ่อแม่ ผู้ปกครองเด็ก ครูปฐมวัยเป็นบุคลากรที่สำคัญยิ่งในการผูกความสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้านกับสถานศึกษา ควรปฏิบัติตนเป็นมิตรที่ดีต่อพ่อแม่ ผู้ปกครองเด็ก ยินดีให้ความร่วมมือช่วยเหลือแนะนำเพื่อแก้ปัญหาเด็ก และร่วมมือกันอบรมเลี้ยงดูเด็กให้สอดคล้องตรงกัน พ่อแม่ ผู้ปกครองเด็กจะนับถือและไว้วางใจครูของลูกอย่างจริงใจ

18.6 ประเมินผลการปฏิบัติงานของตน ควรประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเองทุก ๆ ด้านเพื่อความเที่ยงตรง

จากบทบาทและหน้าที่ของครูข้างต้นจะเห็นได้ว่า ครูปฐมวัยมีบทบาทหน้าที่สำคัญอย่างยิ่งในการดูแล อบรมเลี้ยงดู ให้คำแนะนำ ตลอดจนจัดกิจกรรมและประสบการณ์ให้เด็ก เพื่อให้เด็กมีความพร้อมและมีพัฒนาการเหมาะสมตามวัย ครูจึงต้องพัฒนาตนเองตลอดเวลา เพื่อนำความรู้มาใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาเด็ก เพื่อให้เด็กพร้อมที่จะเติบโตและเป็นกำลังสำคัญของชาติต่อไป

4.2.2 บทบาทครูปฐมวัยในการจัดการเรียนรู้

บทบาทครูในการจัดการศึกษาที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญที่พิจารณาจากกระบวนการสอนไว้ 3 ประการคือ 1) บทบาทในการเตรียมการสอน ได้แก่ การเตรียมสาระการเรียนรู้ การจัดหาแหล่งเรียนรู้และการวางแผนการสอน 2) บทบาทในการสอน ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การสร้างบรรยากาศ การจัดสภาพแวดล้อม การกระตุ้นเร้านักเรียน การอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่ได้ออกแบบไว้ 3) บทบาทในการประเมินผลการเรียนรู้ที่ออกแบบไว้ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการ จากแนวคิดในการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว สามารถนำมาสู่การจัดการเรียนรู้ในระดับปฐมวัยศึกษาที่มีองค์ประกอบ 3

ประการ คือ 1) การเตรียมผู้สอนให้พร้อม 2) การวางแผนการเรียนรู้ และ 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งในแต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. การเตรียมผู้สอนให้พร้อม หมายถึง การที่ผู้สอนจะต้องมีความพร้อมในด้านความรู้ที่จะนำไปสู่การจัดประสบการณ์ให้กับนักเรียน ทั้งนี้องค์ประกอบด้านความพร้อมที่เกี่ยวข้องกับความรู้ มีดังนี้

1.1 การมีความพร้อมด้านความรู้ที่ตรงตามที่หลักสูตรกำหนด ทั้งนี้ผู้สอนจะต้องวิเคราะห์จากหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 ที่กำหนดสาระที่ควรเรียนรู้ไว้ 4 เรื่องด้วยกันคือ เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัว และสิ่งต่าง ๆ รอบตัว จากนั้นจึงหาความรู้ในเรื่องดังกล่าวในขอบเขตที่จะนำมาสู่การสร้างกรอบความรู้ที่พอเหมาะและพอเพียงกับนักเรียน

1.2 การกำหนดความรู้ ทั้งนี้ผู้สอนจะนำหัวข้อเนื้อหาที่ได้จากการวิเคราะห์หลักสูตรมากำหนดขอบเขตของเนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับวัยของนักเรียน ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความยากง่ายของเนื้อหาสาระ ความพอเพียงกับความสามารถที่จะเรียนรู้ในแต่ละวัย และความสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของนักเรียน

1.3 การศึกษาความรู้ที่มีความถูกต้อง สมบูรณ์ การกลั่นกรองสาระให้มีความเหมาะสมกับธรรมชาติในการเรียนรู้ของนักเรียน และศึกษาถึงธรรมชาติ ลักษณะของสาระความรู้ นั้น ๆ เพื่อเข้าใจถึงคุณค่าของความรู้ที่จะก่อให้เกิดเป็นความรู้ที่มีความหมายต่อนักเรียน

1.4 จัดลำดับความรู้จากง่ายไปหายาก ทำความเข้าใจและจัดความรู้ที่ซับซ้อนให้มีความง่ายเหมาะกับการทำความเข้าใจ และเชื่อมโยงความรู้ไปสู่สาระที่มีอยู่ในสภาพชีวิตจริงที่ นักเรียนประสบ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ในแง่ของการนำความรู้ไปใช้

1.5 มีความรู้ที่พร้อมที่จะให้คำอธิบาย คำแนะนำ หรือให้คำปรึกษาให้ความรู้ที่ ชัดเจนตรงไปตรงมา และเป็นความรู้ที่ถูกต้องสมบูรณ์

1.6 การเตรียมแหล่งความรู้เพื่อให้ นักเรียน ได้ใช้ประกอบการเรียนรู้ ทั้งจากการปฏิบัติ การทดลอง การสืบเสาะ การสืบค้น ซึ่งแหล่งความรู้นี้จะต้องเป็นแหล่งความรู้ที่ใช้ประกอบการกิจกรรมการเรียนรู้ในแบบแผนต่าง ๆ ที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกันกับลักษณะของความรู้ ลักษณะของกิจกรรม และธรรมชาติของนักเรียน แหล่งความรู้ที่จัดเตรียมหรือจัดหา ได้แก่ แหล่งความรู้ประเภทสื่อการเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะใช้ประกอบการกิจกรรมหรือการปฏิบัติการ หรือการทดลอง แหล่งความรู้ประเภทห้องสนับสนุนกิจกรรม เช่น ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการ ห้องสืบค้น รวมทั้งแหล่งความรู้ในชุมชน แหล่งความรู้ประเภทบุคคล

ได้แก่ วิทยากร ผู้รู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ทั้งนี้จะต้องมีการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งความรู้เหล่านี้และจัดเก็บไว้อย่างเป็นระบบเพื่อนำมาใช้ และขณะเดียวกันจะต้องมีการกลั่นกรอง จัดนำเสนอแหล่งความรู้ให้มีความเหมาะสมกับธรรมชาติของนักเรียนด้วย

1.7 การเข้าใจนักเรียน ได้แก่ การทำความเข้าใจถึงลักษณะธรรมชาติของนักเรียนระดับปฐมวัยศึกษา เกี่ยวกับธรรมชาติของการเรียนรู้ประจำวัย และคุณลักษณะตามวัยของนักเรียน ทั้งนี้เพื่อนำมาสู่การจัดสาระความรู้ที่พหุเหมาะกับนักเรียน

1.8 การพัฒนาความรู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอให้มีความพหุเหมาะสม มีความเป็นปัจจุบัน และนำมาใช้พัฒนาความรู้เดิมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2 . การวางแผนการเรียนรู้ เป็นการกำหนดวิธีการจัดประสบการณ์ที่จะนำนักเรียนไปสู่จุดประสงค์การเรียนรู้ โดยใช้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้ของนักเรียน ความสามารถและคุณลักษณะตามวัยของนักเรียน วิธีการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับธรรมชาติของนักเรียน ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น สำหรับการวางแผนการเรียนรู้ นั้น จะเกี่ยวเนื่องกับกระบวนการจัดประสบการณ์ใน 4 เรื่องดังนี้

2.1 การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นการคาดหวังของกระบวนการจัดประสบการณ์ที่ต้องการให้นักเรียนพัฒนาไปสู่เป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ในแต่ละครั้งว่าต้องการพัฒนานักเรียนไปในลักษณะใด ทั้งนี้การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้จะเกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมายทางการศึกษาใน 3 ลักษณะคือ จุดมุ่งหมายทางด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ขณะเดียวกันการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้จะต้องคำนึงถึงประสบการณ์สำคัญว่า ในการจัดประสบการณ์ครั้งนี้ต้องการให้นักเรียนได้รับประสบการณ์สำคัญอย่างไรบ้าง การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้จะช่วยเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การกำหนดวิธีการจัดประสบการณ์ที่สอดคล้องกันต่อไป

2.2 การกำหนดสาระการเรียนรู้ เป็นการนำความรู้ที่ได้กลั่นกรองและกำหนดขอบเขตที่เหมาะสมกับนักเรียนมากำหนดไว้ ทั้งนี้ต้องเป็นสาระที่มีความหมายต่อ นักเรียน เชื่อมโยงกับชีวิตจริง มีความยากง่ายที่เหมาะสมกับวัย และสามารถนำไปสู่การให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้จากการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ด้วยวิธีการที่เหมาะสม

2.3 การกำหนดวิธีการจัดประสบการณ์ เป็นการจัดประสบการณ์ที่ยึดหลักการเรียนรู้จากการกระทำ ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ได้เคลื่อนไหว สำรวจ สังเกต สืบค้น ทดลอง และเรียนรู้ร่วมกับกลุ่ม การกำหนดวิธีการจัดประสบการณ์นี้จะต้องสอดคล้องกับ จุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้

2.4 กำหนดวิธีการประเมินผล เป็นการประเมินนักเรียนว่ามีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาไปสู่จุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ ซึ่งจะต้องมีการกำหนดวิธีการและเครื่องมือประเมินผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน โดยนำจุดประสงค์การเรียนรู้มาเป็นหลัก และกำหนดการประเมินผลตามจุดประสงค์นั้น ทั้งนี้ต้องเป็นการประเมินผลที่ครอบคลุมทั้งด้านกระบวนการและผลงาน มีการออกแบบเครื่องมือการประเมินผลที่เหมาะสมและใช้ประเมินได้ตรงกับสิ่งที่ต้องการ

3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการออกแบบกิจกรรมสำหรับนักเรียน โดยยึดหลักการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ และรับรู้ผ่านอวัยวะสัมผัส ทั้งนี้การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จะต้องพิจารณาจากจุดประสงค์การเรียนรู้ว่าต้องการให้นักเรียนพัฒนาในเรื่องใด ต้องการให้ได้รับประสบการณ์สำคัญด้านใด สารการเรียนรู้ที่กำหนดไว้นั้น มีธรรมชาติของความรู้ในลักษณะใด จากนั้นจึงเลือกแบบกิจกรรมที่เหมาะสม และเมื่อออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยเลือกรูปแบบ หรือวิธีการที่ตรงกับทักษะ หรือพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ต้องการจึงเข้าสู่การจัดกระบวนการเรียนรู้ ตามที่คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ของกระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 22-28) ได้เสนอวิธีไว้ดังต่อไปนี้

3.1 การสำรวจความต้องการ เป็นการศึกษาถึงความต้องการและความสนใจที่จะเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ โดยการซักถาม หรือการจัดสถานการณ์ให้นักเรียนเกิดความสนใจและสรุปเป็นความต้องการที่จะเรียนรู้ร่วมกัน จากนั้นจึงสำรวจความรู้หรือประสบการณ์เดิมของนักเรียนที่มีต่อเรื่องเหล่านั้น การสำรวจพื้นฐานของนักเรียน ทำให้เกิดการกำหนดถึงประเด็น หัวข้อเรื่องต่าง ๆ ที่นักเรียนแต่ละคนมีความต้องการที่จะรู้คำตอบ ซึ่งจะเป็นแนวทางของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อไป

3.2 การเตรียมการ เมื่อได้เรื่องและหัวข้อเรื่องแล้ว ครูกับเด็กร่วมกันเตรียมการ โดยเริ่มจากครูต้องศึกษาถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงของเรื่องกับสาระการเรียนรู้ในหลักสูตร การกำหนดประสบการณ์สำคัญที่ต้องการให้นักเรียนได้รับ และการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ นำเรื่องที่นักเรียนต้องการเรียนบูรณาการสาระความรู้เชื่อมโยงเข้าด้วยกัน โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ และครูร่วมแสดงความคิดเห็นออกแบบกิจกรรมให้นักเรียนได้ปฏิบัติและเรียนรู้จากประสบการณ์ พร้อมทั้งจัดเตรียมแหล่งความรู้ สื่ออุปกรณ์ ที่สอดคล้องกับกิจกรรมที่ออกแบบร่วมกันไว้

3.3 การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่ออกแบบไว้ตาม
ขั้นตอนดังนี้

3.3.1 นำเข้าสู่บทเรียน เป็นการกระตุ้นความสนใจของนักเรียน ต่อเรื่องที่จะเรียน ผู้สอนควรใช้คำถาม กิจกรรม หรือสถานการณ์ที่กระตุ้น หรือท้าทายให้ นักเรียนเกิดความสงสัยอยากรู้ในประเด็นต่าง ๆ นักเรียนมีส่วนร่วมในการตั้งปัญหา และตอบ คำถามจากประสบการณ์หรือการคาดคะเน

3.3.2 ขั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดำเนินการตามกิจกรรมที่ได้ เตรียมการไว้ ทั้งนี้ นักเรียนจะต้องมีส่วนร่วมเสนอกิจกรรมและลงมือปฏิบัติทุกขั้นตอนของ กิจกรรม มีการปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มและสมาชิกระหว่างกลุ่ม ครูจะคอยให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษาและอำนวยความสะดวก คอยสนับสนุนและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีความสุข ให้นักเรียนได้เรียนรู้และสร้างความรู้ด้วยตนเอง เกิดการพัฒนาทั้งปัญญาวิชาการและ ปัญญาทางอารมณ์ควบคู่กันไป

3.3.3 ขั้นวิเคราะห์ อภิปรายผล เป็นการสรุปผลจากการทำ กิจกรรม โดยครูจะร่วมกับนักเรียนอภิปรายถึงผลงานหรือประสบการณ์ที่นักเรียนได้ค้นพบ จากกิจกรรม และครูจะสนับสนุนเพื่อให้ข้อมูลที่ได้นั้นชัดเจนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อให้นักเรียนมีความมั่นใจต่อความรู้ และวิธีการแสวงหาความรู้เกิดเป็นแนวทางที่จะใช้ในการแสวงหาความรู้ ต่อไป

3.4 การประเมินผล เป็นการประเมินผลเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ ว่าเป็นไปตาม จุดประสงค์การเรียนรู้หรือไม่ ตามวิธีการและเครื่องมือที่ได้ออกแบบไว้ การ ประเมินผลนี้ต้องครอบคลุมทั้งด้านความรู้ทักษะการแสดงออกและความรู้ลึกของนักเรียนและ ต้องประเมินถึงกระบวนการที่นักเรียนได้ใช้ในการสร้างความรู้ รวมทั้งผลการเรียนรู้ ทั้งนี้การ ประเมินจะประเมินทั้งในขณะที่ยังดำเนินกิจกรรมและประเมินหลังกิจกรรม

3.5 การสรุปและนำไปประยุกต์ใช้ หลังจากการจัดกิจกรรมการ เรียนรู้ นักเรียนจะเกิดประสบการณ์และรวบรวมเป็นความรู้ที่ได้สร้างขึ้นมาด้วยตนเอง ทำให้เกิด ความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เกิดเป็นข้อสรุปจากสาระที่ได้เรียนรู้ ครูจะแนะนำให้ นักเรียนได้ แสดงออกถึงผลการเรียนรู้ โดยการสะท้อนความคิด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มเพื่อน การ แสดงผลงานในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดการแสดง การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม รวมทั้งการแสดง แนวทางในการนำไปใช้ประโยชน์ที่เชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิตประจำวันในลักษณะต่าง ๆ และการแสวงหาความรู้ต่อไป

4.3 เทคนิคการปกครองชั้นเรียนของครู

เทคนิคหรือวิธีการที่ครูใช้ปกครองชั้นเรียนมีส่วนส่งเสริมในการสร้าง

บรรยากาศทางจิตวิทยา กล่าวคือ ถ้าครูปกครองชั้นเรียนด้วยความยุติธรรม ยึดหลักประชาธิปไตย ใช้ระเบียบกฎเกณฑ์ที่ทุกคนยอมรับ ยินดีปฏิบัติ นักเรียนก็จะอยู่ในห้องเรียนอย่างมีความสุข เกิดความรู้สึกอบอุ่นพอใจและสบายใจ ในทางตรงกันข้าม ถ้าครูโหดไม่ยุติธรรม เลือกรักที่รักที่ชัง ปกครองชั้นเรียนแบบเผด็จการ นักเรียนจะเกิดความรู้สึกไม่ศรัทธาครู ไม่เห็นคุณค่าของระเบียบกฎเกณฑ์ ส่งผลให้นักเรียนไม่สนใจเรียน ไม่อยากมาโรงเรียนในที่สุด ดังนั้น เทคนิควิธีการปกครองชั้นเรียนของครูจึงมีความสำคัญต่อการสร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาด้วย ในการปกครองชั้นเรียน ครูควรยึดหลักต่อไปนี้

4.3.1 หลักประชาธิปไตย ครูควรให้ความสำคัญต่อนักเรียนเท่าเทียมกัน ให้ความเสมอภาค ให้อิสระ ให้ออกาสแก่ทุกคนในการแสดงความคิดเห็น ขณะเดียวกันครูต้องใจกว้าง ยินดีรับฟังความเห็นของทุกคน และควรฝึกให้นักเรียนปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น ใ้รู้จักการอยู่ร่วมกันอย่างประชาธิปไตย

4.3.2 หลักความยุติธรรม ครูควรปกครองโดยใช้หลักความยุติธรรมแก่นักเรียนทุกคนโดยทั่วถึง นักเรียนจะเคารพศรัทธาครู และยินดีปฏิบัติตามกฎระเบียบของครู ยินดีปฏิบัติตามคำอบรมสั่งสอนของครู ตลอดจนไม่สร้างปัญหาในชั้นเรียน

4.3.3 หลักพรหมวิหาร 4 อันได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา
 เมตตา หมายถึง ความรักและเอ็นดู ความปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นเป็นสุข
 กรุณา หมายถึง ความสงสาร คิดจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์
 มุทิตา หมายถึง ความยินดีด้วยเมื่อผู้อื่นได้ลาภยศ สุข สรรเสริญ
 อุเบกขา หมายถึง ความเที่ยงธรรม การวางตัวเป็นกลาง การวางใจเฉย
 ถ้าครูทุกคนยึดหลักพรหมวิหาร 4 ในการปกครองชั้นเรียน นอกจากจะทำให้ให้นักเรียนมีความเคารพศรัทธาครู และมีความสุขในการเรียนแล้วยังเป็นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่นักเรียนด้วย

4.3.4 หลักความใกล้ชิด การที่ครูแสดงความเอาใจใส่ ความสนใจ ให้ความสำคัญกับนักเรียน เป็นวิธีการหนึ่งในการสร้างบรรยากาศทางด้านจิตวิทยา วิธีการแสดงความสนใจนักเรียนทำได้หลายวิธี จิตรา วสุวานิช (2551 : 135) ได้เสนอแนะไว้ดังนี้

1) ครูจะต้องรู้จักนักเรียนในชั้นทุกคน รู้จักชื่อจริง ชื่อเล่น ความสนใจของเด็กแต่ละคน เป็นต้นว่า งานอดิเรก มีพี่น้องกี่คน จุดเด่น จุดด้อย ของนักเรียนแต่ละคน

2) ครูจะต้องแสดงความสนใจในสารทุกข์สุกดิบของเด็กแต่ละคน เช่น หมั่นถามความเป็นไปของพี่น้อง ความคืบหน้าของการสะสมแต้มปี คือ ไม่เพียงรู้ว่าเด็ก

เป็นอะไรในข้อ 1 แต่รู้ข่าวคราวเคลื่อนไหวของสิ่งเหล่านั้นด้วย

3) ครูจะมอบเวลาของตนเพื่อเด็ก เวลาที่นอกเหนือจากงานสอน ได้แก่ เวลาเย็นหลังเลิกเรียน ช่วงพักระหว่างการเรียน เพื่อช่วยเด็กที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ ว่าต้องการขอคำปรึกษา ต้องการขอคำแนะนำในการหารายได้พิเศษ ครูจะต้องพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเด็กได้ตลอดเวลา

4) ครูจะต้องใกล้ชิด สัมผัสทั้งร่างกายและจิตใจ คำสั่งสอนและการกระทำของครูจะต้องสอดคล้องกัน เป็นต้นว่า ถ้าครูจะอบรมสั่งสอนเด็กเรื่องความซื่อสัตย์ ครูจะต้องปฏิบัติตนเป็นคนซื่อสัตย์ด้วยเช่นกัน กายสัมผัสก็เป็นสิ่งจำเป็น การจับต้องตัวบ้าง จะเป็นสื่อมาให้เด็กรู้สึกถึงความใกล้ชิดสนิทสนม

4.4 ปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียน

ปฏิสัมพันธ์ (interaction) หมายถึง ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล 2 คน หรือบุคคล 2 ฝ่าย โดยต่างฝ่ายต่างมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน (ประคินันท์ อุปรมย์, 2553 : 133) ปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียนมี 3 ลักษณะ ได้แก่

4.4.1 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ถ้าปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนเป็นไปด้วยดี หมายถึง ทั้งครูและนักเรียนต่างมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถาม ครูให้ความเป็นกันเองแก่นักเรียน ให้นักเรียนมีอิสระ และมีความสุขใจในการทำกิจกรรม บรรยากาศภายในห้องเรียนก็จะไม่ตึงเครียด เป็นบรรยากาศที่รื่นรมย์ นำเรียน นำสอน ซึ่งจะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี

4.4.2 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน บรรยากาศในห้องเรียนจะเต็มไปด้วยความอบอุ่น สร้างความรู้สึกที่ดีให้แก่ให้นักเรียนได้ถ้านักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน คือ มีความสมัคปรองสามัคคี รักใคร่กลมเกลียวกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ฯลฯ นักเรียนจะมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันได้นั้น ขึ้นอยู่กับครูเป็นสำคัญ กล่าวคือ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ปกครองดูแลนักเรียนได้ทั่วถึง สั่งสอนอบรมมนัส และแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน ได้ถูกต้อง นักเรียนก็จะค่อย ๆ ซึมซาบ และซบเอาสิ่งที่ดีงามไว้ปฏิบัติจนเป็นคุณลักษณะเฉพาะตนที่พึงประสงค์ เมื่อนักเรียนทุกคนต่างเป็นคนดี เพราะมีครูดี ทุกคนก็จะมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน อันเป็นส่วนส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศที่พึงปรารถนาขึ้นในห้องเรียน

4.4.3 ปฏิสัมพันธ์ทางวาจา หมายถึง การพูดจาร่วมกันในช่วงเรียนระหว่าง

ครูกับนักเรียน อาจเป็นการบรรยาย การอภิปราย การถามคำถาม การมอบหมายงาน การพูด
ของนักเรียน เป็นต้น ทั้งหมดนี้มีอิทธิพลต่อการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนเช่นกัน

สรุปได้ว่า การจัดบรรยากาศทางด้านจิตวิทยา มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนเกิด
ความรู้สึที่ดีต่อการเรียนการสอนและเกิดความรักในครูผู้สอน ดังนั้น ครูผู้สอนจึงควร
ตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างบรรยากาศทางจิตวิทยา โดยปรับบุคลิกภาพความเป็นครู
ให้เหมาะสมปรับพฤติกรรมการสอนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี มีเทคนิคในการปกครองชั้น
เรียน และสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่นักเรียน

5. หลักการจัดชั้นเรียน

เนื่องจากชั้นเรียนมีความสำคัญ เปรียบเสมือนบ้านที่สองของนักเรียน นักเรียนจะ
ใช้เวลาอยู่ในชั้นเรียนประมาณวันละ 5-6 ชั่วโมง อิทธิพลของชั้นเรียนจึงมีมากพอที่จะปลูกฝัง
ลักษณะของเด็กให้เป็นแบบที่ต้องการได้ เช่น ให้เป็นตัวของตัวเอง ให้สามารถทำงานเป็นหมู่
คณะได้ดี ให้ชอบแสวงหาความรู้อยู่เสมอ ให้มีความรับผิดชอบ ให้รู้จักคิดวิเคราะห์ ดังนั้น
เพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะนิสัยดังประสงค์ และมีความรู้สึกอบอุ่นสบายใจในการอยู่ในชั้น
เรียนครูจึงควรคำนึงถึงหลักการจัดชั้นเรียน จิราพร นราศรี (2550 : 88-94) ได้เสนอแนะไว้ดังนี้

5.1 การจัดชั้นเรียนควรให้ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม ชั้นเรียนควรเป็นห้อง
ใหญ่หรือกว้างเพื่อสะดวกในการโยกย้ายโต๊ะเก้าอี้ จัดเป็นรูปต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการเรียน
การสอน ถ้าเป็นห้องเล็กหลายห้องติดกัน ควรทำฝาเลื่อน เพื่อเหมาะแก่การทำให้ห้องกว้างขึ้น

5.2 ควรจัดชั้นเรียนเพื่อสร้างเสริมความรู้ทุกด้าน โดยจัดอุปกรณ์ในการทำ
กิจกรรมหรือหนังสืออ่านประกอบที่หน้าสนใจไว้ตามมุมห้อง เพื่อนักเรียนจะได้ค้นคว้าทำ
กิจกรรมควรติดอุปกรณ์รูปภาพและผลงานไว้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้

5.3 ควรจัดชั้นเรียนให้มีสภาพแวดล้อมที่ดี ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกาย
สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ซึ่งมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่และการเรียนของนักเรียนเป็นอันมาก
ครูมีส่วนช่วยเสริมสร้างสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้นได้ เช่น ให้นักเรียนจัดหรือติดอุปกรณ์ให้มีสี
สวยงาม จัดกระถางต้นไม้ประดับชั้นเรียน จัดที่วางของชั้นเรียนให้นักเรียนทำกิจกรรม คอยให้
คำแนะนำในการอ่านหนังสือ ค้นคว้าแก้ปัญหา และครูควรสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน ไม่ให้
เครียด เป็นกันเองกับนักเรียน ให้นักเรียนรู้สึกมีความปลอดภัย สะดวกสบายเหมือนอยู่ที่บ้าน

5.4 ควรจัดชั้นเรียนเพื่อเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ดีงาม ชั้นเรียนจะน่าอยู่ก็ตรงที่
นักเรียนรู้จักรักษาความสะอาด ตั้งแต่พื้นชั้นเรียน โต๊ะม้านั่ง ขอบประตูหน้าต่าง ขอบกระดาน
ชอล์ก แปลงลบกระดาน ฝาผนังเพดาน ซอกมุมของห้อง ถึงขยะต้องล้างทุกวัน เพื่อไม่ให้มีกลิ่น

เหม็น และบริเวณที่ตั้งถังขยะจะต้องดูแลเป็นพิเศษ เพราะเป็นแหล่งบ่อเกิดเชื้อโรค

5.5 ควรจัดชั้นเรียนเพื่อสร้างความเป็นระเบียบ ทุกอย่างจัดให้เป็นระเบียบทั้งอุปกรณ์ของใช้ต่าง ๆ เช่นการจัดโต๊ะ ชั้นวางของและหนังสือ แม้แต่การใช้สิ่งของก็ให้นักเรียนได้รู้จักหยิบใช้ เก็บในที่เดิม จะให้นักเรียนเคยชินกับความเป็นระเบียบ

5.6 ควรจัดชั้นเรียนเพื่อสร้างเสริมประชาธิปไตย โดยครูอาจจัดดังนี้

5.6.1 จัดให้นักเรียนเข้ากลุ่มทำงาน โดยให้มีการหมุนเวียนกลุ่มกันไป เพื่อให้ได้ฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่น

5.6.2 จัดที่นั่งของนักเรียนให้สลับที่กันเสมอ เพื่อให้ทุกคนได้มีสิทธิที่จะนั่งในจุดต่างๆ ของห้องเรียน

5.6.3 จัดโอกาสให้นักเรียนได้หมุนเวียนกันเป็นผู้นำกลุ่ม เพื่อฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

5.7 ควรจัดชั้นเรียนให้เอื้อต่อหลักสูตร หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานฉบับปัจจุบันเน้นการจัดการเรียนการสอนโดยให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง และให้ใช้กระบวนการสอนต่าง ๆ ดังนั้นครูจึงควรจัดสภาพห้องให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ เช่น การจัดที่นั่งในรูปแบบต่าง ๆ อาจเป็นรูปตัวยู ตัวที หรือครึ่งวงกลม หรือจัดเป็นแถวตอนลึกให้เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอนและการจัดบรรยากาศทางด้านจิตวิทยาให้นักเรียนรู้สึกกล้าถามกล้าตอบ กล้าแสดงความคิดเห็น เกิดความใคร่รู้ ใคร่เรียน ซึ่งจะเสริมให้นักเรียนเกิดการพัฒนาตน พัฒนาอาชีพ พัฒนาสังคม และเป็นคนเก่ง ดี มีความสุขได้ในที่สุด

สรุปได้ว่า หลักการจัดชั้นเรียน คือ การจัดบรรยากาศทางด้านกายภาพ และการจัดบรรยากาศทางด้านจิตวิทยาในชั้นเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ และเพื่อการพัฒนาให้นักเรียนทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพของประเทศชาติต่อไป

6. ลักษณะของชั้นเรียนที่ดี

เพื่อให้การจัดชั้นเรียนที่ถูกต้องตามหลักการ ผู้สอนควรได้ทราบถึงลักษณะของชั้นเรียนที่ดี สรุปได้ดังนี้

6.1 ชั้นเรียนที่ดีควรมีสีสันที่น่าดู สบายตา อากาศถ่ายเทได้ดี ถูกสุขลักษณะ

6.2 จัดโต๊ะเก้าอี้และสิ่งของที่อยู่ในชั้นเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน และกิจกรรมประเภทต่าง ๆ

6.3 ให้นักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุข มีอิสระเสรีภาพ และมีวินัยในการดูแลตนเอง

6.4 ใช้ประโยชน์ชั้นเรียนให้คุ้มค่า ครูอาจจัดแปลงให้เป็นห้องประชุม ห้องฉายภาพยนตร์และอื่น ๆ

6.5 จัดเตรียมชั้นเรียนให้มีความพร้อมต่อการสอนในแต่ละครั้ง เช่น การทำงานกลุ่ม การสาธิตการแสดงบทบาทสมมุติ

6.6 สร้างบรรยากาศให้อบอุ่น ให้ความเป็นกันเองกับนักเรียน

สรุปได้ว่า การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน เป็นสิ่งสำคัญในการช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนและส่งเสริมให้นักเรียนสามารถรับผิดชอบควบคุมดูแลตนเอง ได้ในอนาคต การจัดบรรยากาศมีทั้งด้านกายภาพ เป็นการจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนทั้งการจัดตกแต่งในห้องเรียน จัดที่นั่ง จัดมุมเสริมความรู้ต่าง ๆ ให้สะดวกต่อการเรียนการสอน ทางด้านจิตวิทยา เป็นการสร้างความอบอุ่น ความสุขสบายใจให้กับนักเรียน ผู้สอนควรจัดบรรยากาศทั้ง 2 ด้านนี้ให้เหมาะสม นอกจากนี้การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้เกิดความสุขแก่นักเรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งที่จะสร้างคุณลักษณะนิสัยของการใฝ่เรียนรู้ การมีนิสัยรักการเรียนรู้ การเป็นคนดี และการมีสุขภาพจิตที่ดี สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขทั้งในปัจจุบันและอนาคตต่อไป ซึ่งบุคคลสำคัญที่จะสร้างบรรยากาศการเรียนรู้อย่างมีความสุขให้เกิดขึ้นได้คือ ครูผู้นำทางแห่งการเรียนรู้นั่นเอง

หลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้

1. ความหมายของการเรียนรู้

การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ตลอดชีวิต คำจำกัดความที่นักจิตวิทยามักจะกล่าวอ้างอยู่เสมอ แต่ยังไม่ถึงกับเป็นที่ยอมรับ กันอย่างสากล คือ คำจำกัดความของ คิมเบิล (Gregory A Kimble) โดย คิมเบิล กล่าวว่า การเรียนรู้คือการเปลี่ยนแปลงศักยภาพแห่งพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร ซึ่งเป็นผลมาจากการฝึกหรือการปฏิบัติที่ได้รับการเสริมแรง (Learning as a relatively permanent change in behavioral potentiality that occurs as a result of reinforced practice) ซึ่งจากความหมายของการเรียนรู้ข้างต้นแยกกล่าวเป็นประเด็นสำคัญได้ 5 ประการ คือ

1.1 การที่กำหนดว่า การเรียนรู้คือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ก็แสดงว่าผลที่เกิดจากการเรียนรู้ จะต้องอยู่ในรูปของพฤติกรรมที่สังเกตได้ หลังจากเกิดการเรียนรู้แล้ว นักเรียนสามารถทำสิ่งหรือเรื่องที่ไม่เคยทำมาก่อนการเรียนรู้ นั่น

1.2 การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้น ต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างถาวร นั่นก็

คือ พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปนั้น จะไม่เป็นพฤติกรรมในช่วงสั้น หรือเพียงชั่วคราว และในขณะเดียวกันก็ไม่ใช่วุฒิกรรมที่คงที่ที่ไม่เปลี่ยนแปลงอีกต่อไป

1.3 การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดังกล่าว ไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนไปอย่างทันทีทันใด แต่มันอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงศักยภาพ (Potential) ที่จะกระทำ สิ่งต่าง ๆ ต่อไปในอนาคต การเปลี่ยนแปลง ศักยภาพนี้อาจแฝงอยู่ในตัวนักเรียน ซึ่งอาจจะยังไม่ได้แสดงออกมาเป็นพฤติกรรมอย่างทันทีทันใดก็ได้

1.4 การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือการเปลี่ยนแปลงศักยภาพในตัวนักเรียนนั้น จะเป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือศักยภาพอันเนื่องมาจากสาเหตุอื่น ไม่ถือเป็นการเรียนรู้

1.5 ประสบการณ์หรือการฝึกต้องเป็นการฝึกหรือปฏิบัติที่ได้รับการเสริมแรง (Reinforced practice) หมายความว่า เพียงแต่นักเรียนได้รับรางวัลหลังจากที่ตอบสนอง ก็จะทำให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นในแง่นี้คำว่า “รางวัล” กับ “ตัวเสริมแรง” (Reinforce) จะให้ความหมายเดียวกัน แต่ที่ต่างกันก็คือ อะไรบางอย่างที่อินทรีย์ (บุคคล) ต้องการ

2. หลักการของทฤษฎีสิ่งเร้าและการตอบสนอง

ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสิ่งเร้าและการตอบสนอง (S-R Theory) ทฤษฎีนี้มีชื่อเรียกหลายชื่อ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษมีชื่อเรียกต่าง ๆ เช่น Associative Theory, Associationism, Behaviorism เป็นต้น นักจิตวิทยาที่สำคัญในกลุ่มนี้คือ พาฟลอฟ (Pavlov) วัตสัน (Watson) ธอร์นไดค์ (Thorndike) กัททรี (Guthrie) ฮัล (Hull) สกินเนอร์ (Skinner) โดยทฤษฎีนี้ได้อธิบายว่า พื้นฐานการกระทำของบุคคลขึ้นอยู่กับอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม (Passive) หน้าที่ของผู้สอน คือ จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับนักเรียน โดยมีสิ่งที่จะต้องคำนึงถึง ดังนี้

2.1 การเสริมแรง (Reinforcement) เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการตอบสนอง หรือพฤติกรรมการเรียนรู้ โดยมีลักษณะทางการสอน และการเรียนที่สัมพันธ์กันมากขึ้น เช่น การให้รางวัล หรือการทำโทษ หรือการชมเชย เป็นต้น ผู้สอนจึงควรจะต้องหาวิธีกระตุ้นให้นักเรียนมีความใคร่รู้ใคร่เรียนมากที่สุด

2.2 การฝึกฝน (Practice) ได้แก่ การให้ทำแบบฝึกหัด หรือการฝึกซ้ำ เพื่อให้เกิดทักษะในการแก้ปัญหาที่สัมพันธ์กัน โดยเฉพาะวิชาที่เกี่ยวกับการปฏิบัติ

2.3 การรู้ผลการกระทำ (Feedback) ได้แก่ การที่สามารถให้นักเรียนได้รู้ผลการปฏิบัติได้ทันที เพื่อจะทำให้ให้นักเรียนปรับพฤติกรรมได้ถูกต้อง อันจะเป็นหนทางการเรียนรู้ที่ดี

หน้าที่ของผู้สอนจึงควรจะต้องพยายามทำวิธีการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้รับประสบการณ์แห่งความสำเร็จ

2.4 การสรุปเป็นกฎเกณฑ์ (Generalization) ได้แก่ การได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สามารถสร้างมโนทัศน์ (Concept) จนกระทั่งสรุปเป็นคำเกณฑ์ที่จะนำไปใช้ได้

2.5 การแยกแยะ (Discrimination) ได้แก่ การจัดประสบการณ์ที่นักเรียนสามารถแยกแยะความแตกต่างของข้อมูลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น อันจะทำให้เกิดความระมัดระวังต่อการเลือกตอบสนอง

2.6 ความใกล้ชิด (Contiguity) ได้แก่ การสอนที่คำนึงถึงความใกล้ชิดระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง ซึ่งเหมาะสำหรับการสอนคำ เป็นต้น

3. หลักการทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

Albert Bandura นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน เป็นผู้พัฒนาทฤษฎีนี้ขึ้นจากการศึกษาค้นคว้าของตนเอง โดยทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเน้นหลักการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning) เกิดจากการที่บุคคลสังเกตการกระทำของผู้อื่นแล้วพยายามเลียนแบบพฤติกรรมนั้น ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมทางสังคมเราสามารถพบได้ในชีวิตประจำวัน เช่น การออกเสียง การขับรถยนต์ การเล่นเกมกีฬาประเภทต่าง ๆ เป็นต้น

3.1 ขั้นตอนของการเรียนรู้โดยการสังเกต

3.1.1 ขั้นให้ความสนใจ (Attention Phase) ถ้าไม่มีขั้นตอนนี้ การเรียนรู้อาจจะไม่เกิดขึ้น เป็นขั้นตอนที่นักเรียนให้ความสนใจต่อตัวแบบ (Modeling) ความสามารถ ความมีชื่อเสียง และคุณลักษณะเด่นของตัวแบบจะเป็นสิ่งดึงดูดให้นักเรียนสนใจ

3.1.2 ขั้นจำ (Retention Phase) เมื่อนักเรียนสนใจพฤติกรรมของตัวแบบ จะบันทึกสิ่งที่สังเกตได้ไว้ในระบบความจำของตนเอง ซึ่งมักจะจดจำไว้เป็นจินตภาพเกี่ยวกับขั้นตอนการแสดงพฤติกรรม

3.1.3 ขั้นปฏิบัติ (Reproduction Phase) เป็นขั้นตอนที่นักเรียนลองแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบ ซึ่งจะส่งผลให้มีการตรวจสอบการเรียนรู้ที่ได้จดจำไว้

3.1.4 ขั้นจูงใจ (Motivation Phase) ขั้นตอนนี้เป็นขั้นแสดงผลของการกระทำ (Consequence) จากการแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบ ถ้าผลที่ตัวแบบเคยได้รับ (Vicarious Consequence) เป็นไปในทางบวก (Vicarious Reinforcement) ก็จะจูงใจให้นักเรียนอยากแสดงพฤติกรรมตามแบบ ถ้าเป็นไปในทางลบ (Vicarious Punishment) นักเรียนก็มักจะงดเว้นการแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ

3.2 ผลที่ได้รับจากการเรียนรู้

3.2.1 ทำให้เกิดพฤติกรรมใหม่ ๆ เช่น ดูตัวอย่างการเดินรำ แล้วสามารถกระทำตามได้ หรือตัวอย่างทักษะต่าง ๆ เช่น การปฏิบัติงานในห้องทดลอง การดูตัวแบบ ที่ดีจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

3.2.2 เป็นตัวกระตุ้นพฤติกรรม ที่สามารถกระทำได้แล้ว เช่น ทักษะการพูด ถ้าได้ดูตัวอย่างบุคคลที่พูดเก่ง ก็จะทำให้มีความสามารถในการเรื่องการพูดได้ดีด้วย

3.2.3 การเพิ่มหรือลดการไตร่ตรอง ในการแสดงพฤติกรรม พฤติกรรมที่ไม่ดีบางอย่างถ้าตัวแบบซึ่งเป็นผู้ที่เด่นหรือบุคคลที่สำคัญเป็นผู้กระทำ จะทำให้เกิดการทำตามอย่าง

3.2.4 การดึงความสนใจ ต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ เพราะโดยปกติแล้ว การสังเกตผู้อื่นเราจะไม่สังเกตเพียงแค่การกระทำเท่านั้น แต่จะสังเกตสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย

3.2.5 การเร้าอารมณ์ มีผลต่อการรับรู้ความสามารถของตนเองในสภาพที่ถูกรบกวน ในการตัดสินใจถึงความวิตกกังวล และความเครียดของคนเรานั้นบางส่วนจะขึ้นอยู่กับกระตุ้นทางสรีระ การกระตุ้นที่รุนแรงทำให้การกระทำไม่ค่อยได้ผลดี บุคคลจะขาดหวังความสำเร็จเมื่อเขาไม่ได้อยู่ในสภาพการณ์ที่กระตุ้นด้วยสิ่งที่ไม่พึงพอใจ ความกลัวก็จะกระตุ้นให้เกิดความกลัวมากขึ้น บุคคลก็จะเกิดประสบการณ์ของความล้มเหลว อันจะทำให้การรับรู้เกี่ยวกับความสามารถของตนต่ำลง

4. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยม

ทฤษฎีการเรียนรู้ในกลุ่มพุทธินิยมนี้ให้ความสำคัญกับความสามารถในการตั้งวัตถุประสงค์ การวางแผน ความตั้งใจ ความคิด ความจำ การคัดเลือก การให้ความหมายกับสิ่งเร้าต่าง ๆ ที่ได้จากประสบการณ์ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มพฤติกรรมนิยมแล้วจะเห็นว่ามี ความแตกต่างกัน ดังนี้

กลุ่มพฤติกรรมนิยม : อินทรีย์สร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองอันก่อให้เกิดความพึงพอใจ

กลุ่มพุทธินิยม : อินทรีย์ต้องนำสิ่งเร้ามาคิด วิเคราะห์ และให้ความหมายได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

4.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยการหยั่งรู้ (Insight Learning) ทฤษฎีการเรียนรู้นี้เป็นการศึกษาทดลองของนักจิตวิทยาชาวเยอรมันซึ่งเรียกว่า กลุ่มเกสตัลท์ ซึ่งประกอบด้วยนักจิตวิทยาที่สำคัญ 3 คน คือ เวอร์ไทเมอร์ คอฟฟ์ก้า และเคอเลอร์ คำว่า เกสตัลท์ หมายถึง

แบบแผนหรือภาพรวม โดยนักจิตวิทยากลุ่มนี้ได้ให้ความสำคัญกับส่วนรวมหรือผลรวมมากกว่าส่วนย่อย ในการศึกษาวิจัยเขาได้พบว่าการรับรู้ข้อมูลของคนเรามักจะรับรู้ส่วนรวมมากกว่ารายละเอียดปลีกย่อย ในการเรียนรู้และการแก้ปัญหาที่เช่นเดียวกัน คนเรามักจะเรียนอะไรได้ก็ต้องศึกษาภาพรวมก่อน หลังจากนั้นจึงมาพิจารณารายละเอียดปลีกย่อยจะทำให้เกิดความเข้าใจในเรื่องนั้นได้ชัดเจนขึ้น การเรียนรู้ตามแนวทางของกลุ่มเกสตัลท์ จะมีลักษณะดังนี้ ภาพรวม (Parts) รายละเอียดปลีกย่อย (Whole) ภาพรวม (Whole) ความเข้าใจ (Insight)

4.1.1 การทดลองของกลุ่มการเรียนรู้ด้วยการหยั่งรู้

การศึกษาทดลองของนักจิตวิทยากลุ่มนี้รู้จักกันแพร่หลาย คือ การศึกษาทดลองของเคอเลอร์ โดยได้ทำการทดลองกับลิงชิมแปนซี ชื่อ สุลต่าน เคอเลอร์ได้จับลิงมาขังไว้ในกรง นอกกรงมีกล้วยซึ่งวางอยู่ไกลจากกรง และมีไม้ขนาดสั้น-ยาววางเป็นลำดับ ไม้ท่อนสั้นสุดอยู่ในกรง เมื่อสุลต่านหิวมันจึงหยิบไม้ท่อนสั้นที่อยู่ใกล้กรงเชือกกล้วยแต่ปรากฏว่าเขี่ยไม่ถึงมันจึงวางไม้ลง และนั่งอยู่มุมหนึ่งพร้อมทั้งมองดูไม้และกล้วยเฉย ๆ อยู่ และในทันใดนั่นเอง สุลต่านก็จับไม้ท่อนสั้นเขี่ยไม้ท่อนยาว แล้วจึงเอาไม้ท่อนยาวเขี่ยกล้วยมากินได้ จากพฤติกรรมดังกล่าว เคอเลอร์สรุปว่าสุลต่านเกิดการเรียนรู้แบบหยั่งรู้คือ สามารถแก้ปัญหาได้โดยไม่ต้องลองผิดลองถูก แต่ใช้ประสบการณ์เดิมจากการที่เคยเขี่ยสิ่งของต่าง ๆ ภายในกรงมาก่อนแล้ว

จากการศึกษาทดลองดังกล่าว นักจิตวิทยาในกลุ่มเกสตัลท์ที่เน้นการเรียนรู้แบบการหยั่งรู้ จึงสรุปว่า โดยปกติแล้วคนเราจะมีวิธีการเรียนรู้และการแก้ปัญหา โดยอาศัยความคิดและประสบการณ์เดิมมากกว่าการลองผิดลองถูก เมื่อสามารถแก้ปัญหาในลักษณะนั้นได้แล้ว เมื่อเผชิญกับปัญหาที่คล้ายคลึงกันก็จะสามารถแก้ปัญหาได้ทันที ลักษณะดังกล่าวนี้เกิดขึ้นได้เพราะมนุษย์สามารถจัดแบบ (Pattern) ของความคิดใหม่เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาที่ตนเผชิญอยู่ได้อย่างเหมาะสม

4.1.2 หลักการรับรู้

อิทธิพลจากแนวคิดของนักจิตวิทยา กลุ่มเกสตัลท์ที่อธิบายหลักการรับรู้ของมนุษย์ว่าเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้มีผลให้นักศึกษานำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างมาก ทั้งนี้เพราะการรับรู้เป็นปัจจัยสำคัญของการเรียนรู้ นักจิตวิทยาในกลุ่มเกสตัลท์อธิบายว่า การรับรู้ของมนุษย์จะมีลักษณะเป็นอัตนัย และเห็นความสำคัญของส่วนรวมมากกว่ารายละเอียด ปฏิเสธการรับรู้ที่สำคัญมี 4 ข้อ ดังนี้

- 1) กฎแห่งความใกล้ชิด สิ่งเร้าที่อยู่ใกล้กัน มักจะถูกรับรู้ว่าเป็นพวกเดียวกัน
- 2) กฎแห่งความคล้าย สิ่งเร้าที่มองคล้ายกันจะถูกจัดว่าเป็นพวกเดียวกัน

3) กฎแห่งความสมบูรณ์ สิ่งเร้าที่มีบางส่วนบกพร่องไปคนเราจะรับรู้โดยเต็มส่วนที่ขาดหายไปให้เป็นภาพหรือเป็นเรื่องที่สมบูรณ์

4) กฎแห่งการต่อเนื่องที่ดี สิ่งเร้าที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันอย่างดี จะถูกรับรู้ว่าเป็นพวกเดียวกัน

4.2 ทฤษฎีการเรียนรู้โดยการประมวลสารสนเทศ (Information Processing Model of Learning) นักจิตวิทยาในกลุ่มพุทธินิยมมีความสนใจว่ามนุษย์มีวิธีการรับข้อมูลใหม่อย่างไร เมื่อได้ความรู้แล้วมีวิธีการจำอย่างไร สิ่ง que เรียนรู้แล้วจะมีผลต่อการเรียนรู้ข้อมูลใหม่อย่างไร ปัจจุบันทฤษฎีนี้กำลังได้รับความสนใจและนำไปใช้ประโยชน์ได้มากในวงการศึษา

4.2.1 ขั้นตอนการเรียนรู้

ลำดับขั้นตอนการเรียนรู้ มีดังนี้ สิ่งเร้า คือ สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวมนุษย์ในขณะนั้น สิ่งเร้าในแต่ละขณะจะมีมากมาย นักจิตวิทยาเรื่องกระบวนการรับสัมผัสพบว่ามนุษย์มีความสามารถในการรับรู้ข้อมูลต่าง ๆ ในแต่ละครั้งอย่างมากที่สุด ได้ประมาณ 11-12 อย่าง ระบบบันทึกการรับรู้ คือ หน่วยบันทึกความจำหน่วยแรงของมนุษย์ ข้อมูลในขั้นนี้จะเป็นข้อมูลชนิดเดียวกับที่รับรู้มาระยะเวลาของความจำจะมีประมาณ 1 – 3 วินาที เพื่อให้บุคคลตัดสินใจว่ามีความสนใจในข้อมูลนั้นหรือไม่ ข้อมูลที่ไม่ต้องการก็จะสูญหายไป ส่วนข้อมูลที่ต้องการก็จะเข้าสู่ความจำระยะสั้นต่อไป ความใส่ใจในขั้นนี้จะเป็นการคัดเลือกข้อมูลต่าง ๆ ที่สนใจเข้าสู่ความจำระยะสั้น ในช่วงนี้เรื่อง “สมาธิ” ก่อนข้างมีความสำคัญมาก การรู้จักในขั้นนี้จะเป็นการเก็บรายละเอียดของลักษณะข้อมูลที่สำคัญและนำมาสร้างความสัมพันธ์กับข้อมูลเดิมที่มีอยู่แล้ว ความจำระยะสั้น เป็นสิ่งสำคัญในการเรียนรู้เพราะเป็นความจำที่สามารถนำมาใช้ในการทำงานได้ การขยายความคิด เมื่อเกิดความจำระยะสั้นแล้ว ต้องนำข้อมูลนั้นมาขยายความคิด โดยการจัดหมวดหมู่และให้ความหมายกับข้อมูลเพื่อนำไปสู่ความจำระยะยาว ความจำระยะยาวเป็นสุดยอดปรารถนาของการเรียนรู้ข้อมูล ซึ่งจะต้องมีการจัดระเบียบอย่างดี โดยการแปลความหมาย สร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงข้อมูล ข้อมูลใดที่ยังขาดความสัมพันธ์กันหรือมีช่องว่างอยู่ก็จะต้องพยายามจัดช่องว่างโดยใช้หลักทางตรรกศาสตร์คือการหาเหตุผลและสร้างความสัมพันธ์ ระบบควบคุม มีคุณสมบัติที่สำคัญ คือเป็นตัวควบคุมและเชื่อมโยงความจำและสามารถนำออกไปใช้ได้ การนำมาใช้บ่อย ๆ เพื่อเป็นการย้ำในขั้นการจำระยะสั้นและเพื่อใช้สำหรับการตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง

4.2.2 องค์ประกอบของการเรียนรู้

องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้โดยการประมวลสารสนเทศ

ซึ่งนักจิตวิทยาในกลุ่มพุทธรนิยมให้ความสำคัญมี 4 ประการ คือ

- 1) คุณลักษณะของนักเรียน คือสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน เช่น ความรู้เดิม ทักษะคิด
- 2) กิจกรรมของนักเรียน ในส่วนนี้จะเกี่ยวกับขบวนการใช้สมองของนักเรียนในขณะที่เกิดการเรียนรู้ โดยพิจารณาว่านักเรียนจะทำกิจกรรมอะไรบ้าง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี
- 3) ธรรมชาติของสิ่งที่เรียน คือข้อมูลนั้นเป็นข้อมูลประเภทใด มีการจัดเรียงลำดับเนื้อหาดีมามากน้อยเพียงใด เป็นต้น
- 4) วิธีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน คือ ลักษณะต่าง ๆ ที่นักเรียนแสดงออกมาเมื่อเรียนรู้แล้ว

4.3 การเรียนรู้เกี่ยวกับความคิดของตนเอง (Metacognition) นักจิตวิทยาในกลุ่มพุทธรนิยม เชื่อว่า การเรียนรู้จะมีประสิทธิภาพต่อเมื่อนักเรียนควบคุมตนเองได้ ลักษณะดังกล่าวนี้ ฟลาวเวลได้เป็นผู้อธิบายไว้โดยเน้นถึงกระบวนการเรียนรู้ที่จะต้องอาศัยความสามารถทางปัญญา โดยเขาใช้คำว่า (Metacognition) เพื่ออธิบายว่านักเรียนจะต้องรู้เกี่ยวกับกระบวนการคิดของตนเอง

4.3.1 องค์ประกอบของความรู้

ฟลาวเวล ได้อธิบายว่าองค์ประกอบของความรู้ที่เกี่ยวกับกระบวนการความคิดของตนเองนั้น จะมี 3 ประการ คือ

- 1) องค์ประกอบด้านบุคคล หรือความรู้ความเข้าใจในความสามารถของนักเรียนว่าตนเองมีคุณสมบัติและมีความสามารถอยู่ในระดับใด
- 2) องค์ประกอบด้านงาน คือ ลักษณะของงานที่จะต้องเรียนรู้
- 3) องค์ประกอบด้านยุทธวิธี คือ เทคนิคหรือวิธีการที่นักเรียนเลือกใช้ในการเรียนรู้งานนั้น

4.4 การเรียนรู้โดยรู้ความหมาย แนวความคิดในการเรียนรู้ด้วยวิธีนี้ได้รับอิทธิพลมาจากบรูเนอร์ การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพก็เพราะนักเรียนสามารถแปลความหมายของข้อมูล โดยใช้ประสบการณ์ของตนเองเป็นหลักสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ในระดับของความคิดรวบยอด หลักการ กฎเกณฑ์ สมมติฐาน ความสัมพันธ์ ฯลฯ นักเรียนจะต้องอาศัยการแปลความหมายด้วยตนเอง ซึ่งอาจจะมีการเพิ่ม การตัด การขยาย การดัดแปลงข้อมูลนั้น ๆ

4.4.1 ความเชื่อพื้นฐาน

นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้เชื่อว่า ครูไม่สามารถให้ความรู้แก่นักเรียนได้ เพราะความรู้นั้นนักเรียนจะต้องเป็นผู้สร้างขึ้นมาเอง ดังนั้นครูผู้สอนต้องสอนข้อมูลที่มีความหมาย และมีความสัมพันธ์กับนักเรียน การสอนที่ดีจะต้องให้นักเรียนค้นพบและนำมาประยุกต์ใช้ได้ด้วยตนเอง หน้าที่ที่สำคัญของนักเรียน คือจะต้องทำการตรวจสอบข้อมูลใหม่กับข้อมูลเดิมอย่างสม่ำเสมอ และเมื่อใดก็ตามที่พบว่าข้อมูลเดิมใช้ไม่ได้ ต้องรีบทำการปรับปรุงแก้ไข หน้าที่สำคัญของครูผู้สอนคือสอนให้นักเรียนรู้จักคิด และต้องคำนึงอยู่เสมอว่า ความรู้นั้นเป็นกระบวนการมิใช่ผลผลิตที่สำเร็จรูป

4.4.2 เงื่อนไขในการเรียนรู้

การเรียนรู้โดยรู้ความหมายจะเกิดขึ้นได้ก็โดยการฝึกภายใต้เงื่อนไขดังนี้

- 1) การฝึกหัดวิธีคิด ผู้สอนจะต้องฝึกให้นักเรียนรู้จักคิด โดยการสร้างปัญหาและเงื่อนไขของปัญหาที่เป็นจริง และพยายามฝึกการแก้ปัญหาโดยมองหลาย ๆ ด้าน
- 2) เนื้อหาที่ใช้เรียนนั้นต้องเป็นเนื้อหาที่เป็นจริง โดยการเรียนรู้ในเนื้อหานี้ต้องเน้นให้นักเรียนรู้จักแก้ปัญหา โดยใช้ทักษะและข้อมูลต่าง ๆ ที่หลากหลาย

3) นักเรียนควรมีวิธีการคิดและการแก้ปัญหาในหลายทาง เพื่อเป็นการฝึกไว้ เพราะในชีวิตจริงคนเราจะมีปัญหาหลายด้าน รวมทั้งความคิดและข้อมูลต่าง ๆ ก็มีมากมายที่นักเรียนจะต้องรู้จักคิดวิเคราะห์เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม การนำแนวคิดกลุ่มพุทธินิยมมาใช้ในการศึกษา ความเชื่อพื้นฐาน ตัวอย่างการนำมาใช้ทางการศึกษาอิทธิพลของกระบวนการทางสมอง เมื่อดิเรกอ่านตำราวิทยาศาสตร์เขาสามารถนำบางทฤษฎีมาสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งที่เขาสังเกตเห็นได้ แต่ก็มีหลายทฤษฎีที่เขาไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์ได้ จงระลึกไว้ว่าสิ่งที่นักเรียนนั้นมีใช้เป็นเรื่องของข้อมูลที่ปรากฏอย่างเดียว แต่เป็นกรรมวิธีในการเก็บข้อมูลการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายใน ดิเรกเรียนรู้ว่า ดาวเสาร์มีวงแหวนอยู่ล้อมรอบ แต่เขาไม่มีโอกาสได้ถ่ายทอดความรู้นี้ให้เพื่อน ๆ ในชั้นเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงสิ่งที่เขาได้เรียนรู้มาแล้ว การวินิจฉัยเกี่ยวกับเรื่องกระบวนการทางสมอง ต้องสังเกตจากพฤติกรรมเมื่อดิเรกเขียนคำว่า พฤติกรรมภายในเป็นภาษาอังกฤษ ดิเรกเขียนว่า Convertbehavior แสดงว่าเขาจำสับสนกับชื่อยี่ห้อรองเท้าชนิดหนึ่ง สังเกตดูพฤติกรรมของนักเรียนเพื่อนำมาพิจารณาว่าข้อผิดพลาดเกิดจากอะไรความเป็นหนึ่งเดียวของการเรียนรู้ของมนุษย์ ดิเรกเรียนรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ปัจจุบันจากการอ่านหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ เรียนเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้ที่มนุษย์ทุกคนใช้ ตัวกระตุ้นที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลดิเรกเรียน

วิธีการออกเสียงภาษาอังกฤษโดยออกเสียงดัง เขียนซ้ำ ๆ กันหลายครั้ง และคิดว่า คำใดบ้างที่ออกเสียงในลักษณะเดียวกัน กระตุ้นให้นักเรียนคิดเกี่ยวกับข้อมูลในชั้นเรียนและช่วยให้เขามีพัฒนาทักษะในการเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ เลือกสิ่งที่จะเรียนรู้ ดิเรกรู้ว่าเขาไม่สามารถจำทุกอย่างในตำราคณิตศาสตร์ได้ ดังนั้นเขาจึงเลือกจำเฉพาะสูตรที่สำคัญบอกนักเรียนว่าสิ่งใดสำคัญที่เขาจะต้องรู้การแปลความหมายของบุคคล ดิเรกแปลความหมายว่าการที่เขาได้คะแนนเต็มจากการทดสอบแสดงว่าเขาต้องได้เกรด A ตรวจสอบเพื่อให้แน่ใจว่าการแปลความหมายของนักเรียนถูกต้องเหมาะสม

5. ลำดับการเรียนรู้ของการ์เย่

การ์เย่ (Gagne) ได้เสนอหลักที่สำคัญเกี่ยวกับการเรียนรู้ว่า ไม่มีทฤษฎีหนึ่งหรือทฤษฎีใดสามารถอธิบายการเรียนรู้ของบุคคลได้สมบูรณ์ ดังนั้น การ์เย่ จึงได้นำทฤษฎีการเรียนรู้แบบสิ่งเร้าและการตอบสนอง (S-R Theory) กับทฤษฎีความรู้ (Cognitive Field Theory) มาผสมผสานกันในลักษณะของการจัดลำดับการเรียนรู้ ดังนี้

5.1 การเรียนรู้แบบสัญญาณ (Signal Learning) เป็นการเรียนรู้แบบการวางเงื่อนไข เกิดจากความใกล้ชิดของสิ่งเร้าและการกระทำซ้ำ นักเรียนไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเอง

5.2 การเรียนรู้แบบการตอบสนอง (Stimulus-Response Learning) คือ การเรียนรู้ที่นักเรียนสามารถควบคุมพฤติกรรมนั้นได้ การตอบสนองเป็นผลจากการเสริมแรงกับโอกาสการกระทำซ้ำหรือฝึกฝน

5.3 การเรียนรู้แบบลูกโซ่ (Chaining Learning) คือ การเรียนรู้อันเนื่องมาจากการเชื่อมโยงสิ่งเร้ากับการตอบสนองติดต่อกันเป็นกิจกรรมต่อเนื่อง โดยเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการเคลื่อนไหว เช่น การขับรถ การใช้เครื่องมือ เป็นต้น

5.4 การเรียนรู้แบบภาษาสัมพันธ์ (Verbal Association Learning) มีลักษณะเช่นเดียวกับการเรียนรู้แบบลูกโซ่ หากแต่ใช้ภาษา หรือสัญลักษณ์แทน

5.5 การเรียนรู้แบบการจำแนก (Discrimination Learning) ได้แก่ การเรียนรู้ที่นักเรียนสามารถมองเห็นความแตกต่าง สามารถเลือกตอบสนองได้

5.6 การเรียนรู้มโนทัศน์ (Concept Learning) ได้แก่ การเรียนรู้อันเนื่องมาจากความสามารถในการตอบสนองสิ่งต่าง ๆ ในลักษณะที่เป็นส่วนรวมของสิ่งนั้น เช่น วงกลมประกอบด้วยมโนทัศน์ย่อยที่เกี่ยวกับ ส่วนโค้ง ระยะเวลา ศูนย์กลาง เป็นต้น

5.7 การเรียนรู้กฎ (Principle Learning) เกิดจากความสามารถเชื่อมโยงมโนทัศน์เข้าด้วยกันสามารถนำไปตั้งเป็นกฎเกณฑ์ได้

5.8 การเรียนรู้แบบปัญหา (Problem Solving) ได้แก่ การเรียนรู้ในระดับที่นักเรียนสามารถรวมกฎเกณฑ์ รู้จักการแสวงหาความรู้ รู้จักสร้างสรรค์ นำความรู้ไปแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้จากลำดับการเรียนรู้ที่แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมการเรียนรู้แบบต้น ๆ จะเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ระดับสูง

6. พัฒนาการของอีริคสัน

อีริคสัน เห็นว่าการจะทำความเข้าใจพฤติกรรมเด็กจะต้องศึกษาจากการอบรมเลี้ยงดู สภาพสังคม และความเป็นอยู่ของเด็ก ปัญหาที่นำมาวิเคราะห์นั้นจะอธิบายเชื่อมโยงระหว่างจิตวิทยากับสังคมวิทยาในรูปแบบของมนุษยวิทยา ซึ่งมีแนวความคิดว่ามนุษย์ต้องพึ่งสังคมและสังคมก็ต้องพึ่งมนุษย์ มนุษย์มีวิวัฒนาการที่สลับซับซ้อนและผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ของธรรมชาติหลายขั้นตอน ซึ่งพัฒนาการทางบุคลิกภาพ 8 ขั้นตอน ของอีริคสันประกอบด้วย

6.1 ความไว้วางใจกับความไม่ไว้วางใจ (Trust and Mistrust) อายุ 0 -1 ปี ถ้าเด็กได้รับความรักใคร่ที่เหมาะสม ทำให้เขารู้สึกว่าโลกนี้ปลอดภัย น่าอยู่และไว้วางใจได้ แต่ถ้าตรงกับข้ามเด็กก็จะรู้สึกที่โลกนี้เต็มไปด้วยอันตรายไม่มีความปลอดภัย มีแต่ความหวาดระแวง

6.2 ความเป็นตัวของตัวเองกับความคลางแคลงใจ (Autonomy and Doubt) อายุ 2 - 3 ปี เด็กในวัยนี้จะเริ่มพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง รู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญและอยากเอาชนะสิ่งแวดล้อมหรืออำนาจที่มีอยู่ พ่อแม่จึงควรระวังในเรื่องความสมดุลในการเลี้ยงดู ควรให้โอกาสและกำลังใจต่อเด็ก เด็กจะพัฒนาความเป็นตัวเอง มีความมั่นใจ รู้จักอิสระที่จะควบคุมตนเอง แต่ถ้าพ่อแม่ไม่ให้โอกาสหรือทำแทนเด็กทุกอย่าง เด็กจะเกิดความคลางแคลงใจในความสามารถของตนเอง

6.3 ความริเริ่มกับความรู้สึกผิด (Initiative and Guilt) อายุ 4 - 5 ปี การมีส่วนร่วมในกิจกรรมตลอดถึงการใช้ภาษาจะช่วยให้เด็กเกิดแนวคิดในการวางแผนและการริเริ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ ก็จะเป็นการส่งเสริมทำให้เขารู้สึกต้องการที่จะศึกษาค้นคว้าต่อไปเด็กก็จะมีความคิดริเริ่ม แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าผู้ใหญ่คอยเข้มงวด ไม่เปิดโอกาสให้เด็ก ดำเนินอยู่ตลอดเวลา เขาก็จะรู้สึกผิดเมื่อคิดจะทำสิ่งใด ๆ นอกจากนี้เขาก็จะเริ่มเรียนรู้บทบาททางเพศมาตรฐานทางศีลธรรมและการควบคุมอารมณ์

6.4 ความขยันหมั่นเพียรกับความรู้สึกมีปมด้อย (Industry and Inferiority) อายุ

6 – 12 ปี เด็กในวัยนี้จะเริ่มเข้าเรียนและต้องการเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น มีพัฒนาการทางด้านความขยันขันแข็ง โดยพยายามคิดทำ คิดผลผลิตสิ่งต่าง ๆ ให้เหมือนผู้ใหญ่ด้วยการทุ่มเททั้งกำลังกายและกำลังใจ ถ้าเขาได้รับคำชมเชยก็จะเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดกำลังใจ มีความมานะพยายามมากขึ้น แต่ถ้าตรงกันข้ามเด็กไม่ได้รับความสนใจหรือผู้ใหญ่แสดงออกมาให้เขาเห็นว่าเป็นการกระทำที่น่ารำคาญเขาก็จะรู้สึกมีปมด้อย

6.5 ความเป็นเอกลักษณ์กับความสับสนในบทบาท (Identity and Role Confusion) อายุ 12 – 17 ปี เป็นช่วงที่เด็กย่างเข้าสู่วัยรุ่น และเริ่มพัฒนาเอกลักษณ์ของตนเองว่าตนคือใคร ถ้าเขาค้นหาตนเองได้ เขาจะแสดงบทบาทของตนเองได้อย่างเหมาะสม แต่ถ้าตรงกันข้ามเขาค้นหาเอกลักษณ์ของตนไม่พบเขาจะเกิดความสับสน และแสดงบทบาทที่ไม่เหมาะสมหรือไม่สอดคล้องกับตนเอง

6.6 ความผูกพันกับการแยกตัว (Intimacy and Isolation) อายุ 18- 34 ปี เป็นขั้นของการพัฒนาทางด้านความรัก ความผูกพัน เมื่อบุคคลสามารถค้นพบเอกลักษณ์ของตนเองได้แล้ว ก็เกิดความรู้สึกต้องการมีเพื่อนสนิทที่รู้จัก สามารถปรับทุกข์ซึ่งกันและกันได้ตลอด ถ้าพัฒนาการในช่วงนี้ล้มเหลวไม่สามารถสร้างความรู้สึกเช่นนี้ได้ เขาก็จะขาดเพื่อนสนิท หรือเกิดความรู้สึกต้องการจะชิงดีชิงเด่น ชอบทะเลาะกับผู้อื่น รู้สึกว่าเหวเหมือนถูกทอดทิ้ง ซึ่งจะนำไปสู่การแยกตัวเอง และดำเนินชีวิตอย่างโดดเดี่ยว

6.7 การทำประโยชน์ให้สังคมกับการคิดถึงแต่ตนเอง (Generativity and Self Absorption) อายุ 35 – 60 ปี เป็นช่วงของวัยกลางคน ซึ่งมีความพร้อมที่จะสร้างประโยชน์ให้สังคมได้เต็มที่ ถ้าพัฒนาการแต่ละขั้นตอนที่ผ่านมามีดำเนินไปด้วยดี มีการดูแลรับผิดชอบเอาใจใส่ต่อบุตรหลานให้มีความสุข มีการอบรมสั่งสอนบุตรหลานให้เป็นคนดีต่อไปในอนาคต แต่ถ้าตรงกันข้ามก็จะไม่ประสบความสำเร็จ เขาจะเกิดความรู้สึกท้อถอย เบื่อหน่ายชีวิต คิดถึงแต่ตนเองไม่รับผิดชอบต่อสังคม

6.8 บูรณาการกับความสิ้นหวัง (Integrity and Despair) อายุ 60 ปีขึ้นไป เป็นช่วงของวัยชราซึ่งเป็นวัยสุดท้าย ถ้าบุคคลผ่านขั้นตอนต่าง ๆ มาด้วยดี ก็จะมองอดีตเต็มไปด้วยความสำเร็จ มีปรัชญาชีวิตตนเอง ภูมิใจในการถ่ายทอดประสบการณ์ต่างให้แก่ลูกหลาน แต่ถ้าตรงกันข้ามกับชีวิตมีแต่ความล้มเหลว ก็จะเกิดความรู้สึกสิ้นหวังในชีวิต เสียเวลาที่ผ่านมาไม่พอกับชีวิตในอดีตไม่ยอมรับสภาพตนเอง เกิดความคับข้องใจต่อสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ขาดความสงบสุขในชีวิต

สรุปได้ว่า หลักการและทฤษฎีการเรียนรู้มีนักการศึกษาหลายท่านได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ซึ่งก็มีทัศนคติและความเชื่อที่แตกต่างกันออกไป ยกตัวอย่างเช่น การ์เย (Gagne) ได้เสนอหลักการที่สำคัญเกี่ยวกับการเรียนรู้ว่าไม่มีทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งที่สามารถอธิบายการเรียนรู้ของบุคคลได้สมบูรณ์ ดังนั้น การที่จะนำทฤษฎีไปใช้ให้เกิดประโยชน์และเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนต้องศึกษาทฤษฎีนั้น ๆ ให้ถ่องแท้เสียก่อน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

วรรณิ ชัยเฉลิมพงษ์ (2547 : 216-223) ได้ศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ใช้วิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยของหลักสูตรแฝงที่มีผลต่อลักษณะทางวิชาชีพของนิสิตนักศึกษาเภสัชศาสตร์ เพื่อเปรียบเทียบอิทธิพลของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อหลักสูตรแฝงและลักษณะทางวิชาชีพของนิสิตนักศึกษาเภสัชศาสตร์ในแต่ละชั้นปีและเพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมนิสิตนักศึกษาและการจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาเพื่อการพัฒนา นิสิตนักศึกษาเภสัชศาสตร์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกนิสิตนักศึกษาเภสัชศาสตร์ 34 คน และศิษย์เก่า 12 คน วิเคราะห์ผลและเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อให้ได้องค์ประกอบของหลักสูตร เครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบความตรงของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุเป็นแบบสอบถามที่ประกอบด้วย ปัจจัยส่วนบุคคลของนักเรียน สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน หลักสูตรแฝง และลักษณะทางวิชาชีพของนิสิตนักศึกษาเภสัชศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตนักศึกษาเภสัชศาสตร์ ระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยของรัฐ 6 แห่ง จำนวน 2,890 คน วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง และลักษณะการแจกแจงของตัวแปร โดยหาค่าสถิติพื้นฐาน ตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และการวิเคราะห์กลุ่มพหุด้วยโปรแกรมลิสเรล 8.54

ภูษิต บุญทองถึง (2549 : 211-216) ได้ศึกษากระบวนการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ที่มีการควบคุมกำกับหลักสูตรแฝงเพื่อสร้างเสริมการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพของนักเรียน ด้านผลสัมฤทธิ์ในเนื้อหาวิชา ด้านทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ และด้านสภาวะทางอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อการเรียนรู้ซึ่งประกอบด้วย ความวิตกกังวลในการเรียนและเจตคติต่อการเรียนคณิตศาสตร์ การวิจัยแบ่งออกเป็นสองระยะ ระยะแรก เป็นการพัฒนาระบบการ

เรียนการสอน ทดลองใช้ และปรับปรุงโดยใช้การวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) และ การศึกษาผลของกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ระยะที่สอง เป็นการศึกษาเพื่อยืนยัน ผลของกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น การวิจัยระยะที่หนึ่ง ผลการวิจัยทำให้ได้ กระบวนการเรียนการสอนที่มีการควบคุมกำกับหลักสูตรแฝง ที่พัฒนาขึ้นตามแนวทางของ วิธีการผสมผสาน โดยการวิเคราะห์รูปแบบเทคนิควิธีสอน จำนวน 7 วิธี ที่ถูกคัดเลือกภายใต้ กรอบพื้นฐานการเสริมสร้างการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ แล้วนำมาผสมผสานในกระบวนการ เรียนการสอน 3 ขั้นตอน โดยมีกลไกการควบคุมกำกับหลักสูตรแฝงผ่านองค์ประกอบที่ ดังเคราะห์ได้จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง 1) การเสริมสร้างพลังอำนาจในการเรียนรู้ 2) การเสริมสร้างประสบการณ์ความสำเร็จ และ 3) การเสริมสร้างการยอมรับนับถือ ซึ่ง นักเรียนสามารถยอมรับนับถือได้จากกิจกรรมที่ปฏิบัติ จากแบบแผนกำกับด้านบทบาทครู เมื่อ ผ่านการทดลองใช้และปรับปรุงด้วยหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ จำนวน 5 วงจร ทำให้ได้ กระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมและสามารถสร้างเสริมการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพของ นักเรียนตามเกณฑ์ที่กำหนด

พราวพรรณ เหลือง (2550 : 98-102) ได้ศึกษาสภาพการจัดประสบการณ์และการ อบรมเลี้ยงดูนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 พบว่า แนวการจัดประสบการณ์ครูผู้สอนมีส่วนในการ วางแผนและเป็นผู้จัดทำแผนการจัดประสบการณ์ สื่อการเรียนการสอน และวัสดุที่ใช้ในการจัด ประสบการณ์ และกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ส่วนการวัดและประเมินผลพัฒนาการในเด็ก ครูผู้สอนใช้วิธีการสังเกต พฤติกรรมระหว่างทำกิจกรรม โดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมายหลักการจัดประสบการณ์และกิจกรรม ครูผู้สอนมีความรับผิดชอบ มีความตั้งใจในการทำงาน การจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและ ภายนอกห้องเรียน ทุกโรงเรียนมีดอกไม้ประดับที่สวยงามและร่มรื่น มีสนามหญ้าที่โล่งแจ้ง และปลอดภัย พื้นห้องและห้องเรียนสะอาดเรียบร้อย ส่วนปัญหาความต้องการที่พบ คือ ขาดแคลนงบประมาณและการนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ และการ อบรมเลี้ยงดูเด็กกลุ่มอายุ 3 ขวบ โดยเฉพาะ

เสาวนีย์ เต็งสุวรรณ (2550 : 87-92) ได้ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) กล่าวว่า ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทและหน้าที่ที่จะจัดการ เรียนรู้ เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเต็มที่ ครูจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจและศึกษาให้รู้ ข้อมูลอันเป็นความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน และหาวิธีการสอนที่เหมาะสม เพื่อให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเต็มที่ และสามารถพัฒนาให้นักเรียนแต่ละคนบรรลุศักยภาพสูงสุด

ที่ตนเองมีอยู่ครูต้องจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียน ได้นำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาปฏิบัติในชีวิตจริง ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืน โดยครูจะต้องตระหนักว่าคุณค่าของการเรียนรู้คือการที่นักเรียนได้นำสิ่งที่เรียนรู้มานั้นไปปฏิบัติให้เกิดผล ดังนั้น หลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ คือการจัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างของนักเรียน และการส่งเสริมให้นักเรียนได้นำเอาสิ่งที่เรียนรู้ไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต เพื่อพัฒนาตนเองไปสู่ศักยภาพสูงสุดที่แต่ละคนจะมีและเป็นที่

สมบัติ จักรสมศักดิ์ (2551 : 112-116) ได้ศึกษาสภาพการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของ โรงเรียนสังกัดสำนักงานประถมศึกษาอำเภอเมืองเชียงราย พบว่า ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการสอนระดับก่อนประถมศึกษา และขาดงบประมาณในการจัดสภาพแวดล้อม ครูจัดกิจกรรมประจำวันไม่ครบตามแนวการจัดประสบการณ์ เด็กมีปัญหาด้านพุทโชนนาการ ผู้ปกครองไม่เข้าใจการเตรียมความพร้อมสำหรับเด็ก เด็กใช้ภาษาถิ่นมากกว่าภาษาไทย ส่วนแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษา พบว่า ควรจัดครูที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมมาสอนในระดับก่อนประถมศึกษา ควรมีการจัดสภาพแวดล้อมทั้งในและนอกห้องเรียน ครูควรเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กตามแผนและแนวการจัดประสบการณ์ ควรส่งเสริมสุขภาพอนามัย ความปลอดภัยและโภชนาการให้แก่เด็ก และได้กำหนดให้มีการประเมินการพัฒนาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นประจำทุกปี เพื่อให้ทราบผลการดำเนินงานของศูนย์ที่กระจายอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ว่า ได้ดำเนินการอย่างมีคุณภาพประสิทธิภาพและมาตรฐานมากน้อยเพียงใด

บุญเลิศ สุวรรณวง (2552 : 67-74) ได้ทำการศึกษาสำรวจความคิดเห็นของ นักศึกษาที่มีต่อสภาพการจัดการเรียนการสอนและความต้องการในการปรับปรุงบรรยากาศการเรียนการสอนในวิทยาลัยการสาธิตสุโขทัย การศึกษาสรุปเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ประเด็นความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อสภาพการปฏิบัติจริงของบรรยากาศการเรียนการสอน พบว่า โดยรวมอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจปานกลาง นักศึกษาพอใจบรรยากาศการเรียนการสอนในด้านการประเมินผลสูงสุด รองลงมาพอใจด้านเนื้อหาที่สอน พฤติกรรมของอาจารย์ พฤติกรรมของนักศึกษา การจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน วิธีสอน และการใช้สื่อการเรียนการสอนของอาจารย์ตามลำดับ และนักศึกษาที่มีอายุต่างกัน และศึกษาอยู่ในหลักสูตรที่ต่างกันมีระดับความพอใจต่อสภาพการปฏิบัติจริงในบรรยากาศการเรียนการสอนไม่แตกต่างกัน แต่พบว่า นักศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ต่างกัน จะมีทัศนคติต่อบรรยากาศการเรียนการสอนแตกต่างกัน

2. ประเด็นความต้องการในการปรับปรุงบรรยากาศการเรียนการสอน พบว่า นักศึกษาต้องการให้มีการปรับปรุงเกี่ยวกับความมีระเบียบวินัยในตนเองด้านการแต่งกายมากที่สุด และต้องการให้นักศึกษามีการเตรียมตัวก่อนเข้าเรียน ต้องการให้อาจารย์มีความสนิทสนมเป็นกันเองกับนักศึกษา และเข้าสอนของอาจารย์ให้ตรงเวลาตามตารางที่กำหนดไว้ ด้านเนื้อหาที่สอน นักศึกษาต้องการให้ปรับปรุงเกี่ยวกับการปรับเนื้อหาบางเรื่องให้เหมาะสมกับเวลาที่สอน และควรปรับปรุงเนื้อหาให้เข้าใจง่ายและเหมาะสมกับนักศึกษาให้ทันสมัย สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ด้านวิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ต้องการให้มีการปรับปรุงวิธีการสอนที่หลากหลาย และแทรกกิจกรรมเพื่อคลายความเครียดในขณะสอนบ้าง ต้องการให้อาจารย์ปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนให้เพียงพอและทันสมัย เช่น ห้องเรียน Power Point และปรับปรุงห้องเรียนรวม ไม่ให้ร้อนอบอ้าวเช่นในปัจจุบัน ส่วนด้านการวัดและประเมินผล นักศึกษาเห็นว่า สภาพการปฏิบัติจริงโดยรวมปัจจุบันนี้ดีอยู่แล้ว จึงไม่มีความต้องการในการปรับปรุงการประเมินผล

กรรณิกา ทวีนนท์ (2554 : 32-37) ได้ศึกษาการพัฒนาแผนการจัดประสบการณ์ การเตรียมความพร้อมพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ด้วยเกมการศึกษาจากสื่อธรรมชาติ ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) พัฒนาแผนการจัดประสบการณ์เตรียมความพร้อมพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ด้วยเกมการศึกษาจากสื่อธรรมชาติของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 2) หาค่าดัชนีประสิทธิผลของแผนการเตรียมความพร้อมพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ 3) ศึกษาความพึงพอใจในการเล่นเกมการศึกษาจากสื่อธรรมชาติ 4) เปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังเรียนจากแบบทดสอบวัดความรู้พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ด้านการสังเกต จำแนกและเปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า คือ เด็กชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนเกษมสุข ตำบลพลับพลา กิ่งอำเภอเชิงขวัญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ดเขต 1 จำนวน 16 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดประสบการณ์การเตรียมความพร้อมทางคณิตศาสตร์มีประสิทธิผล เท่ากับ 0.7083 ซึ่งแสดงว่านักเรียนที่เรียนด้วยเกมการศึกษาจากสื่อธรรมชาติมีความรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 70.83 ประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75 และมีผลการเรียนหลังเรียนเพิ่มขึ้นจากการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Peterson (1958 : 25) ได้ศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าของการสอนศิลปะของเด็กปฐมวัย พบว่า เด็กปฐมวัยมีความคิดสร้างสรรค์และต้องการที่จะแสดงออกทั้งด้านความคิดและความรู้สึกต่าง ๆ ศิลปะเป็นแนวทางหนึ่งในการแสดงออกของเด็ก ซึ่งเด็กต้องการ โอกาสที่จะ

ได้แสดงออก อีกทั้งยังสามารถถ่ายทอดความรู้ ความรู้สึก ความเข้าใจ รวมทั้งบุคลิกภาพและความเป็นอิสระของเด็กออกมาได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มาจากประสบการณ์และจินตนาการการสอนศิลปะตามแนวคิดใหม่ที่ส่งเสริมการแสดงออกทางความคิดและจินตนาการ เพื่อส่งเสริมให้เด็กพัฒนาทั้งสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ และสังคม ครูจำเป็นต้องส่งเสริมให้เด็กทุกคนแสดงออกอย่างเสรีมีโอกาสค้นคว้ากับวัสดุงานชนิดอย่างกว้างขวางมากที่สุด โดยไม่มีการใช้อำนาจใด ๆ บังคับมิฉะนั้นแล้วความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสมาธิซึ่งเป็นแก่นของเขาวงกตอารมณ์จะไม่เกิดขึ้น

Hunnay (1986 : 9-15) ได้ศึกษาเรื่อง การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมผ่านหลักสูตรแฝง (Cultural Reproduction via The Hidden Curriculum) เป็นวิทยานิพนธ์ปริญญาระดับคฤถิบัณฑิตของมหาวิทยาลัยแห่งรัฐ โอไฮโอ (The Ohio state University) การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาหลักสูตรแฝงที่ทำให้เกิดการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม (Cultural Reproduction) และสำรวจธรรมชาติของหลักสูตรแฝง โดยมีคำถามในการวิจัยประกอบด้วย 6 คำถามหลัก คือ

1. การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมเกิดจากหลักสูตรแฝงใช้หรือไม่ถ้าใช้เกิดขึ้นได้อย่างไร ธรรมชาติของการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมคืออะไร และได้ผลอะไรออกมา
2. หลักสูตรแฝงนี้ถูกซ่อนเร้นจากใคร อย่างไร
3. แหล่งที่มาที่สามารถสังเกตได้เชิงประจักษ์ของหลักสูตรแฝงมีอะไรบ้าง
4. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรแฝงกับหลักสูตรทางการหรือไม่อย่างไร
5. การเปลี่ยนแปลงตัวบุคคล เวลาหรือแหล่งที่มาจะมีผลต่อการซ่อนเร้นของหลักสูตรแฝงหรือไม่อย่างไร
6. ถ้าได้หิบบกหลักสูตรแฝงให้ได้รับรู้กันแล้ว จะมีผลต่อสมาชิกในสังคมในสถานศึกษาหรือไม่อย่างไร

รูปแบบวิธีการวิจัยในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อที่จะศึกษานักเรียนเรียนรู้อะไรในหลักสูตรแฝง โดยทำการศึกษาในโรงเรียนมัธยมในชุมชนคนงาน (Working Class) ทำการสังเกตชั้นเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนปีที่ 2 เป็นเวลา 5 เดือน รวบรวมข้อมูลโดยการบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ และการบันทึกเทป นอกจากนั้นยังใช้วิธีการสัมภาษณ์นักเรียนในชั้น ครูผู้สอน และครูใหญ่ ทั้งในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึกกับนักเรียน 7 คน ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการเปรียบเทียบอย่างต่อเนื่อง (Constant Comparative Method) พบว่า นักเรียนเกิดทัศนคติของชนชั้นคนงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอำนาจ (Power) อำนาจหน้าที่การแบ่งชั้นทางสังคม และจริยธรรมในงาน ซึ่ง

การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากการยอมรับโดยปริยายของนักเรียน เนื่องจากเชื่อว่าการศึกษาคือเป็นกุญแจสำคัญที่จะไขไปสู่ความฝันของชาวอเมริกัน หลักสูตรแฝงเป็นวิถีทางหนึ่งที่ทำให้เกิดการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมโดยที่อาจเกิดจากที่โรงเรียนนำเสนอเอง หรือแม้แต่ นักเรียนเป็นผู้ผลิตซ้ำเองในบางครั้ง ส่วนเนื้อหาที่เรียนรู้ในหลักสูตรแฝงนั้น ไม่ได้ซ่อนเร้นจากสมาชิกเสียทั้งหมด แหล่งที่มาที่สังเกตได้เชิงประจักษ์ของหลักสูตรแฝงนั้น มีหลากหลายแหล่งมาก ตั้งแต่สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน เช่น กฎระเบียบ ลำดับชั้นระหว่างครูกับนักเรียน การแข่งขันกันเรื่องเกรด รูปแบบการยอมรับซึ่งอำนาจและอำนาจหน้าที่ และการแบ่งชั้นทางสังคมเนื้อหาที่เรียนรู้จากหลักสูตรแฝงนั้นมีเรื่องราวเกี่ยวกับการยอมรับในอำนาจหน้าที่ บทบาทของอำนาจภายในสังคม หรือแม้แต่ในเรื่องการแบ่งชั้นทางสังคม นักเรียนแต่ละคนจะมีประสบการณ์การเรียนรู้ในหลักสูตรแฝงที่แตกต่างกัน แต่ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้พบว่า นักเรียนเรียนรู้และยอมรับลักษณะของจริยธรรมในงานเหมือน ๆ กัน การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ไม่สามารถตอบคำถามเรื่องเวลาที่เปลี่ยนแปลงว่าจะมีผลต่อหลักสูตรแฝงหรือไม่ และยังพบว่ามึนักเรียน 2 คนที่ได้ตระหนักของการมีอยู่ของหลักสูตรแฝง แต่ทัศนคติ หรือพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงจากการตระหนักในครั้งนี้ก็ไม่ได้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ถาวร

Schum (1995 : 85) ได้ศึกษาธรรมชาติในการเขียนของเด็กปฐมวัย อายุ 4-5 ปี จำนวน 14 คน ใช้เวลาในการศึกษา 9 เดือน ขณะอยู่ที่บ้านและโรงเรียน โดยให้เด็กเขียนภาพร่วมกับครอบครัว ครู และเพื่อนร่วมชั้น ซึ่งแบ่งการเขียนออกเป็น 2 แบบ คือ การเขียนที่เป็นทางการ เช่น การเขียนถึงครูประจำชั้น เขียนเกี่ยวกับหน้าที่ของตน เป็นต้น และการเขียนที่ไม่เป็นทางการ เช่น การเขียนสร้างสรรค์กับเพื่อนนอกเหนือหลักสูตร การเขียนสิ่งที่เด็กจินตนาการ เป็นต้น จากการศึกษาพบว่า การเขียนของเด็กทั้งที่บ้านและที่โรงเรียนสื่อความหมายแตกต่างกัน โดยการเขียนที่ไม่เป็นทางการเด็กจะมีความคิดสร้างสรรค์ในการสื่อสารและสร้างผลงานอย่างประณีตได้ดีกว่าการเขียนที่เป็นทางการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

Margolis and Romero (1998 : 89-93) มหาวิทยาลัยจากรัฐอริโซนา (Arizona State University) ศึกษาผลของหลักสูตรแฝงที่มีต่อหญิงต่างผิวที่เป็นนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในสาขาวิชาสังคมวิทยา โดยการสัมภาษณ์ นักศึกษาหญิง 26 คน ที่ผ่านการศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิตศึกษาของสาขาวิชาสังคมวิทยา และพบว่าหลักสูตรในระดับนี้ไม่เพียงแต่ทำหน้าที่ในการผลิตนักวิชาชีพรทางสังคมวิทยาท่านั้น แต่ในขณะที่เดียวกันยังได้ทำการผลิตซ้ำ (Reproduct) ซึ่งความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องเพศ เชื้อชาติ ชนชั้น ตลอดจนถึงความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องอื่น ๆ อีกด้วย คำถามหลักสำหรับการศึกษาครั้งนี้คือ หลักสูตรที่ศึกษาอยู่นี้ ทำให้

เกิดการผลิตซ้ำ (Reproduction) ซึ่งความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ได้อย่างไร คณะผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์หญิงผิวสี 26 คนที่จบการศึกษาแล้ว โดยได้ใช้การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ ระยะเวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ประมาณ ตั้งแต่ 45-90 นาที คำถามที่ถามจะเป็นคำถามกว้าง ๆ เกี่ยวกับประสบการณ์ขณะที่ยังศึกษาอยู่ เรื่อง โครงสร้างทางสังคม (Social Structure) ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการของโปรแกรมที่ศึกษา ความช่วยเหลือในด้านการเงินและการให้คำปรึกษา ความสัมพันธ์กับอาจารย์และนักศึกษาด้วยกัน การทำวิจัย การเผยแพร่ผลงาน โอกาสในการสอน ตลอดจนประสบการณ์อื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางเลือก และการวางแผนอาชีพ ซึ่งทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการถอดเทป โดยการจัดกลุ่มของข้อมูลเป็นเรื่องการให้คำปรึกษา ความช่วยเหลือทางการเงิน ความเป็นเครือข่าย (Networking) เหตุผลในการเลือกโปรแกรมที่ศึกษา ความสัมพันธ์กับอาจารย์และเพื่อนนักศึกษา โอกาสในการสอนและการเผยแพร่ผลงาน และประเด็นอื่น ๆ ที่ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า เป็นอุปสรรคในการศึกษา ผลจากการศึกษาพบว่า โปรแกรมการศึกษาทำให้นักเรียนมีรูปแบบการเรียนในลักษณะที่แข่งขันกันมากกว่าที่จะทำงานเป็นทีม ทั้งนี้เนื่องจากขาดการสนับสนุนจากทั้งอาจารย์ และลักษณะโครงสร้างของตัวโปรแกรมเอง ทั้งนี้ถึงแม้ว่าจะมีอาจารย์บางคนที่ไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องเกรดที่ได้ก็ตาม แต่ยังมีประเด็นอื่นที่ต้องแข่งขัน เช่น เรื่องการเข้าถึงทรัพยากรที่มีขีดจำกัด (Scarce Resource) ลักษณะอื่น ๆ ของหลักสูตรแฝงที่เกิดขึ้น เช่น การตีตราประทับ (Stigmatizations) อันเนื่องมาจากการเป็นคนต่างสีผิว การสร้างความรู้สึกลดให้แก่นตนเองว่าเป็นตัวปัญหา และลดความคาดหวังของตนเอง (Blaming the victim and Colling – out) โดยการสื่อให้นักเรียนรับรู้สาเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเรื่องปกติและเปลี่ยนแปลงไม่ได้ ดังนั้น จึงเปรียบเสมือนว่าเป็นการทำให้นักเรียนจำต้องยอมรับต่อสถานการณ์เหล่านั้น ไปโดยปริยาย การมีความคิดต่อกลุ่มคนต่างสีผิวว่ามีลักษณะในทางลบ และนำเอาความคิดนี้มาใช้ในการกำหนดบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ต่างสีผิวเช่นกันว่ามีลักษณะที่ไม่ดีเหมือนกัน (Stereotyping) การไม่อยู่คงที่ (Absence) เนื่องจากความเป็นหญิงที่ต่างสีผิว และเป็นคนส่วนน้อยใน โปรแกรม จึงเสมือนกับถูกแยกออกจากคนกลุ่มใหญ่ ที่ไม่ได้รับความสนใจ หรือใส่ใจว่ายังมีคนเหล่านี้อยู่ด้วยลักษณะการแบ่งชั้นทางความรู้ (Hierarchy of Knowledge) ที่แฝงอยู่ในโปรแกรม หัวข้อที่จะศึกษาหรือวิจัยในเรื่องเกี่ยวกับเชื้อชาติ หรือเรื่องเพศ จะไม่ได้รับการยอมรับจาก โปรแกรม ซึ่งทำให้ขาดโอกาสในการที่จะศึกษาเรื่องเหล่านี้อย่างลึกซึ้งและผู้ที่พยายามจะศึกษา หรือนำเสนอในเรื่องเหล่านี้ก็จะถูกกีดกันออกไป (Exclusion) และการถูกจัดจำแนก (Tracking) เป็นกลุ่มคนที่แตกต่างกันในโอกาสในหลาย ๆ เรื่อง เช่น โอกาสในการทำ

วิจัย โอกาสในการศึกษาต่อในระดับปริญญาเอก โอกาสในการเผยแพร่ผลงาน หรือแม้แต่ในโอกาสในอันที่จะได้ทำงานที่ดีและมีเกียรติ สิ่งเหล่านี้ทั้งหมด ส่วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ยืนยันให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันที่เกิดขึ้นจากหลักสูตรแฝง

Ahola (2000 : 28-41) ได้นำเสนอผลการวิจัยที่ยังไม่เสร็จสมบูรณ์ดี เรื่อง “หลักสูตรแฝงในระดับอุดมศึกษา : เรื่องที่น่าเกรงกลัวหรือยินยอม” (Hidden Curriculum in higher Education Something to Fear or Comply to) ไว้ในการประชุมวิชาการ “นวัตกรรมในการศึกษาระดับอุดมศึกษา” (Innovations in Higher Education 2000) ที่เมืองเฮลซิงกิ ประเทศฟินแลนด์ เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม ค.ศ. 2000 โดยตั้งคำถามในการวิจัยว่า สิ่งที่นักศึกษาได้เรียนจริง ๆ ขณะที่อยู่ในมหาวิทยาลัยคืออะไร และเกิดการเรียนรู้ในสิ่งเหล่านั้นได้อย่างไร ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณที่ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์นักศึกษาจำนวนหนึ่ง เพื่อตรวจสอบกรอบแนวคิด และประเด็นที่เกี่ยวกับแบบสอบถาม จากนั้นจึงทำการเก็บข้อมูลจากนักศึกษาจำนวน 280 คน จาก 3 คณะ คือ คณะแพทยศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และสังคมศาสตร์ อัตราการตอบกลับเท่ากับร้อยละ 50 โครงสร้างของแบบสอบถามมี 3 ส่วน คือ ส่วนแรกจะถามนักศึกษาเรื่องการปรับตัว หรือการเรียนรู้ที่จะเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัย ส่วนที่สองเป็นคำถามที่ถามนักศึกษาว่า ได้เรียนรู้อะไรในมหาวิทยาลัย และส่วนที่สามเป็นคำถามปลายเปิดที่ถามนักศึกษา เรื่อง สิ่งที่นักศึกษาพบจากการเรียนในมหาวิทยาลัย และเป็นสิ่งที่นักเรียนมองว่ามีค่านอกจากนั้นยังถามถึงสิ่งที่นักศึกษาคิดว่าสำคัญที่สุดในการที่จะรับมือกับการเรียน และการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัย วิเคราะห์ข้อมูลในแบบสอบถามส่วนที่สองโดยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบแบบวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Component Analysis) เพื่อกำหนดมิติ (Dimension) และเปรียบเทียบความสำคัญของมิติต่าง ๆ ซึ่งการรายงานผลเบื้องต้นพบว่า องค์ประกอบ 7 เรื่องของหลักสูตรแฝงประกอบด้วยประเด็นต่อไปนี้ การควบคุมตนเอง (Self Control) ลักษณะการศึกษาอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ (Scientifics Study Orientation) ลักษณะการศึกษาในมหาวิทยาลัยที่มีรูปแบบเหมือนการศึกษาในโรงเรียน (School – Like Study Orientation) ความแตกต่างทางเพศในสังคมที่ผู้ชายเด่น (Male Domainane) การศึกษาอย่างมีเทคนิค (Tactical Study Orientation) อำนาจของอาจารย์ผู้สอนและความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relations)

Colman (2004 : 128) ได้ศึกษาการเตรียมความพร้อมและผลสัมฤทธิ์ด้านคณิตศาสตร์ของโรงเรียนอนุบาล ผลการศึกษาพบว่า การตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างการเตรียมพร้อมของโรงเรียนและผลสัมฤทธิ์ด้านคณิตศาสตร์ กับการสำรวจคุณภาพของครู โดย

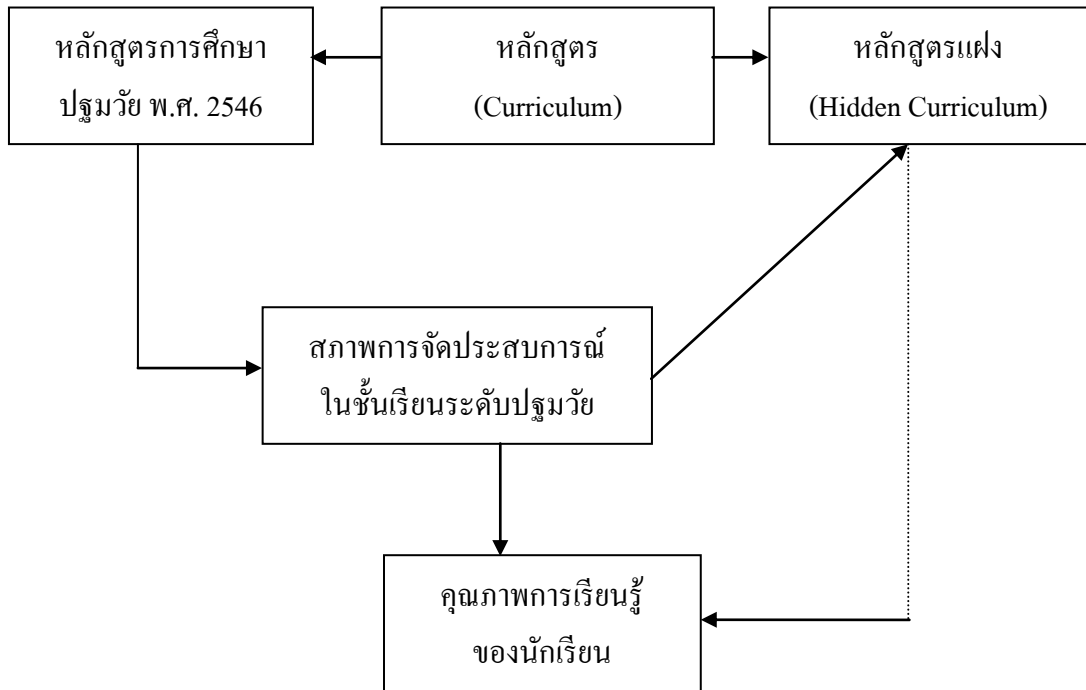

เปรียบเทียบครูที่ประสบความสำเร็จมากน้อยต่างกันของโรงเรียนอนุบาล คุณภาพของครูจะประเมินตามข้อกำหนดของรัฐ ประกอบด้วยข้อมูลของครู (การรับรองภาวะเด็กแรกเริ่ม การพัฒนาประสิทธิภาพ การสอน และจำแนกวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเรียน) การปฏิบัติการจะสามารถสนับสนุนนิยามลักษณะเด่นของการเตรียมการของครู ที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน การศึกษานี้จะตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างการเตรียมพร้อมด้านคณิตศาสตร์

สรุปได้ว่า จากงานวิจัยทั้งในประเทศ และงานวิจัยต่างประเทศ ที่ผู้วิจัยอ้างอิงข้างต้น ได้ศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรแฝงและการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ซึ่งชี้ให้เห็นว่าหลักสูตรแฝงมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน หลักสูตรแฝงมิได้มีอยู่เฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น แต่หลักสูตรแฝงยังแฝงเร้นอยู่ภายใต้สังคครอบข้างภายในโรงเรียน ครอบครัวยุคชน ที่นักเรียนต้องสัมผัส และเรียนรู้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ส่วนการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมให้เด็กได้เจริญเติบโตเต็มตามศักยภาพ มีความสำคัญต่อการวางรากฐานทางด้านบุคลิกภาพ และการพัฒนาทางสมอง ตลอดจนปูพื้นฐานสำหรับชีวิตในอนาคตของบุคคลอย่างแท้จริง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปรากฏการณ์หลักสูตรแฝงในบริบทชั้นเรียนระดับปฐมวัย เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการจัดประสบการณ์ในชั้นเรียนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

หลักสูตรในสถานศึกษาแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ หลักสูตรที่เป็นทางการ ในที่นี้คือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 และหลักสูตรที่ไม่เป็นทางการ ในที่นี้จะกล่าวถึงหลักสูตรแฝง ซึ่งมีอิทธิพลและส่งผลกระทบต่อคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนในระยะยาว กล่าวคือเมื่อหลักสูตรที่เป็นทางการถูกใช้ในบริบทของการประสบการณ์ในชั้นเรียนระดับปฐมวัย เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพ ขณะเดียวกันก็ได้เกิดหลักสูตรแฝงขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีหรือไม่ดีต่อการเรียนรู้ ย่อมขึ้นอยู่กับความดีความของนักเรียน ผู้วิจัยจึงได้สร้างเครื่องมือขึ้นมาเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาแนวทางในการควบคุมกำกับหลักสูตรแฝง ในการเสริมสร้างคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนต่อไป ดังแสดงตาม แผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย